

Tłómaczenia na język polski

Pieśni: Syna El-Aasa Selima Resulada.

	Stron.
Do Emira Tag-el-Facher - abd-el-Niszan	61
Do Shanar doliny	63
Do wiosny na dolinie Shanar	66

Tłómaczenia poezyj A. Mickiewicza na język ruski.

Do Nimna	71
Do Niemna Sonet	72
Proszczanie Czajda-Harolda	73
Pożegnanie Childe-Harolda (z Byrona)	77
Pani Twardowska, Ballada	81
— — — — —	91

Dodatek do życio-rysu T. Padury.

Śpiew Kozaka	97
--------------	----

1877-1884

ПЛЯТОНА

ГОРГІАСЪ.

ЗЪ ГРЕЧЕСКОГО ПЕРЕЛОЖИЛЪ

Омелянъ Гороцкій.

Половина чистого дохода признаеть ся въ пользу театра
русского во Львовѣ.

ЛВВѢВЪ.

Зъ печатнѣ Института Ставропигійского.

Управитель печ.: Стефанъ Гучковскій.

1866.

Лица діалюга:

КАЛІКЛЕСЬ, СОКРАТЕСЬ, ХАЙРЕФОНЪ, ГОРГІАСЬ,
ПОЛЬОСЬ.

1. К. Въ войнѣ и борьбѣ, Сократесе, въ той способѣ, кажутъ, участвовать належитъ.

С. Алежъ чи мы дійстно, якъ той каже, по празнику прійшли та спѣзналися?

К. Та ще и по якѣмъ мудрѣмъ празнику. Божъ то много хорошихъ рѣчей власне передъ хвилею Горгіасъ преподавалъ намъ.

С. Всему тому, Каликлесе, ось Хайрефонъ виненъ, зневоливши насъ на мѣстѣ задержатися.

Х. Не велике дѣло, Сократесе, бо я такожъ и пораджу на те. Знай бо, що Горгіасъ мой другъ и преподавати буде намъ, сли гадаешъ, то и заразъ, або сли хочешъ, опѣсля.

К. Що се Хайрефонте? Сократесь жае слухачемъ бути Горгіаса?

Х. Тажъ мы на тое тутъ и явилися.

К. Отже, сли воля, прошу до себе въ хату, бо Горгіасъ до мене повернулъ и буде вамъ преподавати.

С. Хорошо кажешь, Каликле. А лежъ чи схотѣлъ бы онъ съ нами бесѣдовать? Я бо хочу оъ него до-
вѣдаться, яку силу умѣтностъ сего чловѣка мае та
що онъ проповѣдае и учить. Проче преподаванье нехай,
якъ ты кажешь, оттакъ держить.

К. Найлучше, Сократесе, его самого пытатися.
Се знай була часть его преподаванья; онъ бо власне
казалъ пытатися, кто що хоче зъ присутствующихъ и
мовилъ, що на все одповѣсть.

С. Воистину, добре кажешь. А ну жъ, Хайрефонте
пытай го.

Х. Що жъ маю пытати?

С. Кто такій онъ.

Х. Якъ то се розумѣешь?

С. Будь то, слибы онъ случайно былъ выроби-
комъ постолавъ а одвѣтилъ тобѣ, ось що онъ швецъ. Чи
не понимаешь, що я кажу?

2. Х. Розумѣю и буду пытатися. Скажи ми, Гор-
тіасе, чи правду каже, Каликле, що ты обѣцалъ ся
одповѣдати на все, о що ты только кто запытае?

Г. Се правда, Хайрефонте. И власне теперь то
саме заповѣлемъ и кажу, що никто черезъ многы лѣта
о щось такого не пыталъ мя, щобы для мене новымъ
було.

Х. Безъ сомнѣнія, розумѣе ся, съ легкостію,
Гортіасе, одвѣчати будешь?

Г. Вольно о томъ пересвѣдчитися, Хайрефонте.

П. Воистину. Сли але хочешь, Хайрефонте, то
о менѣ пересвѣдчися. Бо Гортіасъ вѣдавъ вже и уто-
милъ ся; много бо власне бесѣдовалъ.

Х. Що се, Польосе? Чи ты думаешь, що лучше,
чимъ Гортіасъ отповѣдати, зможешь?

П. Що жъ се за розличіе, сли я тобѣ достаточно од-
вѣчати буду.

Х. Все одно; але, коли ты хочешь, то одвѣчай.

П. Тожъ пытайся.

Х. Отжежъ пытаю. Слибы случайно Гортіасъ зналъ
тую умѣтностъ, що братъ его Геродикосъ, якжежъ бы
мы его по справедливости называли? Чижъ не такъ само,
якъ тамтого?

П. Совсѣмъ такъ.

Х. Мовлячи отже, що онъ есть лѣкаремъ, добре-
бысьмо казали.

П. Такъ.

Х. Слибы онъ але булъ свѣдомый въ искусствѣ,
яке Аристофонъ Аглафонтовъ або братъ тогожъ постѣ-
дае, якжежъ бысьмо го по правдѣ называли?

П. Очевидно маляремъ.

Х. Теперь же въ якѣй онъ умѣтности свѣдомый,
и якъ зовучи добребысьмо его называли?

П. О Хайрефонте, много вѣдомостей есть межъ
людьми черезъ опыты опытно вынайденныхъ; досвѣдченье
бо дѣлае, що вѣкъ нашъ поступае послѣ умѣтности,
невѣдомость веде го послѣ припадку. Збъ всѣхъ тихъ
умѣтностей участвуютъ одни люде въ однихъ, другі
въ другихъ, а вся розличнымъ способомъ — въ наилуч-

ших же наилучшій; до послѣднихъ належить ось и Горгіасъ и бере увѣль въ найкрасшій зъ умѣтностей.

З. С. Хорошо справдѣ, Горгіасе, оказуе ся Польось приготовленнымъ до розговора; однакожь онъ не дѣлае того, що Хайрефонтови обѣцалъ.

Г. Именно шо, Сократесе?

С. Здае ми ся, шо власне на те не ѡдповѣль, о шо го пытали.

Г. А лежъ ты, сли воля, пытай его.

С. Не хочу; сли але тобѣ самому пріятно ѡдповѣдати, то протиню радѣйше тебе пыталъ бымъ. Явствуе бо вже и зъ того, шо онъ сказалъ, шо Польось больше упражнялъ ся въ такъ зовимой краснорѣчивости, якъ въ веденію розговора.

П. Якъ то се, Сократесе?

С. Понеже, о Польосе, коли Хайрефонъ пыталъ ся, въ котрой умѣтности Горгіасъ свѣдомый, выхвалялось умѣтностью его, начебъ ю кто ганилъ; котра се але умѣтность есть, на тое не ѡдповѣлесь.

П. Чижъ не ѡдповѣлесь, шо она есть найкрасша?

С. Се совсѣмъ правда. Однакожь никто не пыталъ тя, яка есть умѣтность Горгіаса, але котра и якъ Горгіаса послѣ неи звати належить. Якъ попередѣйше за проводомъ Хайрефонта ему точно и коротко ѡдповѣдалесь, тожъ и теперь такъ говори, котра се умѣтность и якъ намъ Горгіаса называти. Але лучше самъ, Горгіасе, скажи намъ, якъ тебе называти и въ котрой умѣтности ты свѣдомый?

Г. Въ реторицѣ, Сократесе.

С. Отже реторомъ называти тя треба?

Г. До того и добрымъ, Сократесе, сли, послѣ выраженья Гомера, хочешъ мя такъ называти, якъ я славлю ся.

С. А лежъ хочу.

Г. Зовижь.

С. Чи маемо отже думати, шо ты и другихъ добрыми реторами здѣлати зможешъ?

Г. Тажъ дѣйстно голошу тое, не только тутъ але и въ иныхъ сторонахъ.

С. Чижъ не схотѣлбсь отже, Горіасе, такъ якъ теперь бесѣдуемо, дальше розмовляти, то пытаючи, то ѡдвѣчаючи, однакожь ваше долгорѣчіе, якъ се вже и и Польось булъ зачалъ, на пѣзвѣйше ѡдложити? Однакожь, сли обѣцалъ те, то не обманой, але изволь коротенько на пытанья ѡдповѣдати.

Г. Суть бо Сократесе, гдѣкотрой ѡдповѣди, шо конечно многихъ слѣвъ потребують. Однакожь старатися буду, якъ найкоротше ѡдповѣдати, бо такожь и тое есть частію моеи исповѣди, т. е. шо никто не здухае въ коротшихъ, чимъ я, словахъ, тое самое сказати.

С. Тогожь справдѣ и треба. Здѣлай ми отже доказъ власне зъ того т. е. короткости въ бесѣдѣ, зъ долготою ѡттакъ пописуватись будешъ.

Г. А лежъ здѣлаю и скажешъ, щось никого коротше высловляющого ся не чуль.

4. С. Отжежъ добро. Ты кажешъ, щось свѣдомый въ реторицѣ и що такожь кого иного реторомъ звать зможешъ; чимъ же але зъ того, що существуе, занимае ся реторика? Подобно якъ ткацтво выробомъ одежей? Чи такъ?

Г. Такъ.

С. Отжежъ якъ и музика твореніємъ мелодій?

Г. Такъ.

С. Пробѣжъ, Горгіасе, я радуюсь твоими отвѣтами, понеже одповѣдаешъ, о скѣлько можна найкоротше.

Г. Бо я пересвѣдченъ, Сократесе, що совѣмъ належито тое дѣлаю.

С. Твоя правда. Тожъ и одповѣдай ми такъ само и про реторику, чимъ тая умѣтностъ занимае ся.

Г. Мовами.

С. Якими то, Горгіасе? Чи тими, що обучають хорыхъ, якъ жиючи моглибъ бути здоровыми?

Г. Нѣтъ.

С. Отжежъ не всѣми мовами занимаеся реторика?

Г. Алежъ нѣтъ.

С. Онаже дѣлае учащихся ся добрыми реторами.

Г. Такъ.

С. Отже о чѣмъ учить мовити, о тѣмъ и мыслити учить?

Г. Чомужбы нѣтъ?

С. Отже умѣтностъ лѣкарска, о которой власне говорилисьмо, о хорыхъ мыслити и мовити здѣбными дѣлае?

Г. Конечно.

С. Отжежъ и умѣтностъ лѣкарска очевидно мовами занимае ся.

Г. Такъ.

С. Себѣ то мовами о хоробахъ?

Г. Совѣмъ такъ.

С. Отжежъ и гимнастика занимае ся мовами, про добре и зле состояніе тѣла?

Г. Совершенно такъ.

С. Алежъ бо и съ прочими умѣтностями такѣ саме дѣло, Горгіасе; кожда зъ нихъ занимае ся тими мовами, котрі дотычаты дѣланья, до которого кожда зъ тыхъ умѣтностей односитъ ся.

Г. Се ясно.

С. Чомужъ отже прочі умѣтности не называешъ реторичными, хотяи занимають ся мовами, коли власне тую реторику зовешъ, котра мовами занимаеся?

Г. Понеже, Сократесе, въ прочихъ умѣтностяхъ на руководствѣ и подобныхъ, щобъ коротко сказати, чинностяхъ вся вѣдомѣсть полагае, въ реторицѣ але не ма такого руководства, але все дѣланье и доводженье обдуваеся черезъ слова. Черезъ те думаю я, що реторика мовами занимае ся, мовлячи, якъ я пересвѣдченъ, точно.

5. С. Чижъ теперъ понимаю, якъ ю называти хочешъ? Вскорѣ але буду точнѣйше знати. Алежъ одповѣдай. Художества существуютъ. Чи такъ?

Г. Такъ.

С. Межи всѣми художествами але, гадаю, у однихъ чинностъ есть головне дѣло и тіи короткихъ лишь словъ

требуютъ, гдѣкотрі даже анъ одного слова, а цѣль художества осягнутибъ можна черезъ молчаніе, на пр. малярство, рѣзба и многіи иніи. Здаеся отже, що о такихъ говоришь, мовлячи, що они до реторики не належать. Чи не такъ?

Г. Дуже хорошо о тѣмъ думаешь, Сократесе.

С. Суть але другіи умѣтности, що черезъ слова все довершають, а до того, коротко мовлячи, або ніякого дѣла не требуютъ або дуже незначного на пр. аритметика, наука численія, геометрія, варцабы и многіи иніи, зъ которыхъ гдѣкотрі майже рѣвно словъ мають, що и дѣланій, бѣльша же ихъ часть бѣльше словъ тре-буе и въ загальности цѣле дѣланье, що до головной рѣчи, у нихъ черезъ слова совершае ся. Здаеся отже, що посли сказаного черезъ тебе реторика есть одною зъ такихъ умѣтностей.

Г. Правду кажешь.

С. Алежъ безъ сомнѣня думаю, що жадну зъ тыхъ умѣтностей реторикою называти не хочешь, хотѣи бѣсѣдуючи сказалесь, що реторика есть умѣтностей, въ котрой головнымъ дѣломъ суть слова и я бытъ думалъ, слибымъ хотѣлъ вередливимъ бути въ бѣсѣдѣ, що ты, Горгіасе, аритметику реторикою называешь. Однакожъ я пересвѣдчевъ, що ты анъ аритметику анъ геометрію реторикою не называешь.

Г. Точножъ бо думаешь, Сократесе, и справедливо судишь.

Б. С. Отжежъ докѣни и ты бѣдповдь на мой во-просъ. Коли бо реторика есть одною зъ тыхъ умѣт-

ностей, котрі въ головной рѣчи словъ уживають, случайно але суть и иніи такого рода, то спробую за-пытатись, въ якихъ мовахъ годѣвне заданье реторики заключае ся. И такъ, слибъ мя кто запыталъ про котру нибудь зъ тыхъ умѣтностей, о которыхъ днесь гово-рилъ емъ: Сократесе, що то за умѣтность аритметика? тогда сказалбымъ, такъ само, якъ ты, що одна зъ тыхъ, где головна цѣль черезъ слова довершаеся. А слибы мя дальше запыталъ: черезъ якѣ слова, сказалбымъ, що то есть умѣтность про рѣвніи и нерѣвніи числа, якъ ве-лики они случайно суть. Слибъ але запытался: якужъ умѣтность зовешъ численіемъ? сказалбымъ, що и она належить до сихъ умѣтностей, где цѣль головна задача на словахъ полагае. А слибы дальше запытался: на якихъ? сказалбымъ такъ само, якъ ти, що въ собра-ннихъ народа внесенія подають, що въ прочѣмъ арите-тика и численіе однакѣи суть, занимають бо ся тымъ самымъ, а то рѣвными и нерѣвными числами. Розлича-ють ся але о стѣлько, що численіе смотритъ на те, въ якѣмъ стосунку количества рѣвніи и нерѣвніи числа такъ проти себе самихъ, якъ и одніи къ другимъ нахо-дять ся. А слибъ дальше кто про астрономію запыталъ ся, а на мою бѣдповдь, що и въ тойже головне дѣло на словахъ полагае, сказалъ: Чимъ же але занимають ся слова астрономіи, Сократесе, то рекъ бытъ, що дви-женіемъ звѣздъ, сонця и мѣсяця, въ якѣмъ стосунку швидкости они къ собѣ зѣстають.

Г. И точно сказалбысь, Сократесе.

С. Нужь и ты такъ Горгіасе. Отожь реторика есть одна зъ тыхъ умѣтностей, котрѣ за посредствомъ слова шо до головной точки все довершаютъ. Чи такъ?

Г. Такъ есть.

С. Скажижъ, чимъ она занимае ся? Шо зъ того всего, шо существуете, есть подставою для словъ, котрыхъ реторика уживае?

Г. Найважнѣйшій зъ дѣлъ човѣческихъ и найльпшій.

Г. С. Алежъ, Горгіасе, не ясно ты и се говоришь и совсѣмъ незрозумѣло. Божъ я гадаю, щось чуль при пирахъ людей спѣваючихъ пѣсню, въ котрой спѣваючи вычисляютъ, шо здоровымъ бути найльпша есть рѣчь, а втора бути краснымъ а трета, якъ повѣдае творецъ сей пѣсни, бути богатымъ безъ обмана.

Г. Чульемъ справдъ; алежъ до чого тое говоришь?

С. Понеже заразъ упомнулюбъ ты дѣлатель тыхъ рѣчей, котрѣ хвалить сей, шо уложилъ комянуту пѣсню, себѣ то лѣкаръ, учитель гимнастики и шпекулянтъ и сказалбы насампередъ лѣкаръ: „Сократесе, Горгіасъ тебе обманюе, бо не его умѣтность занимаеся наибольшимъ добромъ для людей, але моя.“ А слибъ я его запыталъ: А ты кто такий, шо такъ говоришь, то сказалбы: „Лѣкаръ.“ Шо ты кажешъ? Чижъ дѣло твоея умѣтности есть наибольшимъ добромъ? „Чомужбы“ сказалбы певно „Сократесе, не мало нимъ бути здоровье? щожъ есть ббольшимъ добромъ для човѣка, якъ здоровье?“ Слибъ але пѣсля того учитель гимнастики сказалъ: „Дивую ся справдъ и я, Сократесе, сли Гор-

гіасъ лучше зможе довести тобѣ, шо добро его умѣтности больше есть, якъ я, шо моея“ то сказалбымъ такожъ и ему: А тыжъ кто еси, човѣче, и котре то дѣло твое? „Я учитель гимнастики“ сказалбы бытъ, „а дѣло мое, дѣлати людей красными и сильными на тѣлѣ.“ По учителю гимнастики заговорилъ бы шпекулянтъ, якъ я думаю, совсѣмъ маловажучи собѣ васъ встѣхъ: „Роздумайно прецнь, Сократесе, чи окаже ся тобѣ яке добро, ббольшимъ, якъ богатство, чи то у Горгіаса, чи у кооонебудь инного.“ А мыбъ тодѣ сказали ему: Шо се таке? чи ты дѣлатель сего добра? Онъ притакнулъ бы. Ктожъ ты еси? „Шпекулянтъ.“ Шожъ зъ сего? чи ты гадаешъ, шо богатство наибольшимъ добромъ для людей? скажемо мы. „Чомужъ бы нѣтъ?“ скаже бытъ. Тажъ ось Горгіасъ проти сего голосить, шо его умѣтность есть жереломъ ббольшого добра, якъ твоа, сказалибъ мы. Очевидно спыталбы оттакъ бытъ: „А шожъ есть добро се? Нехай Горгіасъ одвѣчае!“ Отжежъ, Горгіасе, въ увѣренію, щось пытаный одъ тамтѣхъ и одъ мене, одвѣчай, шо се, шо пѣсля твоей бесѣды наибольшимъ есть добромъ для людей и котрого виновникомъ себе называешъ.

Г. Тое, шо воистинну, Сократесе, есть наибольшимъ добромъ и вразъ жереломъ свободы для самыхъ же людей, вразъ же для каждого источникомъ панованя надъ другими, жиучими въ его державѣ.

С. Шо се?

Г. Имѣти, кажу, власть переконати словами въ судѣхъ судій, на радѣ радцѣвъ а въ собранію народнымъ членовъ тогожъ собранія, и такъ въ кождомъ зборѣ,

якій коли тільки гражданській зборъ одбувається. И вои-
стинну за посредствомъ твоей власти станешь невольни-
комъ твоимъ лжкаръ, невольникомъ учитель гимнастики.
Сейже спекулянтъ нечаянно окажется яко для иного
мастокъ зберающий а не для себе самого, але для тебе,
що умѣешь промовляти и переконувати численно собра-
ный народъ.

С. С. Теперь здаемся, Горгіасе, щось найближе
означилъ, яка умѣтність після твоего мнѣнія реторика
єсть и сли я добре розумю, то ты кажешь, що ре-
торика єсть виповницею переконання и вся дѣятельность
єи и головна цѣль ку тому прямѣ; або може умѣешь
сказати, що реторика ще большій кругъ власти має,
чимъ переконанье въ душѣ слухачѣвъ производити?

Г. Нѣтъ, Сократесе. але здаємь ся, що доста-
точно понятія означаєшь. Бо тая єсть головна цѣль єи.

С. Отже слухай, Горгіасе. Ябо, маєшь знати, ста-
раю ся, сли вже и кто инний зъ другимъ бесѣдує хо-
тячи знати власне тое, о чимъ говорить ся, щобы и са-
мому однимъ зъ такихъ бути. Желаю отже, щобысь и
ты такимъ булъ.

Г. До чогожь се, Сократесе?

С. Заразь скажу. Я того переконання черезъ ре-
торику производимого, о котромъ ты говоришь, яке оно
єсть и якими дѣлами занимаєшь тое переконанье, точно,
маєшь знати, що не знаю, однакожь догадуюся, про
що, думаю, ты говоришь и объ чимъ. Помимо того але
запытаю тя, о якомъ то переконанью черезъ реторику
говоришь и чимъ оно занимає ся. Задлячогожь самъ

догадуючись тебе пытатиму, а самъ що думаю, не
кажу? Не задля тебе, але зъ причины бесѣды нашої, щобы
въ той способъ напередъ поступала, въ якій бы намъ
найлучше яснымъ здѣлать могла тое, о чимъ говоритъ
ся. Смотри бо, чи справедливымъ тобѣ мое выпытованье
выдає ся. И такъ слобы я тебе случайно запыталъ, якій
то маляръ єсть Зевксисъ а ты сказалъ мнѣ, що ма-
ляръ живучихъ естествъ, чимъ не справедливо запыталъ
бымъ ты, якихъ живучихъ естествъ и якъ?

Г. Совсѣмъ справедливо.

С. А то зъ той причины, що суть и иннии ма-
ляръ, котрі инни многі живучі естества маюють.

Г. Такъ.

С. Слобы але нѣкто другій не маювалъ, тільки
Зевксисъ, тодѣ чи добрабъ була твоя одповѣдь?

Г. Чомужьбы нѣтъ?

С. Нужъ въ той способъ и про реторику кажи:
Чи думаєшь, що реторика сама тільки переконанье дѣ-
лає, чи такожъ и прочіи умѣтности те саме чинять?
Я се такъ розумю: Сли кто о чимъ учитъ, чи онъ
зглядомъ того, що учитъ, такожъ и переконує или нѣтъ?

Г. Не такъ Сократесе, але найбільше всего пе-
реконує.

С. Говоримъ же опять о тыхъ самыхъ умѣтно-
стяхъ, о котрыхъ власне бесѣдовалисьмо. Чимъ аритме-
тика не учитъ насъ о всѣмъ, що до чиселъ односитъ
ся та и арифметикъ такъ само?

Г. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежь и переконує?

Г. Такъ.

С. Отже и арифметика есть виновницею переконания?

Г. Се ясно.

С. Отже если спытае насъ кто, якого переконания и объ чимъ, то отвечаю, що поучающаго про рѣшѣніи и первѣніи числа, якъ великіи они суть. Такожъ и о прочихъ умѣтностяхъ, о котрыхъ власне говорилисьмо, будемо могли довести, що они суть виновницами переконания а даже и якого и про що; чи такъ?

Г. Такъ.

С. Отже реторика не сама переконанье производить?

Г. Правду кажешь.

Д. С. Коли отже не сама одна тое чинить, але такожъ и чини, то справедливо, якъ и про маляра, запыталибсьмо оттакъ говорящаго те, якого и чимъ занимающаго ся переконания умѣтностей есть реторика? Або може не здаеся тобъ справедливымъ даьше пытатися?

Г. Здае ся.

С. Одвѣчай же, Горгіасе, коли и тобъ такъ здаеся.

Г. О переконаніи отже кажу, Сократесе, производимъ въ судахъ и иныхъ численныхъ собраніяхъ, якъ то власне кивають, и про те, що есть справедливое а що несправедливое.

С. Яжъ справдъ и догадувался, що ты о такѣмъ и таковыми дѣлами занимающѣмъ ся переконаніи говоришь, Горгіасе. Однакожъ не дивуйся, если троха познѣйше о щось такого ты запытаю, що очевиднымъ бути

выдае ся, а я такой опять пытаю ся. Бо, якъ кажу, я пытаю ся зады порядочного хода бесѣды, а не зады тебе, але щобысьмо не навикали на вздогадъ одинъ другого слова начебъ то выдѣраючи по своему собѣ толковать але противно, щобысь ты свою бесѣду послѣ настрѣлія твоего, якъ схочешь, кончили.

Г. Тай добре се чинишь, Сократесе.

С. Нужъ и тое розберьши. Чи знаешь, що се навчитися?

Г. Знаю.

С. А увѣреннымъ бути?

Г. Такожъ.

С. Чижъ здае ся тобъ, що то одно и то само есть, навчитися а увѣреннымъ бути, т. е. вѣдомость а вѣра, чи що иного?

Г. Я думаю, Сократесе, що суть розличны.

С. Хорошо думаешь. Познати же тое можешь зъ ось сего. Слѣбъ ты кто запыталъ: Чи есть Горгіасе, вѣра ложна и истинна? сказалбсьмо думаю, що есть.

Г. Такъ.

С. Щожъ даьше? Чи есть вѣдомость ложна и правдива?

Г. Нѣтъ.

С. Отже лѣствуе, що суть розличны.

Г. Правду кажешь.

С. Алежъ и научивши ся суть переконаніи такъ само, якъ и увѣреніи.

Г. Такъ есть.

С. Чи позволишь отже, що положимъ два рода переконанія, зъ которыхъ одинъ подае вѣру безъ знанія, а другій вѣдомость?

Г. Совѣмъ такъ есть.

С. Котрежъ отже переконанье производить реторика въ судахъ и иныхъ численныхъ собраніяхъ логично того, що есть справедливое а що несправедливое? Чи тое, зъ которого вѣра родится безъ знанія, чи тое, зъ которого знаніе происходитъ?

Г. Очевидножъ бо, Сократесе, що тое, зъ которого вѣра родиться.

С. Отжежъ реторика, якъ видно зъ сего, есть виновницею увѣряющаго переконанія а не поучительнаго зглядомъ того, що справедливое и несправедливое?

Г. Такъ.

С. Отжежъ реторъ не есть учителемъ судовъ и иныхъ численныхъ собраній зглядомъ праведнаго и неправеднаго а только увѣрителемъ. Божъ справдъ не мѣгъ бы такъ великое множество въ короткомъ часѣ о такъ важныхъ предметахъ обучити.

Г. Въ жаденъ способъ.

10. С. А нужно побачмо, що властиво кажемо про реторику; бо даже я самъ не могу зрозумѣти, що кажу. Сли мѣсто держитъ собраніе зглядомъ выбора дѣларей або будовничихъ корабельныхъ або якого иного рода художниковъ, неправдажъ, що тодѣ реторъ не буде совѣтовати? Очевидно бо, що при каждомъ выборѣ найумѣтнѣйшого выбрать треба. Такожъ не буде битъ совѣтникомъ, сли ведетъ ся дѣло про будованье кораблей,

созданіе пристаней або корабельныхъ фабрикъ, але архитекты; такъ само не битъ совѣтовати буде на радѣ про выборъ военачальниковъ або яку небудь военную тактику проти непріятелей або занятіе крѣпостей, — але мужи опытитъ въ военачальствѣ радитимуть, реторы нѣтъ. Або якъ ты думаешь, Горгіасе, о томъ? Колижъ бо кажешь, що самъ реторомъ еси и другихъ реторами дѣлаешь, то справедлива рѣчь, щобысьмо о прикметахъ твоеи умѣтности одъ тебе самого дозналися. А о менѣ будь увѣренный, що я и про твое дѣло дбаю. Може бо власне котрый зъ присутствующихъ хотѣлъ бы твоимъ ученикомъ збѣстати, якъ я майже гдѣкотрыхъ, даже многихъ, спостерегаю, котрымъ може не мали смѣлости тебе пытатися. Нехай тобѣ отже здае ся, що одъ мене запытанный такожъ и одъ тамтихъ пытанный еси: „Що за хосенъ для насъ, Горгіасе, сли съ тобою сообщитися будемъ? О чимъ будемо могли для добра державы радити? Чи только о томъ, що справедливое а несправедливое, чи такожъ и о томъ, про що власне Сократесъ говорилъ?“ Старай ся отже одповѣсти имъ.

Г. Тожъ я хочу тобѣ, Сократесе, всю силу реторики выявити. Бось самъ хорошо мя напровадилъ. Именно безъ сомнѣнія знаешь, що тѣмъ фабрики корабельныя и муръ докола Атенъ и созданіе пристаней по совѣту Темистоклеса совершено, долги же муръ на раду Периклеса, а не по совѣту майстровъ.

С. Говорятъ те, Горгіасе, про Темистоклеса, бѣсѣдужъ Периклеса самъ чулшемъ, коли то совѣтовалъ намъ зглядомъ середнихъ муровъ.

Г. Колижъ якій виборъ есть про те, о чимъ говорилъ, Сократесе, то видимъ, що реторы суть тими, котры совѣтують и дотычныи мнѣнія свои въ дѣло вводятъ.

С. Надъ тымъ то и дивуючись, Горгіасе, о дѣла давня пытаюся, яка то есть сила реторики. Якась бо надприродна она менѣ выдаеся, сли на тую величезность споглядаю.

Г. А колибъ ты все зналъ, Сократесе, — що она, щобъ не говорити много, силу всѣхъ искусствъ въ собѣ заключаючи тинжъ во власти своей держить. На те дамъ тобѣ важный доводъ. Часто жъ бо я съ братомъ моимъ и другими лѣкарями ходилъ до которо зъ хорыхъ, що або не хотѣлъ лѣкарства пити або не давалъ собѣ выразовати або выпякати рану, а коли лѣкаръ не мѣгъ го намовити, то я намовилъ до того, не черезъ ину штуку, чимъ реторику. Даже кажу, що, слибъ реторъ выйшовъ на мѣсто, куда схоче, со лѣкаремъ и слибъ прійшлося словами боротися въ собранію народномъ або въ якомъ инномъ зборѣ, которо зъ нихъ, за лѣкаря vybrати треба, то лѣкаръ нигдебъ не малъ поваги и выбраний зѣстальбы той, що говорити умѣе, слибъ того скотыль. Тожъ и слибъ съ якимъ небудь иннымъ художникомъ боролъ ся, то реторъ скоршебъ намовилъ, щоби его vybrати, якъ кто инный зъ художниковъ въ численномъ собранію народа. Отжежъ такъ велика есть и такіи прикметы мае сила тои умѣтности. Однакожъ треба, Сокра-

тесе, реторики уживати, якъ всякои инной борбы. Божъ и инныхъ борбъ не для того треба уживати проти всѣхъ людей, що ктось тамъ научилъ ся на кулаки, вѣсти силами, боротися або оружіемъ владати такъ, що сильнѣйшимъ стане о дѣ другѣвъ и недругѣвъ. Зъ тои причины не треба бити пріятелей, а нѣ колоти, а нѣ убивати. А нѣ на Зевса, сли ктось, ходивши до гимнастической школы укрьпленный на тѣлѣ и упражненный въ борбѣ на кулаки, оттакъ о тѣца бѣе и матеръ або кого инного изъ сродниковъ або пріятелей, тогда не треба того ради учителей гимнастики або тихъ, що оружіемъ битися учать, ненавидѣти и выганяти зъ мѣсть. Они бо учили ихъ на те, щобъ учтиво оружіи тихъ уживали проти непріятелей и злобныхъ людей, одпераючи напады а не зачѣпаючи. Тѣи але переверотно силу и штуку на зле уживають. Отже а нѣ учитель злѣ суть, а нѣ штука зъ тои причины не есть виновата або зла, але, думаю, на зле ю уживаючи. Таке саме дѣло и съ реторикою. Бо реторъ здужае до всѣхъ и про все говорити въ той способѣ, що наибѣльше переконующимъ есть въ численныхъ собраніяхъ, коротко мовлячи, дотычно всего, що схоче. Але въ жаденъ способѣ не можна для того лѣкарямъ славу одбрати — понеже мѣгъ бы здѣлати тое — а нѣ художникамъ, але треба такожъ и реторку на добре уживати такъ само, якъ и зручности въ борбѣ. Сли кто але, думаю, зѣставши реторомъ оттакъ за посредствомъ власти и умѣтности тои грѣшитъ, то не треба учителя ненавидѣти и выганяти зъ мѣсть. Бо о нѣ учитѣ на добрый ужитокъ. Справедлива отже рѣчь, того, що

на зле уживає, ненавидѣти, выганяти и убивати, а не учителя.

12. С. Думаю, Каликле, що ты се досвѣдчилъ ешь въ многихъ бесѣдахъ и спостерѣгъ ешь въ нихъ то, что бесѣдующіи не легко могутъ, сли о чомъ зачнутъ разговляти, спольно устанавлиючи учащися и поучаючи одинъ другого, въ той способъ разговоръ спокійно закончити — але противно, сли о що поперечать ся и одинъ скаже, що другій не добре або не точно говорить, то гнѣваются и думаютъ, що одинъ зъ ненависти ку другому те каже и тогда сварятъ ся а не шуткають за тимъ, о що въ бесѣдѣ ходитъ. А гдєкотріи даже въ найогиднѣйшій способъ розходятъ ся, погань бившися и наговоривши та наслуховавши о собѣ такихъ рѣчей, що ажъ присутствующіи не радѣ зъ нихъ, що сподобили ся бути слушателями такихъ людей. Для чогожь я тое говорю? Понеже менѣ ся видить, що теперъ не совсѣмъ порядочно говоришь и противно тому, що попереднѣйше про реторику казалъ ешь. Бою ся отже поправляти тя, щобысь не думалъ, що я се, не проти рѣчи операючи, щобы ясновъ стала, кажу, але проти тебе. Я отже, сли и ты до тихъ людей належишь, що я, съ охотою пыталбымъ тя; сли але нѣтъ, то дальбымъ спокій. До якихъ же я належу? До тихъ, що охотно даютъ ся поправити, сли щось неправдивого скажутъ, охотно але и поправляютъ, сли кто инный неправду скаже, однакъ не зъ меншою охотою даютъ ся поправляти, чимъ поправляютъ. Думаю бо, що се есть о стільки больше добро, о кільки больше добромъ есть, себе увольняти

одъ наибольшого зла, чимъ другого увольняти. Бо гадаю, що ничъ не есть такъ великимъ зломъ для човѣка, якъ ошибочне мнѣніе о томъ, про що мы власне бесѣдуемо. Сли отже и ты кажешь, що такій еси, то бесѣдуймо. Сли притомъ але здає ся тобѣ, що треба дати супокій, то буваймо здоровъ и закончимъ бесѣду.

Г. Алежь я кажу, Сократесе, що и я такій, якъ ось ты толкуешь. Однакъ же треба бы и желанія присутствующихъ познати; одъ давна бо вже, ще поки вы надѣшли, я присутствующимъ много преподавалъ, а теперъ може на довше протягнемо бесѣду, сли бесѣдовать будемъ. Треба отже и на ихъ волю зважати, чи не задержуемо мы гдєкотрыхъ зъ нихъ, котріи що инного дѣлати хотять.

13. Х. Вы самы, Горгіасе и Сократесе, слышите неспокійныхъ людей, хотячихъ слухати, сли що говорити будете. А для мене самого не може бути жадне затрудненіе такъ важнымъ, щобымъ, покидаючи такъ важны и такъ хорошо высказаніи речи, приклоннѣйшій булъ, що инного дѣлати.

К. На богдѣ Хайрефонте, и я самъ, що вже при многихъ бесѣдахъ булемъ, може ще нѣколи такъ не радовалъ емъ ся, якъ теперъ. Для того будете менѣ пріятніи, слибысьте и цѣлый день разговляти хотѣли.

С. Алежь справдѣ, Каликле, зъ моей стороны нѣтъ перешкоды, сли тільки Горгіасъ хоче.

Г. Въ прочѣмъ же соромъ булъ бы, Сократесе, слибъ я не хотѣлъ, заповѣвши самъ, щобы пытался, що

кто хоче. Сяи отже ось ти желають, то розмовляй и пытай ся, що хочешъ.

С. Слухай же, Горгіасе, що мена дивно мѣжъ тѣмъ, що казалъ есь. Може бути, що ты точно говорилъ есь ая не точно понимаю. Ты кажешъ, що можешъ реторомъ здѣлать, сяи кто хоче одъ тебе учитися?

Г. Такъ.

С. Отжежъ шобы въ численномъ собранію народа въ кождомъ взглядъ переконуючимъ булъ, не поучаючи але увѣряючи?

Г. Совсѣмъ такъ.

С. Казалъ есь такожъ, що дотычно того, що здоровлю служить, реторъ болѣе переконуючимъ буде, чимъ лѣкаръ.

Г. Такъ казалемъ, именно въ численномъ собранію народа.

С. Отжежъ въ численномъ собранію народа, то значить тольки, що межъ невѣдающими? Божъ межъ вѣдающими не буде болѣе переконуючимъ, чимъ лѣкаръ.

Г. Твоя правда.

С. Отжежъ, сяи буде болѣе переконуючимъ, чимъ лѣкаръ, тожъ черезъ те буде болѣе увѣряющимъ, якъ той, що знае?

Г. Совсѣмъ такъ.

С. Хотий и не естъ лѣкаремъ. Чи такъ?

Г. Такъ.

С. Тойже, що не естъ лѣкаремъ, справдѣ не знае того, що лѣкаръ.

Г. Се ясно.

С. Не вѣдающий отже межъ невѣдающими болѣе переконуючимъ буде, чимъ вѣдающий, сяи реторъ болѣе переконуючимъ естъ, чимъ лѣкаръ. Чи тое зъ сего выходитъ, чи що инного?

Г. Тое зъ сего выходитъ.

С. Отжежъ и зглядомъ всѣхъ прочихъ умѣтностей въ такомъ положенію находить ся реторъ и реторика. Властиву рѣчь въ умѣтностяхъ не треба знати, тольки треба вынайти собѣ якійсь способъ въ увѣренію, шобы оказатися невѣдающимъ яко болѣе знающимъ, чимъ вѣдающимъ.

14. Г. Чижъ не велике се улекшеніе, Сократесе, не учивши ся инныхъ умѣтностей, тольки тую одну, въ ничимъ не бути послѣднимъ, одъ самыхъ же предметовъ ученыхъ людей?

С. Чи черезъ те реторъ послѣднѣйшій естъ одъ другихъ, чи нѣтъ, заразъ побачимо, о скільки тое до бесѣды нашої входитъ. Теперь же предовсему розсмотримъ, чи реторъ такъ само мае ся къ праведному и неправедному, къ огидному и красному, къ доброму и злему, якъ дотычно здоровья и всего инного, чимъ прочихъ умѣтностей занимають ся, т. е. яко властивой рѣчи, що добре а що зле, що красне а брідке, праведне и неправедне не знающимъ, але переконанье льстиво производячий, такъ, що хотий будучи невѣдающимъ межъ невѣдающими болѣе вѣдати здае ся, чимъ вѣдающий? Або чи треба, шобы зналъ и напередъ тое умѣючи до тебе приходилъ, кто реторики учить ся хоче? Сяи але нѣтъ, то ты яко учитель реторики приходящего о томъ ни-

чого не научишь — бо се не твое дѣло — здѣлаешь але, що бнѣ между многими здаватись буде яко умѣючий, хотяй не умѣе, и яко добрый не будучи добрымъ? Або може загально мовлячи не можна его учить реторики, сли впередѣ зглядомъ помянутыхъ дѣлъ не знае правды? Или якъ се мае ся, Горгіасе? Тажъ на Зевса, якъ власне сказальсь, выявивши скажи, яка сила реторики есть?

Г. Яжъ бо думаю, Сократесе, що, сли случайно не знае, то и тое бдѣ мене научить ся.

С. Чекай же; божъ хорошо говоришь. Сли ты кого реторомъ дѣлаешь, то треба, щобъ бнѣ конче зналъ, що справедливе а несправедливе, чи то попереднѣйше научившись, чи опѣсля бдѣ тебе.

Г. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежъ? Кто будовництва училъ ся, архитекторомъ есть, чи нѣтъ?

Г. Такъ.

С. Отжежъ кто музыки, музыкомъ?

Г. Такъ.

С. А кто лѣкарской штуки, лѣкаремъ — и такъ дальше въ той способѣ: каждый, кто чогось научилъ ся, такой есть, якимъ го умѣтнѣсть его дѣлае?

Г. Совершенно такъ.

С. Отжежъ въ той самѣ способѣ, кто справедливости училъ ся, справедливый есть?

Г. Дѣйстно такъ.

С. Справедливый вѣдай по справедливости дѣлае?

Г. Такъ.

С. Отжежъ треба, чтобы реторъ справедливый булъ а справедливый чтобы по справедливости дѣлалъ?

Г. Се явствуетъ.

С. Никогда отже реторъ не схочетъ зле дѣлать?

Г. Никогда.

15. С. Пригадуешь але собѣ на те, щось казалъ коротко передѣ тимъ, що не треба учителей гимнастики обвинять и выгнать зъ мѣстъ, сли борець штуки своею не добре уживаетъ? Такъ само що, сли реторъ реторики на зле уживаетъ, чтобы учителя не обвинять и не выгнать зъ мѣста але дѣлающего злобу и не добре уживающего реторики? Чи сказано було те, или нѣтъ?

Г. Сказано.

С. Теперь же показуе ся, що тотъ самъ, реторъ, никогда зле дѣлать не можетъ. Чи не такъ?

Г. Се такъ.

С. А въ попереднѣйшихъ бесѣдахъ сказано було, Горгіасе, що реторика мовами занимаетъ ся, не про рѣшанье и нерѣшанье числа, але про те, що справедливе. Чи такъ?

Г. Такъ.

С. Я отже, колись ты тое тогда говорилъ, думалъ, что реторика никогда не можетъ бути неправымъ дѣломъ, коли въ ней про справедливѣсть говоритъ ся. Колись але троха пѣзнѣйше казалъ, что реторъ реторики такожъ и неправо уживать мѣгъ бы, то здивовавшись и увѣренный, что бесѣда твоя не соглашаетъ ся въ собѣ, казалъ, что онѣи слова, что, сли думаешь, яко пожиточно есть розсматривать рѣчь такъ, якъ я, то варто есть розматривать, сли але нѣтъ, то лучше попрощать ся.

Колисьмо оттакъ сю рѣчь розсматривали, то узрѣлесь самъ яко певное дѣло, що реторъ не може реторики зло уживати и хотѣти дѣлати неправо. Якъ отже тое маєся, на пса, Горгіасе, на тое не короткого сообщенія ся потреба, щобы достаточно пересмотрити.

16. П. Що се, Сократесе? Чи ты справдѣ такъ про реторику думаєшь, якъ теперъ кажешъ? Чи думаєшь, понеже Горгіасъ не смѣлъ не признати тобѣ, що реторъ не знає того, що справедливѣ и краснѣ и добре и сли случайно до него безъ твоей вѣдомости прійде, самъ го научить — а оттакъ може зъ того признанія щось противного выринуло въ бесѣдѣ, чого ты власнѣ желавъ, самъ на такіи пытанія напроваджаючи — чи думаєшь, що кто не скаже, що самъ знає, що справедливѣ и другихъ научить? Але такъ бесѣду напроваджати, се велике простацтво.

С. О найкрасшій Польосе, мыжъ совсѣмъ нарочаю приобрѣтаемо собѣ пріятелей и сыновъ, щобы, коли сами старшими ставшись ошибаемось, вы молодшіи помогаючи поправляли житє наше и въ дѣлахъ и словахъ. И теперъ, сли я и Горгіасъ въ бесѣдѣ ошибаемось, ты помогаючи поправляй. Маєшь бо право на те. И я хочу зъ помѣжъ того, що вже доведено, сли тобѣ не добре доведеннымъ выдаєся, одкликати, що ты хочешъ, сли мене ради одно тольки перестерегати будешъ.

П. Що се ты кажешъ?

С. Долготу бесѣды, Польосе, сли одкинешъ, котрой попереднѣйше уживати булъ зачалесь.

П. Що се? Не буде менѣ вольно говорити, кѣлько хочу?

С. Прикро будобъ тобѣ, о найлѣпшій, слибысь прійшовши до Атенъ, гдѣ на цѣлу Гелладу наибольша есть свобода бесѣды, ты оттакъ тамъ самъ одинъ не булъ твоей свободы участникомъ. Алежъ противоположи се. Колибъ ты долго бесѣдовалъ и не одповѣдалъ на пытанье, чижъ не прикробъ менѣ те було, слибымъ я не мѣгъ одойти и не слухати тебе? Але сли тобѣ на серцю бесѣда наша и хочешъ ю поправляти, то, одкликавши, якъ власнѣ скажемъ, що тобѣ здає ся, взаимно пытаючи и пытанный, якъ я и Горгіасъ, поправляй и поправляти себе изволь. Тыжъ кажешъ, що и самъ те знаєшь, що Горгіасъ. Чи явѣ?

П. Такъ.

С. Отжежъ и ты приказуєшь, щобы тебе каждого часу пытати, що кто хоче, яко знающаго на все одповѣдати?

П. Безъ сомнѣнія.

С. Тожъ и теперъ дѣлай одно зъ тыхъ двохъ, пытай або одвѣчай.

17. П. Здѣлаю тое, а ты одвѣчай менѣ, Сократесе. Колижъ тобѣ здає ся, що Горгіасъ непорядный есть зглядомъ реторики, тожъ що ты кажешъ, чимъ она есть?

С. Ты пытаєшь, що за умѣетность, послѣ моего мнѣнія, есть реторика?

П. Такъ.

С. Менѣ здає ся, що жадна, Польосе, щобы тобѣ правду сказати.

П. Алежъ чимъ же здае ся тобѣ реторика бути?
 С. Рѣчею, о котрой ты кажешъ, що она умѣ-
 тнѣсть дѣлае, въ дѣлѣ твоимъ, котре недавно читалъ емъ.

П. Якъ се розумѣешь?

С. Яковсьто зручностевъ.

П. Зручностевъ здае ся тобѣ бути реторика?

С. Такъ, сли на те пристаешъ.

П. Въ чѣмъ же тая зручнѣсть?

С. Въ творенію якоисьто пріємности и утѣхи.

П. Отжежъ не здаеся тобѣ реторика бути чимъ
 краснымъ, могучимъ пріятнымъ бути для людей?

С. Що се, Польосе? Чисъ вже дозналъ ся одъ
 мене, чимъ она послиа мого мнѣнія есть, що пытаешъ ся
 про те, що ѡттакъ слѣдуе, т. е. чи не красною менѣ
 выдае ся?

П. Чижъ не довѣдалъ емъ ся, що ты гадашъ, якобы
 она зручностевъ була?

С. Хочешъ отже, коли вже много важишъ собѣ
 пріятнѣсть, и для мене гденешо пріятнымъ бути?

П. Хочу.

С. Пытай же мя, що се послиа мого мнѣнія за у-
 мѣтнѣсть кухарство.

П. Пытаю ся: що се за умѣтнѣсть кухарство?

С. Жадна, Польосе.

П. А щожъ? Кажи.

С. Кажу якась то зручнѣсть.

П. Въ чѣмъ? Кажи.

С. Кажу, въ творенію якоись то пріємности и у-
 тѣхи.

П. Отжежъ то само кухарство, що и реторика?

С. Нѣтъ, але часть того самого затрудненія.

П. Якого се?

С. Можебъ було по простацки правду сказати.

Бо то я боюсь говорити зъ причины Горгіаса, щобы не
 думалъ, що высмѣваю его затрудненіе. Алежъ я не знаю,
 чи се тота реторика, въ котрой Горгіасъ упражняе ся,
 божъ власне зъ бесѣды нашої ничъ менѣ не пояснѣшало,
 що такого ѡнъ думаетъ. Що але я реторикою зову, се
 есть часть якогосьто затрудненія, до жадного зъ дѣлъ
 красныхъ не числячого ся.

Г. Котрого, Сократесе? Говори, въ ничимъ мене
 не опасаючись.

18. С. Здае ми ся бути, Горгіасе, якимсьто затру-
 дненіемъ, але не умѣтнымъ, толькѣ прикметою души
 дѣлающей на вздогадъ, смѣливой и здѣбной къ сообще-
 нію ся съ людьми. Головноужъ точкою его есть по-
 хлебство. Тое затрудненіе мае тожъ и многіи инніи ча-
 сти — одною зъ мѣжъ тыхъ есть кухарство. Щоже здае
 ся бути умѣтностевъ, послиа мого мнѣнія не есть умѣ-
 тностевъ але зручностевъ и цвѣченіемъ. Тогожъ затру-
 дненія частею зову такожъ и реторику и строи и со-
 фистику. Чотыры тѣ части чотырма дѣлами занимають
 ся. Сли отже Польосъ хоче довѣдатися, нехай довѣдуе
 ся. Ще бо не дозналъ ся, якою частію похлебства зову
 реторику; ѡнъ бо не зналъ, що еще не отвѣтилъ емъ
 совершенно и пытае ся, чи не за щось красного держу
 реторику. Я ему але попереднѣйше не ѡдповѣмъ, чи по-
 слиа мого мнѣнія реторика красна або брідка есть, доки

перше не одповѣмъ на те, що она есть. Бо се не добре, Польосе. Алежъ, коли хочешъ дѣзнати ся, то пытай ся, за яку часть похлебства реторику я держу.

П. Яжъ пытаю ся, а ты одвѣчай, за яку часть.

С. А зрозумѣлъ бысь, слибымъ ти одповѣль? Есть бо реторика послѣ того суду обманомъ части политической.

П. Щожъ дальше? Чи кажешъ, що она щось красного, чи брідкого?

С. Тажъ брідкого. Бо що зле, тое брідкимъ зову, колижъ конче тобѣ одвѣчати, якобы вже знаючому, що я кажу.

Г. На Зевса, Сократесе, тажъ я самъ не розумѣю, що ты кажешъ.

С. Не дивно те, Горгіасе, ничогожбо не выскакую ясно, сей бо Польосъ молодой та загонистый.

Г. Алежъ лиши его а скажи менѣ, якъ ты тое розумѣешь, що реторика есть обманчивымъ образомъ части политической?

С. Яжъ спробую высказати, чимъ менѣ реторика бути выдае ся, а сли се буде не такъ, то сей Польосъ поправитъ. Чи розличаешъ тѣло и душу?

Г. Чомужбы нѣтъ?

С. Отжежъ и думаешъ, що есть якесьто добре состояніе обохъ?

Г. Такъ.

С. Щожъ? Мнѣ добре состояніе, а несправдѣльне? На пр. такъ скажу: Многіи здають ся здоровыми бути на тѣлѣ, по котрыхъ не легко пѣзналъ бы

кто, що не суть здоровіи, хибѣ лѣкаръ, або котрый зъ гимнастикомъ.

Г. Правду кажешъ.

С. Те саме, кажу, есть въ тѣлѣ и душѣ, що дѣлае, що тѣло и душа здае ся були здоровою, а совсѣмъ такою не есть.

Г. Такъ есть.

19. С. Нужъ тобѣ, сли зможу, докладнѣйше вытолкую, що думаю. Сущимъ двомъ дѣламъ и двѣ умѣтности суть. Занимаючуся душею политикою зову, зглядомъ же тѣла не могу тобѣ дотычну умѣтностъ однимъ именемъ назвати и хотѣй одно тольки есть плеканье тѣла, то однакожъ роздѣляю двѣ части: гимнастику и штуку лѣкарску. Въ политикѣ же розличаю отвѣчно гимнастикѣ праводавство, отвѣтно же штуцѣ лѣкарской судовництво. Мае бо кожда зъ нихъ щось спѣльного съ другою, яко звнимаючи ся тимъже самымъ дѣломъ, штука лѣкарска со гимнастикою а судовництво со праводавствомъ. Однакожъ и розличають ся между собою. Колижъ тихъ есть чотыры и всегда на благо плекають одніи тѣло а другіи душу, тожъ похлебство полагающее на позорахъ а не на вѣдомости, тольки на вздогадахъ, роздѣляючися на чотыры части и скрываючися пѣдъ кожду зъ помянутыхъ частей, удае, що есть тимъ, пѣдъ що скрылося и не журить ся нѣякъ про добро але черезъ наибольшіи всегда пріемности ловитъ и обманюе нерозумныхъ такъ, що здае ся дуже много имѣти вартости. И такъ пѣдъ штуку лѣкарску вкрато ся кухарство и удае, що знае найлѣ-

пшии поживляя для тѣла такъ далече, що, колибъ прійшлося межи дѣтьми боротися кухареви и лѣкарови або межи мужами такъ нерозумными, якъ дѣти, котрый зъ нихъ бѣльше розумѣ ся на добрыхъ и злыхъ поживляныхъ, чи лѣкаръ, чи кухаръ, то лѣкаръ певнобъ зъ голоду згинувъ. Похлебствомъ отже то называю и кажу, що оно естъ брідке, о Польосе, — божъ до тебе се говорю — понеже гонитъ на ослѣпъ за тымъ, що приѣмне, не зважаючи на добро. И не признаю, що оно естъ умѣтностевъ, але зручностевъ, понеже не має умѣтного розумнѣя того, що подае, якимъ що естъ дотычно природы своєї и не може высказати причинъ кожного дѣла. Яжъ того не зову умѣтностію, що естъ нерозумнымъ дѣланьемъ. Ся але зглядомъ того противного мнѣнія еси, то я готовъ оправдатися.

20. Отжежъ подѣ штуку лѣкарску, якъ кажу, схлебяющее кухарство скриваеся, подѣ гимнастику же въ той самъ способъ строенье ся, котре естъ злобие, обманюче, неблагородне и несвободне, поверховными прибавками, красками, оглагою и одежами ошукующее такъ, що обманеній присвоючи собі чужу красоту пытому, черезъ гимнастику обрѣтаему, занедбуютъ. Щобъ отже долго не говорити, скажу тобѣ, якъ геометры, — може бо вже поймешъ — чимъ строи къ гимнастицѣ, тымъ кухарство къ штурпѣ лѣкарской. Або лучше такъ: чимъ строи къ гимнастицѣ, тымъ софистика къ праводавству, а чимъ кухарство къ штурпѣ лѣкарской, тымъ реторыка къ судовництву. Що отже кажу, те послѣ природы въ той способъ розличаеся. Понеже але близки суть собі

тѣи рѣчи, то въ томъже самѣмъ и дотычно того самого дѣла творять софисты и реторы замѣшательство и самы не знаютъ, що съ тымъ начати, а другіи люде такожъ нѣтъ. И колибъ душа не рядила тѣломъ, але тоежъ само собою, та колибъ черезъ ню не були точно познаніи и розличеніи кухарство и штука лѣкарская, але слибъ тѣло саме тое розличало судячи послѣ приѣмностей для себе, тодѣбъ слова Анаксагороса въ полнотѣ осуществилися, о Польосе, — ты бо знаешь о нихъ, — вразъ всѣ предметы булибъ въ замѣшательствѣ, понеже нероздѣленіи булибъ дѣла лѣкарскіи и дотычащій здоровья одъ кухарскихъ. Що я отже про существо реторыки думаю, чувъ есь. Она отвѣчае кухарству зглядомъ души, чимъ тамтое зглядомъ тѣла. Але може я щось невмѣстного здѣлаю, що не позволяючи тобѣ долги бесѣды говорить самъ съ должезновъ бесѣдовъ розширююся ся. Однакожъ мѣнѣ выбачити подобае. Бо слибъ я коротко говорилъ, то не розумѣюся и не малѣюся жадного хѣсна зъ одповѣдей, слибымъ булъ одповѣдаю, але по-требовалъсь оповѣдаю. Ся отже и я зъ твоихъ одповѣдей небуду мудрый, то и ты розтягай бесѣду, ся але понимати буду, то най и такъ буде. Се бо справедлива рѣчь. И теперѣже, ся знаешь, що съ тою одповѣдью дѣлати, то говори.

21. П. Що ты кажешъ? Похлебствомъ здаеся тобѣ бути реторыка?

С. Казалъсь, що частію похлебства. Чи жъ не памятаешь, такъ великимъ будучи, Польосе? Що жъ по-звѣйше дѣлати будешъ?

П. Отжежъ, коли похлебцами суть, тожъ здаются тобъ добріи реторы злу славу мати у мѣствъ?

С. Чи се пытанье справдешне, чи початокъ яко- нсь бѣсѣды?

П. Пытаю ся.

С. Здае ми ся, що жаднои поваги не мають.

П. Якъ то не мають поваги? Чижъ не велика сила ихъ въ державахъ?

С. Нѣтъ, сли думаешь, що могучимъ бути есть добро для могучого?

П. Се бо я и думаю.

С. Менѣ здаеся, що реторы найменшу власть мають межн всѣми въ державѣ.

П. Щожъ се? Чижъ не убиваютъ, такъ якъ ты- раны, кого хотятъ, чижъ не одбирають маєтки и не выдаляютъ зъ державы, кого имъ подобае ся?

С. Напѣса, я такой сомнѣваю ся при кождомъ твоимъ словѣ, Польосе, чи ты самъ те кажешь и власне мнѣніе выявляешь, чи мене пытаешь.

П. Алежъ я тебе пытаю.

С. Най и такъ буде, друже мой. Алежъ ты мене о двое паразъ пытаешь.

П. Якъ то двое?

С. Чижъ не казалъсь власне, що реторы заби- ваютъ, кого хотятъ, такъ якъ тыраны, и маєтки одбе- рають и выганяють зъ державы, кого имъ подобае ся?

П. Такъ.

22. С. Кажу отже тобѣ, що се два суть вопросы и одповѣмъ тобѣ на оба. Кажу бо, Польосе, що такъ реторы, якъ и тыраны, дуже мало мають власти въ державѣ, якъ власне вспоминалъъ. Коротко бо мовлячи, они ничего не дѣлають, що хотятъ, а дѣлають, що имъ наилучшимъ бути здае ся.

П. Чижъ се не значить, велику имѣти власть?

С. Нѣтъ, по словамъ Польоса.

П. Чижъ я не кажу? Я кажу се.

С. Пробѣгъ, чижъ не ты — коли казалъсь, що велику имѣти власть добро есть для могучого?

П. Се казалъсь.

С. Гадаешь отже, що добро есть, сли кто дѣ- лае то, що му наилучшимъ бути выдае ся, не маючи понятія о рѣчи, и се зовешь велику имѣти власть.

П. Не такъ.

С. Отжежъ доведешь менѣ, що реторы мають по- нятіе и умѣтнѣсть реторичну а не похлебство, мнѣніе мое опровергнувши? Сли ма але лишишь не опровер- женого, то покаже ся, що реторы дѣлаючи въ державѣ, що имъ подобаеся, и тыраны въ томъ жадного добра не зискають, сли власть есть, якъ ты кажешь, добромъ, а дѣланье безъ розумѣнія, що тольки подобаеся, даже самъ, що зло есть, признаешь. Чи не такъ?

П. Такъ.

С. Яке се може бути, чтобы реторы або ты- раны велику мали власть въ державѣ, сли Сократесь не збѣстане черезъ Польоса доводами перекопанный, що они дѣлають те, що хотятъ?

П. Сей чоловікъ —

С. Я не признаю, що они дѣлають те, що хотять. Однакожь опровержи мя.

П. Чижь власне ось передъ хвилею не призналъ-есь, що они дѣлають, що имъ наилучшимъ бути выдаеся?

С. И теперь бо признаю.

П. Чижь не дѣлають, що хотять?

С. Нѣтъ.

П. Хотяй дѣлають, що имъ до вподобы?

С. Такъ.

П. Страшній и дивачній рѣчи говоришь, Сократесе.

С. Не обвиняй, о доблестный Польосе, щобъ вже говорити до тебе послѣ твоего способу. Але сли умѣешь мене пытати, тожь доведи, що я ошибаюся, слиже нѣтъ, то одвѣчай.

П. Алежь хочу одвѣчати, щобымъ принаймѣй зналъ, що ты кажешь.

23. С. Чи тобѣ здае ся, що люде тое хотять, що кожного разу дѣлають, или тамто, зъ причины чого тое дѣлають, що дѣлають? Н. пр. тѣмъ, що лѣкарства пють зъ рукъ лѣкарей, чи здае ся тобѣ, що они тое хотять, що дѣлають, именно пити лѣкарство и терпѣти боль, чи тамтое, т. е. здоровыми бути, чого ради и пють?

П. Очевидно, що здоровыми бути.

С. Отже и тое, що плаваючи по мори и въ инный способъ маютокъ собираючи всегда дѣлають, не есть те, що они хотять. Ктожь бо хоче плавати, бути въ опасностяхъ и дѣлами трудитися? Але тое, чого ради

они плавають по мори, есть, щобы богатыми бути. Богатства ради они плавають.

П. Совсѣмъ такъ.

С. Такъ само дѣе ся и со всемъ иннымъ: сли ктось чого ради трудить ся, то онъ не хоче того, що чинить, але тое, для чого тамтое чинить?

П. Такъ.

С. Чижь есть що такое на свѣтъ, щобы не було або добрымъ, або злымъ, або середнимъ т. е. анъ добрымъ анъ злымъ?

П. Не може бути.

С. Добромъ же зовешъ мудрость, здоровье, богатство и прочія того рода, зломъ тое, що тымже противне?

П. Такъ.

С. Анъ добрыми, анъ злыми называешь таковыи дѣла, котри часомъ въ добромъ, часомъ же въ зломъ участвуютъ, часомъ же въ жадномъ и. пр. сидѣти, ити, бѣчи, плыти або камѣнь, дрова и пр.? Чи не те? Або може що инного называешь анъ добрымъ анъ злымъ?

П. Ничъ инного, але тое.

С. Сли отже ктось дѣлае що, то чи онъ добра ради дѣлае средне, чи среднего ради добро?

П. Средне зъ причины доброго.

С. За добромъ отже гонячи идемо, сли идемо, думаючи, що такъ лучше, а на одворотъ стаемо, сли стаемо, зъ той самои причины, т. е. задля добра. Чи не такъ?

П. Такъ.

С. Отжежъ и забиваемо, сли забиваемо кого, и выганаемо и заберамо маетки, думаячи, що лѣпше для насъ тое дѣлати, чимъ нѣтъ?

П. Совсѣмъ такъ.

С. Для добра отже все тое дѣлають дѣлающіи?

П. Такъ.

24. С. Отжежъ согласилисьмы, що мы не тое хочемо, що чого ради дѣлаемо але тамтое, чого ради тое дѣлаемо?

П. Ще и якъ.

С. Отже не хочемо рѣзати анъ выганяти зъ мѣсть анъ одберати маетки безъ причины, — але сли тое пожиточне, то хочемо чинити, що але вредливе, того не хочемо. Добра бо хочемо, якъ ты кажешъ, того але, що нѣ добре нѣ зле, не хочемо, анъ того, що зле. Чи такъ? Здае ся тобѣ, Польосе, що правду кажу, или нѣтъ? Чому не одвѣчаешъ?

П. Правду.

С. Отжежъ, сли вже въ томъ соглашаемъ ся, сли кто кого забивае або выганяе зъ державы або одберае маетокъ, чи то онъ тыранъ, чи реторъ, думаячи, що такъ лучше для него, а случайно есть гѣрше, то сей справдѣ дѣлае те, що му здаеся. Чи такъ.

П. Такъ.

С. Чи и те, що хоче, сли случайно тое зле есть? Чому не одвѣчаешъ?

П. Алежъ не здае ми ся тое дѣлати, що хоче.

С. Чижъ возможна рѣчь, чтобы тойже велику власть малъ въ державѣ, сли вже разъ велику власть имѣти добромъ есть послѣ твоего признанія?

П. Се невозможно.

С. Отжежъ я правду казалъемъ мовлячи, що се возможна рѣчь, що чоловікъ дѣлающій въ державѣ, що му ся видить, не має великой власти и не дѣлае того, що хоче.

П. Начебъ ты, Сократесе, не приймилъ ся того, щобъ тобѣ вѣльно було въ державѣ дѣлати по своимъ выдумкамъ раднѣйше, чимъ нѣтъ и будьто бы ты не завидовалъ, видячи кого, що або забилъ, кого му сподобало ся, або одобралъ маетокъ, або вергъ въ кайданы?

С. Чи право, говоришь, чи неправо?

П. Що небудь онъ дѣлае, чи не въ кождѣмъ разѣ завидовати ему?

С. Не давай волѣ языкови, Польосе.

П. Якъ то?

С. Понеже не належить ся незавидуемымъ завидовати анъ нужденнымъ але соболѣзновати о нихъ.

П. Що то? Чи въ таковѣмъ положеніи здають ся тобѣ бути тіи люде, о котрыхъ говорю?

С. Чомужъ бы нѣтъ?

П. Отже кто убивае, кого му сподобаеться, хотяи и справедливо убье, той здае ся тобѣ бути нужденнымъ и сожалѣнія достойнымъ.

С. Тое нѣтъ, але справдѣ незавидуемымъ.

П. Чижъ не казалъесь власне, що онъ нужденный?

С. Кто несправедливо, друже, убивает, той до того и сожаления достойный; кто же справедливо, той незавидуемый.

П. Въдавъ и умертвленный несправедливо сожаления достойный и безтаданный есть.

С. Менше, чимъ убившій, Польосе, и меньше, чимъ справедливо умертвленный.

П. Якъ то Сократесе?

С. Такъ, що наибольшимъ зъ помощи лихъ есть дѣлать злобно.

П. Чижъ тое наибольше? Чижъ не больше зло несправедливо терпѣти?

С. Въ жаденъ способъ.

П. Тыбысь отже въдай волю несправедливо терпѣти, чимъ неправо дѣлать?

С. Не хотѣлымъ жадного зъ тихъ. Слѣзъ але конче треба було, або неправо дѣлать або несправедливо терпѣти, то лучше выбралъбымъ терпѣти, чимъ такъ дѣлать.

П. Тыбысь отже не прїимилъ ся тираномъ бути?

С. Нѣтъ, сли ты подѣ самодержцемъ те саме розумѣешь, що я.

П. Алежъ я тое розумѣю, що власне казалемъ, т. е. що вольно ему дѣлать въ державѣ послѣ впадобы и забиваючи и выганяючи и все чинячи послѣ власного мнѣнія.

25. С. О ты блаженный — ажъ говорити буду а ты послѣ розумѣнія твоего поправляй. Слѣзъ я середъ былого дня на мѣстѣ, потаємно взявши нѣжъ, сказалъ

до тебе: „Польосе, ось то я власне одержалъ власть и чудну тыранію. Сли менѣ здавати ся буде, що одинъ зъ тыхъ людей, котрыхъ видишь, заразъ умерти мусить, то мертвъ буде той, кого менѣ вбити сподобаетъ ся. А сли сподобаетъ ся менѣ, кому зъ нихъ голову розбити, то заразъ и розбита му буде, а сли одежу роздерти, то и одежда роздѣрта буде.“ А слѣзъ я невѣрующему тобѣ показавъ нѣжъ, то побачивши певно сказалъбысь: „Сократесе, въ той способъ вся велику власть имѣлибъ, понеже такимъ побытомъ згорѣлбы домъ послѣ твоего впадобы и зданія корабельни Атенянъ и корабль и вся чолна и публичныя и приватныя маетки. Отжежъ не тое значить велику маети власть т. е. дѣлать, що кому до впадобы. Чи може тое?

П. Не тое.

С. Можешь отже сказать, для чего не похваляешь такую власть?

П. Могу.

С. Якъ же? Скажи.

П. Понеже конче треба, щобъ такъ дѣлающий укараный збѣталъ.

С. Карать не есть чимъ-то злымъ?

П. Есть.

С. Отжежъ, о ты чудный, велика власть, опять тобѣ являе ся. Сли бо кто дѣлае, що му до впадобы, а за тымъ слѣдуе пожиточное дѣланье, то оно есть доброе и тое, якъ прилично, значить велику имѣти власть. Сли же нѣтъ, то се злое и малую властію есть. Гляньмо же и на те. Чи не согласилисьмо ся на тое, що часомъ

лучше есть дѣлать тое, о чимъ теперь говорилисьмо т. е. забивати и выганяти людей и одберати маетки, часомъ але нѣтъ?

П. Совсѣмъ такъ.

С. На тое, якъ належить ся, и зъ твои и зъ моеи стороны согласіе наступило.

П. Такъ.

С. Колижъ отже, кажешь, лучше есть дѣлать? Скажи, яку границу потягаешь.

П. Ты, Сократесе, одвѣчай на тое самое.

С. Отжежъ я тобъ скажу, Польосе, сли тобъ пріятнѣйше учути одъ мене: сли ктось по справедливости дѣлае, то лучше есть, слиже несправедливо, то горше.

26. П. Тяжко есть опровергнути тебе, Сократесе. Але чижъ не переконалабы ты даже и дитина, що неправду говоришь?

С. Я вельми вдячный буду сей дитинѣ а такъ само и тобъ, сли мя переконаешь и освободишь одъ дурачества. Алежъ не пожалуй любимому чоловіку добре дѣлать, только переконуй.

П. Алежъ, Сократесе, не треба тебе старыми подами переконувати. Бо ось тое, що вчера и не давно стало ся, може ты переконати и довести тобъ, що многіи зле дѣлаючи людє блаженными суть.

С. Котрій то?

П. Видишь, що ось Археляось, сынъ Пердикаса, есть владѣтелемъ Македоніи?

С. Хотяи не виджу, то чую.

П. Чижъ здае ся тобъ бути блаженнымъ чи нужденнымъ?

С. Не знаю, Польосе, бомъ николи съ тимъ чоловікомъ не сходилъ ся.

П. Щожъ таке? То сходимшись зналъбысь, а въ прочомъ тутъ остаючи не знаешь, що онъ счастливый?

С. Божусь, ше не знаю.

П. Очевидно, Сократесе, даже не скажешь, що знаешь, яко Перскій король счастливый есть.

С. Тай правду скажу; божъ не знаю про его образованье и справедливость?

П. Що се? Чижъ на тимъ цѣле счастье полагае?

С. Якъ я думаю, Польосе. Бо красного и доброго мужа и жену за счастливыхъ держу, неправого же за злого и нужденного.

П. Отжежъ нужденнымъ есть послѣ сего розумнѣя твоего Археляось?

С. Сли онъ, друже мой, несправедливый есть.

П. Але чомужъ бы не малъ бути несправедливымъ? Ему бо ничего не належало ся зъ государства, котре теперь мае, бо родилъ ся зъ жены, котра невольницею була Алькетаса, Пердикасового брата, и по праву булъ онъ невольникомъ Алькетаса, та колибъ булъ хоть справедливо дѣлать, то служилъбы Алькетасови и булъбы счастливый послѣ твоего розумнѣя. Теперь же, о чудо, якъ нужденнымъ сталъ ся, пополнивши якъ наибольшу злобу. Тойже бо насампередъ тогожъ пана своего и стрѣя звабивши до себе, якобы му оддати хоть государство, котре томужъ Пердикасъ одобралъ,

угостивши и упоивши го и сына его Александра, своего стрычного брата, майже ровесника, вергши на възъ и ночею вывезши заръзалъ и спряталъ обохъ. Здѣлавши сю злобу не зналъ о томъ, що есть найнужденнѣйшій и не жаловалъ, але недолго потому не хотѣлъ щасливымъ збстати справедливо, выховавши брата своего, правого сына Пердикаса, хлопця около семи лѣтъ, котрому по праву государство належало ся и отдавши му его власть, але вергши у студню и утопивши сказалъ матери тогожь Клеопатрѣ, що онъ гонячи за гусею упалъ и загинулъ. Отжежъ, яко найзлюбнѣйшій зъ помежи всѣхъ въ Македоніи, найнужденнѣйшимъ есть межи всѣми Македонами, а не найщасливѣйшимъ и съ певностію не одинъ Атенянинъ, отъ тебе починаючи, волялъ бы бути котрымъ будь инымъ зъ Македонѣвъ, чимъ Архелюмъ.

27. С. Вже на початку розговора, Польосе, хвалилъмъ ты, щось добре приготовлений въ реторыцѣ, розговоръ же занедбалъсь. Тожъ и теперъ, пытаю ся, чи то тая бесѣда, котровъ бы мя даже и дитина переконала и черезъ котру я теперъ одъ тебе, якъ ты думаешь, переконаний, мовлячи, що дѣлаючи зле не есть щасливый? Якимъ то правомъ, ты мой наилучшій? Знаймо, на ничъ зъ того не соглашаю ся, що ты кажешь.

П. Бо не хочешь, хотяи и ты того мнѣнія, що я.

С. О блаженный, по реторическижъ бо стараешь ся переконати мя, якъ ти, що въ судилищахъ переконувати думаютъ. Бо и тамъ одинъ другихъ черезъ те опровергнути гадають, сли для бесѣды свои многихъ и

добру славу мающихъ свѣдковъ поставлять, противникъ але одного або и жадного. Такій але доводъ немає жадной ваги къ доходженю правды. Неразъ могъ бы ктось ложно пересвѣдченный бути черезъ многихъ и якесьто значеніе посѣдающихъ. И теперъ зглядомъ того, що говоришь, притакнуть тобъ мало що не всѣ Атеняне и чужиньцѣ, сли схочешъ проти мене свѣдковъ поставити, що я неправду говорю. Посвѣдчать за тобою, якъ хочешъ, Никіасъ Никератовичъ и братья его, котрыхъ тринѣжки по ряду поставленъ суть въ святыни Діонизія, обо якъ хочешъ, Аристократесъ, сынъ Склеіаса, котрого хороша жертва въ Питійскѣмъ храмѣ находится ся, слиже хочешъ, то вся родина Периклеса або иніи сродники, кого зъ нихъ выбрати собѣ хочешъ. А я съ тобою, самъ одинъ будучи, не соглашаюся. Ты бо менѣ не доводишь, але ставлячи проти мене многихъ ложныхъ свѣдковъ стараешь ся выперти мя зъ существа и правды. Я же, сли одного самого тебе не поставлю за свѣдка, соглашающего ся съ тимъ, що кажу, то думаю, що ничего важнаго для мене не здѣлано зглядомъ того, о чимъ бесѣдуемо. Думаю такожъ, що и для тебе жадного нема хѣсна, сли одинъ я самъ за тобою не свѣдчу, а ты со всѣми тими прочими свѣдками не попращаешь ся. Есть бо якійсь способъ доводженія, якъ ты думаешь и многіи иніи съ тобою; есть але и другій, о котромъ снова я гадаю. Порѣвнявши отже взаимно, побачмо о скѣльки розличаютъ ся они одъ себе. А случайно рѣчь, про котру перечимо ся, не совсѣмъ мала, але майже тота, о котрой знати дуже красно есть, не знати же

дуже ганебно. Головнебо тутъ дѣло або знати або не знати, кто щасливый есть, а кто нѣтъ. Н. пр. возьмѣ насампередъ тое, о чимъ теперь бесѣдуемо. Ты думаешь, що чоловікъ злобно дѣлаючи и несправедливо може бути щасливый, коли гадаешь, що Архелаясь несправедливый, а про те щасливый. Чи не такъ думаючи тобѣ розмышляти маємо?

П. Совсѣмъ такъ.

28. С. Яже кажу, що се не можливе. Въ одноѣмъ тоѣмъ не соглашаемо ся. Добре. Аже злобно дѣлаючи буде щасливый, сли одержитъ справедливостъ и кару?

П. Въ жаденъ способъ, понеже такимъ побытомъ найнещасливѣйшій булѣбы.

С. Але сли не одержитъ кару злобно дѣлаючи, то посли твоего разумѣнія щасливый буде.

П. Такъ.

С. Посли же мого мнѣнія, Польосе, злобный и неправедный въ кождѣмъ разѣ нещасливый есть, нещасливѣйшій але, сли не поддасть ся справедливости и не одержитъ кару, менше же нещасливый, сли поддасть ся праву и одержитъ тое одъ богѣвъ и людей.

П. Дивацтва, Сократесе, говорити зачинаешь.

С. Буду старатися здѣлати, щобысь и ты мой друже, те саме говорилъ. Бо за пріятеля тебе держу. Розсмотрижь и ты. Сказаль я колись то попереднѣйше, що зле дѣлати горше есть, чимъ несправедливо терпѣти.

П. Такъ.

С. Ты але, що несправедливо терпѣти.

П. Такъ.

С. Та сказалъ я, що зле дѣлаючи нещасливѣйшій суть, и зѣсталѣмъ одъ тебе опроверженный.

П. На бога, такъ було воистинну.

С. Якъ ты думаешь, Польосе.

П. Правдиво, думаючи безъ сомнѣнія.

С. Ты але кажешь, що щасливыми суть зле дѣлаючи, сли не поддадутъ ся справедливости.

П. Совсѣмъ такъ.

С. Яже кажу, що они найнужденнѣйшіи. Тѣмъ але, що поддадутъ ся справедливости, менше. Хочешь и тое опровергати?

П. Вжежь тое труднѣйше есть опровергнути, Сократесе, чимъ тамтѣе.

С. Не такъ Польосе, але невозможно. Правда бо никогда збити не дасть ся.

П. Якъ кажешь? Сли чоловікъ зле дѣлаючи пойманный зѣстане, коли убити хоче владѣтеля та похваченный поиде на тортуры, скастрованный зѣстане и выпалѣть му очи, та многими инными великими и всѣякими обидами зѣобидженный и власну жену и дѣти зѣобидженными видѣчи навлѣся розпятый або смолою намащенный спаленный зѣстане, то онъ щасливѣйшій буде, чимъ тогда, коли избѣгши тираномъ зѣстане и яко владѣтель въ державѣ проживае, дѣлаючи, що тольки хоче, завидуемый и за щасливого славленный одъ гражданъ и чужесторонныхъ? Того, кажешь, не можна опровергнути?

29. С. Страхаеть опять, благородный Польосе, а не переконуюшь. Недавно же тому свидками заставлялъ

Платона Горгіасъ.

есь ся. Однакожь пригадай менѣ гдѣшо: чи, несправедливо на житѣ владытеля чатуючи, сказалъсь?

П. Такъ.

С. Шасливый отже жаденъ зъ нихъ не буде, а нъ той, що несправдо придбалъ собѣ тыранію, а нъ той, що пойманный збѣсталъ; бо зъ поможѣ двохъ нужденныхъ жаденъ шасливый бути не може. Несчастливый однакожь есть той, що избѣгъ передъ карою и тыраномъ сталъ. Що се, Польосе? Смѣешъ ся? Чи и то такожь способъ доводженя, себѣ то, сли кто щось говорить, высмѣвати го а не переконувати?

П. Чи думаешъ, щось не переконанный, Сократесе, говорячи таке, чого жаденъ зъ людей не сказалъ бы? Впрочемъ спытайся котрогобудъ зъ отсихъ.

С. О Польосе, не належу я до политиковъ и второкъ до рады дѣставшись, коли власне мой одвѣтъ рѣдиль а менѣ треба було яко предсѣдательви голосованье зарядити, то смѣху наробилъсь и не умѣлъ предводити голосованю. Отжеж и теперъ не кажи менѣ о дѣ присутствующихъ голоса зберати, але сли не маешъ лѣпшого довода о дѣ сихъ, то, якъ власне сказалъсь, менѣ взаимно уступи и спробуй сего довода, котрого послѣ моего мнѣня потреба. Я бо для тихъ речей, котрихъ говорю, одного толькы свѣдка поставити умѣю, власне того самого, съ котрымъ бесѣду маю, многимъ але даю супокѣй, и толькы надъ одного голосомъ рѣдяти умѣю, со многими же даже не розмовляю. Смотри отже, чи схочешъ взаимно призовити на мой доводъ, одповѣдаючи на пытаня. Бо я гадаю, що и я и ты и прочіи

люде вѣрують, що зле дѣлати горше есть, чимъ несправедливо терпѣти а не поддаться справедливости горше, чимъ поддаться.

П. Я же думаю, що а нъ я а нъ жаденъ другой чоловѣкъ въ тое не вѣритъ. Хибажъ ты радѣйше пріймилъ бысь ся несправедливо терпѣти, якъ зле дѣлати?

С. И ты и весь прочіи.

П. Далеко до того, бо а нъ я, а нъ ты, а нъ жаденъ инный.

С. Отжеж не будешъ одвѣчати?

П. Буду, бо прецѣнь желаю знати, що такого скажешъ.

С. Скажижъ менѣ, знай, будьто бы я тебе цѣлкомъ зъ початку пыталъ ся. Що здае ся тобѣ горшимъ бути, Польосе, чи зле дѣлати, чи несправедливо терпѣти?

П. Несправедливо терпѣти.

С. Що же огидѣйше? Чи зле дѣлати, чи несправедливо терпѣти? — Одвѣчай!

П. Зле дѣлати

30. С. Отжеж оно и горше, сли огидѣйше.

П. Совсѣмъ нѣтъ.

С. Понимаю. Ты, якъ здае ся, не за одно и то само держишь красне и добре, та зле и огидне.

П. Не за одно и то само.

С. Щожъ снова? Все, що красне, и пр. тѣлеса, краски, виды, голоса и затрудненія, всегда на нищо не вбачаючи красными называешъ? У першъ и пр. чижъ не называешъ красни тѣлеса красными со взгляду на пожитокъ, со взгляду на те, до чого кожда рѣчь пожи-

точно, або со взгляду на якусьто утѣху, сли при по-
глядѣ утѣшае поглядяющихъ? Чи маєшь кромѣ того ще
що сказати про красоту тѣла?

П. Ничого.

С. Отжежъ и всѣ прочіи, такъ видѣ якъ и краски,
або зъ причини якоїсьто утѣхи або зъ причини пожитку
або зъ причини обохъ красивыми зовешъ?

П. Такъ.

С. Чижъ не такъ само и голоса и все що до
музыки належить?

П. И се такъ.

С. Тожъ и со взгляду на законы и затрудненія
нѣтъ красоты, кромѣ сли щось пожиточне, або приємне,
або обое разомъ есть.

П. Не иначе.

С. Отжежъ и взглядомъ умѣтностей такъ само?

П. Совсѣмъ такъ. Божъ то и хорошо означаешъ
понятія, Сократесе, красоту черезъ утѣху и доброту
означаючи.

С. Отжежъ огідне черезъ противное т. е. бѣда
и зло?

П. Конечно.

С. Сли аде зъ двоухъ красивыхъ одно красивѣйше
есть, то оно красивѣйше есть або въ одномъ, або въ
обоухъ взглядахъ перевысшаючи т. е. або въ утѣсѣ, або
въ пожитку, або въ обоухъ.

П. Совсѣмъ такъ.

С. А коли зъ двоухъ огідныхъ одно огіднѣйше
есть, то оно огіднѣйше буде черезъ те, що або въ
болю або во злѣ перевагу має. Чи не конечно такъ?

П. Такъ.

С. Аужъ, якъ сказано було о неправомъ дѣланю
и несправедливомъ терпѣню? Чи не казаеться, що не-
справедливо терпѣти гѣрше, неправоже дѣлати огіднѣйше
есть?

П. Казаеться.

С. Отжежъ, сли неправѣ дѣланье огіднѣйше, чимъ
несправедливе терпѣнье, то чи оно бѣднѣйше и чи
въ болю чи въ злѣ, чи въ обоухъ перевысшаючи оги-
днѣйше есть? Чижъ и се конечно не слѣдуетъ?

П. Чомужъ бы нѣтъ?

31. С. Упершъ побачмо, чи неправѣ дѣланье неспра-
ведливе терпѣнье въ болю перевысшае и чи зле дѣла-
ючи бѣднѣе болѣютъ, чимъ терпячи несправедливо.

П. Тое, Сократесе, нѣтъ.

С. Отжежъ въ болю не перевысшае.

П. Нѣтъ.

С. Отжежъ, сли въ болю не перевысшае, то вжежъ
въ обоухъ перевысшати не може.

П. Розумѣе ся.

С. Отжежъ остается, що въ другомъ.

П. Такъ.

С. Во злѣ.

П. Очевидно.

С. Отжежъ, сли неправѣ дѣланье во злѣ пере-
высшае, то оно гѣрше есть, чимъ несправедливе терпѣнье.

П. Се ясно.

С. Чиждь не многіи людє и ты самъ недавно тому призналєсь, що злє дѣлати огиднѣйше єсть; чимъ несправедливо терпѣти?

П. Такъ.

С. Теперь показалося, що и гѣрше.

П. Показало ся.

С. Волѣлжебъ ты гѣршєе и огиднѣйшее мѣсто того, що менше такимъ єсть? Не медли одвѣчати, Польосє. Вѣнчимъ бо шкоды не понесєшь. Але сердєчно въ бесѣдѣ начебъ дѣкареви звѣрляючися одповѣдай и або притакни, або иѣтъ, на те, о що пытаю ся.

П. Алєжъ не волѣлбымъ, Сократєсє.

С. А кто инный зъ людєй?

П. Не здає ми ся послє того способу.

С. Отжежъ я правду сказальємъ, що анъ я, анъ ты, анъ жадеиъ инный чоловѣкъ не волѣлбы неправо дѣлати, чимъ несправедливо терпѣти, бо оно гѣрше єсть.

П. Ясно.

С. Видишиъ отже, Польосє, що доводъ зъ доводомъ порѣвняный ничтожныиъ оказалъ ся, а съ тобою всѣ прочіи соглашають ся кромѣ мене, менѣ же ты самъ одинъ достаточный и соглашаючися и посвѣдчаючи, — а я тольки твоимъ голосомъ рядачи прочихъ оставляю въ спокою. Нехайже тое такъ и буде. Послѣ же того другє дѣло розсмотрѣиъ, про котрє спєречалисьє ся. Чи тое наибѣльше зло єсть, сли злобно дѣлаючий справедливости пѣддасть ся, якъ ты думалъ єсь, чи бѣльше зло, сли не пѣддасть ся, якъ се я гадалъємъ. Розберѣиъ

же ось такъ. Пѣддаиє ся справедливости и справедливе укараниє злє дѣлаючєго за одно и то само держишиъ?

П. Такъ.

С. Можєшь же сказати, що все, що справедливо не єсть красєе, о скѣльки справедливе єсть? Роздумай и скажи!

П. Менѣ здає ся, Сократєсє.

32. С. Смотриже и на тое. Сли ктось що дѣлає, то вразъ конечно муситъ бути щось таке, що терпитъ бѣ дѣлаючєго?

П. Менѣ видитъ ся.

С. Чиждь тото терпитъ, що дѣлающее дѣлає и такъ, якъ дѣлающее дѣлає? Я се такъ розумѣю: сли ктось бѣе, то конечно треба, чтобы щось бите було?

П. Конечно.

С. А сли сильно бѣе бѣючий або швидко, то и бите такъ бите єсть?

П. Такъ.

С. Бите отже такий бѣль терпитъ, який бѣючєе производитъ?

П. Совѣсьмъ такъ.

С. Отжежъ сли ктось палитъ, то конечно щось палєе єсть?

П. Чомужьбы иѣтъ?

С. А сли сильно палитъ або болящо, то палєе такъ палитъ ся, якъ паляще палитъ?

П. Совѣсьмъ такъ.

С. Отжежъ, сли ктось крає, то те самое отношеніє? Бо щось краєе єсть.

П. Такъ.

С. А сли кро́й етъ великій або глубокий або бо-
лячий, то въ краемыхъ такий самъ кро́й выкроить ся,
який краяше крае?

П. Очевидно.

С. Зрижъ, чи загало́мъ соглашаешъ ся на те, що
власне казалъ емъ, взглядомъ всего : якъ дѣлающе дѣлае,
такъ терпяче терпитъ.

П. Тажъ соглашаю ся.

С. Колижъ на те соглашаешъ ся, то чи по́дда-
тись справедливости значить терпѣти, чи дѣлати?

П. Конечно, Сократесе, що терпѣти.

С. Отжежъ о́дъ кого дѣлающего?

П. Якъ то о́дъ кого? О́дъ карающего?

С. Точно же караетъ карающий по справедливости?

П. Точно.

С. Справедливо дѣлаючи, или нѣтъ?

П. Справедливо.

С. Отжежъ каранный, по́ддавшись справедливости,
справедливо терпитъ?

П. Очевидно.

С. Адежъ признано есть, що справедливое красне.

П. Совершенно.

С. Зъ тыхъ же одинъ дѣлае красно, а другий
терпитъ такъ само, т. е. каранный.

П. Такъ.

33. С. Отжежъ, сли красно, то и добре? Бо або
пріємно, або пожиточно.

П. Конче такъ.

С. Отжежъ добро терпитъ по́ддавшій ся справе-
дливости?

П. Очевидно.

С. Чи має хосенъ?

П. Такъ.

С. О якомъ же я думаю пожитку? О́нъ стаешъ
лѣпшій на душъ, сли по справедливости укараный?

П. Се ясно.

С. Отжежъ по́ддавшій ся справедливости освобо-
джаешъ о́дъ злобности души?

П. Такъ.

С. Отже освободжае ся о́дъ наибольшого зла?
Смотрижъ такъ. Дотычно собранія маетку чи вбачаешъ
ты яку инну бѣду, якъ убожество?

П. Не инну, але убожество.

С. Щожъ касательно плеканія тѣла? Недобромъ
назвалбысь слабѣсть, хоробу, встыдъ и пр.

П. Такъ.

С. Отжежъ думаешъ, що и въ душъ якась есть
злоба?

П. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Чижъ тую не зовешъ неправостию, невѣже-
ствомъ, трусливостію и т. п.?

П. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежъ маеткови и тѣлу и душъ, тремъ су-
щимъ, троякій назвалъ есь бѣдства: убожество, хоробу,
неправѣсть?

П. Такъ.

С. Котрежъ зъ тыхъ трехъ бѣдствъ найогиднѣйше?
Чижъ не неправѣсть а загално злѣа души?

П. Найбѣльше.

С. Сли але найогиднѣйша то и найгѣрша?

П. Якъ, Сократесе, кажешъ?

С. Осъ такъ. Всегда найогиднѣйшее для того найогиднѣйше есть, що або наибѣльшій бѣль справляе, або шкоду, або обѣе, а то пѣсля сего, на що попереднѣйше согласилисьмося.

П. Совсѣмъ.

С. Теперь але соглашаемъ ся, що найогиднѣйша есть неправѣсть и вся злѣсть души?

П. Соглашаемъ ся.

С. Отжежъ або найгорестнѣйша есть и въ горѣсти перемагаючи найогиднѣйша зъ всего, або въ шкодѣ або въ обѣохъ взглядахъ?

П. Конче такъ.

С. Отжежъ болестнѣйше есть бѣль убожества и муки бути неправымъ, некараннымъ, трусливымъ и невѣжымъ?

П. Се не здае ся ментъ, Сократесе, пѣсля того.

С. Въ якойсьто зухвалости, яко великой шкодѣ и незвыклѣмъ злѣ вся прочая перемагаючи есть злѣсть души найогиднѣйша зѣ всѣхъ, сли вже не въ болю, якъ ты кажешъ.

П. Се ясно.

С. Але тое, що въ наибѣльшой шкодѣ перемагае, есть мабуть бѣль всего наибѣльшимъ зломъ.

П. Такъ.

С. Неправѣсть же и своевольность и вся инна злѣсть есть найгѣршимъ зломъ зъ всего, що существуете.

П. Очевидно.

34. С. Котражъ умѣтнѣсть бѣль убожества освобождаетъ? Чижъ не умѣтнѣсть собирая маетку?

П. Такъ.

С. Котражъ бѣль хорѣбы? Чижъ не штука лѣкарска?

П. Конечно.

С. Котражъ бѣль злѣбы и неправѣсти? Сли не маешъ ѡдповѣди на поготовю, то смотри: Куда ведемѣ и до кого слабыхъ на тѣль?

П. До лѣкарей, Сократесе.

С. Кудажъ злѣ дѣлающихъ и розпустныхъ?

П. Гадаетъ до судѣй?

С. Щѣбъ пѣддались справедливѣсти?

П. Такъ.

С. Чижъ не пользующись яковсьто справедливѣстве караютъ карающихъ по праву?

П. Се очевидно.

С. Сѣберанѣ маетку освобождаетъ отже бѣль убожества, штука лѣкарска бѣль хорѣбы, а право бѣль своевольности и неправѣсти.

П. Такъ.

С. Щѣжъ зъ межи нихъ найкрасше.

П. Зъ помѣжъ чѣго кажешъ?

С. Зъ помежи сѣберанѣ маетку, штуки лѣкарской и права?

П. Много ѡдличаетъ ся, Сократесе, право,

С. Отжежъ або найбільшу утѣху производить, або пожитокъ або обое, сли найкрасше есть?

П. Такъ.

С. А чи приємно лѣченымъ бути и чи тѣшатъ ся лѣченіи?

П. Нѣтъ.

С. Але пожиточно. Чи такъ?

П. Такъ.

С. Лѣченный освободжае ся одъ великого зла, такъ що пожиточно есть выдержати боль и бути здоровымъ.

П. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Отжежъ взглядомъ тѣла найшаслившимъ булъ бы человекъ лѣченный, или даже не слабуючій?

П. Очевидно не слабуючій?

С. Бо, якъ здае ся, не освобожденіе було щастьемъ, але даже непридбанье.

П. Такъ есть.

С. Щожъ дальше? Котрый зъ двоухъ, имѣющихъ зло чи то въ тѣлѣ, чи въ душѣ, несчастлившій есть, чи лѣченный и освобожденный одъ зла, чи нелѣченный и мающій оное?

П. Здае ми ся, що нелѣченный.

С. Отжежъ подданье ся справедливости було освобожденіемъ ся одъ найгѣршого зла, т. е. одъ злобности?

П. Було такъ.

С. Право приводить отже до розуму, дѣлае справедливыми и стаеь штукоемъ лѣкарское для злобности.

П. Такъ.

С. Найшаслившій же не мающій злости въ душѣ, понеже тая оказалась наибольшимъ зломъ.

П. Очевидно.

С. Вторымъ же есть освобожденный.

П. Здае ся.

С. Симъ же есть приведенный до розуму и наказанный та поддавшій ся справедливости.

П. Такъ.

С. Найгѣрше але жие мающій въ собѣ злѣсть и не освобожденный.

П. Явствуе.

С. Отже сей есть, що до кѣнца анайзлюбнѣйше дѣлае и наибольшой злости уживае не будучи анѣ поученымъ анѣ укаранымъ анѣ не поддавшимся справедливости — якъ послѣ твоей бесѣды Архелаясь розположенъ и прочіи тираны и реторы и владѣтель?

П. Такъ.

35. С. Тѣи отже, ты найлѣпшій мой, майже въ томъ самѣмъ положенію находятъ ся, що слибъ ктось наибольшими хобрами обтягоченый до самого кѣнца лѣкармаъ справы про хобы тѣла своего не подавалъ и не лѣчился, боячись, наче дитина, выпалюваня и вырѣзованя, понеже болить. Або, чижъ и тобѣ такъ не здаеся?

П. Такъ.

С. Очевидно бѣи не знае, що то здоровье и добре розположеніе тѣла. Послѣ же того, на що согласилсямъ, то и пѣбѣгаючи передъ справедливостію, о Польосе, суть въ опасности шось подобного дѣлати т. е. зважати только на боль а на пожиточне слышныи

бути и не знати, о скільки нужднѣйше єсть, чимъ нездоровымъ тѣломъ, обтягоченымъ бути нездоровою душею а слабою и неправою та розвращеною. Для того и всякими силами старають ся, щоби не поддатися справедливости и освободити ся одъ наибольшого зла, приобретаючи собѣ маестокъ, прїятелей и, що найбільше, переконуючу вымову. Ся мы але, Польосе, на правду согласилися, то чи мѣркуєшь, що зъ тои бѣсѣды слѣдує? Або чи хочешъ, щобиємо заключенїя ще разъ повторили?

П. Ся тобѣ угодно.

С. Чи слѣдує, що неправдѣ и злобно дѣланье єсть наибольшимъ зломъ?

П. Се ясно.

С. А яко освободженіє ся одъ того зла оказалось поддатися справедливости?

П. Видитъ ся.

С. А не поддатися справедливости, се єсть затвердѣлость во злѣ?

П. Такъ.

С. Вторе же зъ помежи золъ що до величинны єсть злобно дѣланье. Ся але злобно дѣлающей не поддать ся справедливости, то єсть те зъ природы найбільше и перше зъ всѣхъ золъ.

П. Здає ся.

С. Отжежь чи не възглядомъ того посперечалисьмо ся, прїятелю, ты славлячи яко щасливого Архелаяса, що найзлюбнѣйше дѣлавъ и не поддалъ ся справедливости, а же противно думаючи, що ся, чи Архе-

лаясь, чи инный котрый небудь чоловікъ не поддасть ся справедливости злобно дѣлаючи, то належить ся ему нужденнымъ бути предовсѣми людьми и що всегда зло дѣлающей нещасливѣйшій єсть одъ несправедливо терпячого а не поддавшій ся справедливости одъ поддавшого ся? Чи не те я казавъ?

П. Тое.

С. Чи не доведена рѣчь, що правду казало ся?

П. Здає ся.

36. С. Добре. Ся але тоє правда, Польосе, то котраж єсть ова велика ужиточность реторики? Треба отже побѣдѣ того, на що согласилисьмо ся, найбільше стеречи ся, щоби не дѣлати злобно, бо зъ того много зла повстає. Чи не такъ?

П. Совсѣмъ такъ.

С. Ся але ктось здѣлає що злобного або самъ, або кто инный, о котромъ попеченіє має, то треба добровольно пойти тамъ, где найскорше справедливости поддатися можна, т. е. до суди, наче до лѣкаря, спѣшатись, щоби хвороба неправости задавившись не здѣлала душу злославою и неправедною. Або що маємъ сказати, Польосе, коли попередѣйшее доведенимъ стало? Чи не должно одно съ другимъ такъ соглашатися, а не инакше?

П. Щожь маємъ думати, Сократесе?

С. Для обороны власной або родичей або прїятелей або дѣтей або отчины зло дѣлаючи реторика не має жадного хѣсна, Польосе, виявивши, ся ктось противно думаетъ, що предовсѣмъ обвиняти треба себе самого,

оттакъ же сроднико́въ и инныхъ, сли случайно ктось зъ пріятелей зле дѣлае и не затаивати але на явѣ выводити злодѣяніе, щобы поддалъ ся справедливости и здоровымъ сталъ ся, зневоляти же и себе самого и инныхъ не бути трусливыми але жертвоватись на слѣпо и смѣло, начебъ краяти и выпѣкати лѣкареви, стремячи къ доброму и красному не зважаючи на бѣду, — сли за злодѣяніе на битѣ заслужилъ, бити даючи ся, сли на вязницю, вязати, сли на кару грошеву, платячи, сли на выгнанье зъ отчины, выдаляючися, сли на смерть умеряючи — будучи первымъ обвинителемъ самого себе и другихъ домогенико́въ и на те уживаючи реторики, щобы по выявленю злодѣяній освобожденіи збѣжали одъ наибѣльшого зла, одъ неправости. Чи маемъ такъ думати, чи нѣтъ, Польосе?

П. Безъ толку менѣ се бути выдае ся, Сократесе, однакожъ зъ попередущимъ такой ти соглашае ся.

С. Отжежъ або тамтое закинути треба, або тое конечно слѣдовати мае?

П. Такъ, се въ той способъ мае ся.

С. На противну же сторону обертаючи, сли треба зле дѣлати або неприятели або кому небудь, сли тільки онъ самъ одъ неприятели не терпѣть: на те бо уважати належить. Сли але инному неприятели зле дѣлае, то треба чиномъ и словомъ на всякій способъ старатися, щобы не поддался справедливости и не пошолъ до суди. Сли але поїде, то треба всякого способу уживати, щобы неприятели вывинулъ ся и не збѣсталъ укараный, — сли же много грошій зрабовалъ, то щобы не оддалъ

але на свою и своихъ шкоду уживалъ неправо и безбожно, сли але за злодѣяніе на смерть заслужилъ, щобы не вмеръ по возможности никогда по на вѣки будъ злымъ — сли же нѣтъ, то щобы принаймѣ якъ найдолше жилъ такимъ будучи. На те, Польосе, здае ми ся реторика ужиточною бути, бо для нехотячого зле дѣлати не великою менѣ еи ужиточность выдае ся, сли вже есть яка ужиточность, якъ въ попереднѣйшихъ бѣдахъ нигде не оказала ся.

37. К. Скажи менѣ, Хайрефонте, чи Сократесе се на правду говорить, чи шуткуе?

Х. Менѣ здае ся, Каликлесе, що весьма на правду. Але наилучше, его самого запытається.

К. На богѣвъ вѣистину того и желаю. Скажи менѣ, Сократесе, чи маемъ думати, що ты теперъ на правду говоришь, чи шуткуешь? Сли бо на правду говоришь и тое, що кажешь, правдиве есть, то чижъ не булобъ наше житѣ людске превращене и чи не дѣлалибысьмо всегда противно, якъ надежить ся, або якъ потреба?

С. О Каликлесе, слибъ люди не мали одного и того самого чувства, у однихъ такъ, у другихъ иначе обявляючого ся, але ктось зъ насъ пытоме малъ чувство, инне, чимъ други, то не легко булобъ другому свое чутье понятнымъ здѣлати. Кажу се знаючи, що я и ты теперъ одно и те саме чувствуемо, любячи двома будучи каждый двое, я Алкибиадеса, сына Клейниаса и философію, ты же людъ Атенскій и сына Пиріаппе-

сового. Уважаю я отже по тобѣ каждого разу, що, хотяй и здобный еси, сли шо скаже твоѣй любимецъ и якъ ся шо мае, ты не можешъ спротивитися, але суди и туди мѣтїе свое змѣняешъ; въ собранїю же народѣмъ, сли ты шо кажешъ, а людѣ Атенскій скаже, шо не такъ, то ты, перекидаючись, говоришь, чого онъ хоче — а проти красному хлопцевѣ Пиріямнису такъ само поступаешъ. Ты бо совѣтамъ и бесѣдамъ любимцевъ своихъ супротивляти ся не умѣешь, такъ шо, слибы, понеже ты всегда говоришь те, шо задля нихъ говоришь, дивовалъ ся кто, шо не до рѣчи говоришь, тобысь му певно, слибысь правду сказати хотѣль, сказаль, шо, сли кто любимцей твоихъ одъ тыхъ засадъ не одверне и ты тоежъ говорити не перестанешъ. Вѣрь отже, шо и менѣ приходѣть ся обохъ тыхъ голосовъ слухати и не дивуйся, шо я тое кажу, але здѣлай, чтобы философія, моя любима, тое говорити перестала. Каже бо она, милый друже мой, всегда те, шо теперь одъ мене чуешь и естъ ми зъ помежи обохъ любимцевъ далеко менше непостоянною. Сынъ бо Клейніаса разъ такъ, разъ иначе говоритъ, философія же всегда то само. Онаже кажетъ те, шо ты здивовало, а самъ присутствовалъсь бесѣдѣ. Або отже оную опровергай, якъ власне казалъсь и доведи, шо зле дѣлати и зле дѣлаючи не поддатись справедливости не естъ найостаточнѣйше зо всѣхъ золъ, або, сли тое лишишь неопроверженнымъ, то на пса, бога Египтіянъ, не буде съ тобою соглашатися Каликлесъ, о Каликлесе, але сопротивляти ся черезъ цѣле житѣе. А я думаю, о найлѣпшій,

шо лучше естъ, чтобы менѣ лѣра розстроена и незвучна була и хоръ подъ моимъ хороводствомъ и чтобы наибольша часть людей не соглашалася со мною, але противорѣчила, якъ чтобымъ одинъ будучи съ самымъ собою булъ въ несогласїю и собѣ самому противорѣчилъ.

38. К. О Сократесе, ты являешъ ся зухвалымъ въ бесѣдѣ, будучи справдѣ бесѣдникомъ люду. И теперь тое выгадуешъ, понеже Польосови те саме приключило ся, о шо онъ Горгіаса въ бесѣдѣ съ тобою обвинялъ. Сказаль бо онъ, шо Горгіасъ, запятанный одъ тебе: сли прїйде до него кто хотячи учить ся реторики а не знаючи того, шо справедливѣе, чи научить го Горгіасъ тое, встыдалъ ся и сказаль, шо научить, задля звычаю людей, понеже гнѣвалибы ся, слибъ имъ кто не притакнулъ. Черезъ тое соглашенїе ся, кажетъ, зневоленный збѣдаль онъ собѣ самому противорѣчити, ты але тое любишь. И высмѣяль ты, якъ менѣ здае ся, тогда не безъ причины. Теперь же ему самому те саме приключило ся и я за те саме не похваляю Польоса, шо призналь тобѣ, же зле дѣлати огиднѣйше естъ, чимъ несправедливо терпѣти. Въ слѣдъ за тымъ признанїемъ черезъ тебе запутанный занѣмьль, не смѣючи мнѣнія своего высказати. Ты бо воистинну, Сократесе, удаючи шо доходишь правды, на таковїи лизькій и простолюднїи рѣчи наводишь, котріи зъ природы не суть красніи, а черезъ законъ. Звычайно але тїи дѣла противнїи суть собѣ, себѣ то природа и законъ. Сли але ктось встыдае ся и не смѣе сказати, шо думаетъ, то зневоленный естъ противное сказати. Тому то и ты тую штучку

познавши, поступаешъ собѣ въ бѣдѣ нечестно, сли кто со взгляду на законъ говоритъ, тайно послѣ природы го запытуючи, сли але о природѣ, то ты про законъ. И такъ и. пр. дотычно неправого дѣланья и несправедливого терпѣня, коли Польось послѣ закона одно зъ нихъ огиднѣйшимъ назвалъ, ты зъ сказаного послѣ закона, дѣлалъсь внесенія дальшии, начебъ послѣ природы. Послѣ бо природы все огиднѣйше есть, що гѣрше, отже и несправедливе терпѣніе, послѣ же закона несправедливе дѣланье. Божъ несправедливе терпѣніе не отвѣтне свободному мужеву, але невѣдливому, котромубъ лучше умерти, чимъ жити, котрый несправедливо терпячи и наче ногами доптаний не есть въ состоянїю собѣ самому помочи анъ иньому, о котрѣмъ попеченїе мае. Але, думаю, поклавшими законы суть слабїи люде и простый народъ. На свою власну корысть и пожитокъ ставлять они законы та выдають похвалу и догану, бѣдѣщаючи сильнѣйшихъ людей и могучихъ бѣльше поспѣдати, щобъ не мали бѣльше ѡдъ нихъ, мовлячи, що се огидно и неправедно бѣльше мати и тое то значить неправо дѣлати т. е. старатись бѣльше имѣти, чимъ другїи. Божъ тѣшилибысь, думаю, сами, слибъ рѣвну часть мали, хотяи гѣршими суть.

39. Проте по закону неправо и огидно кажеться, старатись бѣльше мати, чимъ многїи и они се зле дѣлати зовуть. Противно же, думаю, чиста природа поясняе, чтобы лѣпшїй бѣльше малъ ѡдъ гѣршого а сильнѣйшїй ѡдъ слабшого. Що се такъ мае ся, явствуе повсюду, такъ межи звѣртами, якъ въ цѣлыхъ державахъ и пле-

менахъ людей, що справедливѣсть такъ розумѣе ся, чтобы сильнѣйшїй слабшимъ рядилъ и бѣльше малъ. Впрочемъ якого права уживаючи предпринялъ Ксеркセス походъ на Грецію або отецъ его проти Скитамъ, або — алежъ безчисленнїи примѣры можна бы навести. Але думаю, тїи послѣ природной справедливости тое дѣлають тай пробѣгъ послѣ закона природного, розумѣе ся не того, котрый мы своеволю выгадуючи, найлѣпшихъ и найсильнѣйшихъ зъ помѣжъ насъ ѡдъ молодости, наче лѣвѣвъ, принимаючи, усипляючи и задурюючи невѣдливками робимо, мовлячи, що треба по рѣвной мѣрѣ мати и се есть то, що красне и справедливе. Сли але, думаю, повстане мужъ зъ сильною природою, котрый все тое отрясши и вырвавшись та утекши, здоптавши нашіи грамоты, чародѣйства, замовляня и законы всѣ неприроднїи и поднесши ся паномъ сей нашъ невѣдликъ явить ся, тогда и справедливѣсть природна заяснѣе. Знае ми ся, що и Пиндарось те саме, що я кажу, доводитъ въ пѣснїи, где каже, що

Законъ всего есть королемъ

Что смертне и безсмертне есть.

Тойже каже:

Веде правлячи найсильнѣйшее

Всевышнюю рукою. Я свѣдчусь

Дѣлами Геракла, коли некупленъ —

Такъ якое каже, пѣсню бо на память не умѣю. Онъ каже, що анъ не купивши анъ доставши въ даръ ѡдъ Герїона выгналъ волю тогожъ, понеже онъ булъ въ

правѣ пося природы, а воли и всяка власнѣсть гѣршихъ и слабшихъ належить ся лѣпшому и сильнѣйшому.

40. Се по правдѣ такъ есть а познасъ самъ, сли старшимъ будешь навпося философію залишивши. Бо философія, Сократесе, есть пріємна, сли кто нею мѣрно занимае ся въ молодости. Сли але кто долше, чимъ по-треба, съ нею собѣ заходитъ, то стаеся она згубою для людей. Сли але ктось совершенно dorosлѣй есть и по за молодецкій вѣкъ философуетъ, то конечно мусить онъ бути несвѣдомый во всѣмъ, що треба тому знати, кто краснымъ, добрымъ и почитаемымъ мужемъ бути хоче. Такіи бо стають ся несвѣдоміи про законы въ державѣ и про бесѣды, якихъ уживаючи сообщатися треба съ людьми дома и прилюдно — и про утѣхи та бажанія людскіи и загально про звычай совѣмъ несвѣдоміи стають ся. Коли же возьмуть ся до якого приватного або политического дѣланія, то стають ся смѣшными, якъ, думаю, политики, коли въ наше умѣтне дѣло и на бесѣду нашу прійдуть, смѣшными суть. Выходитъ зъ сего те, що Еврипидесъ сказалъ. Славный каждый въ томъ и къ тому прямое

На те наибольшу все часть дня жертвуячи

Въ чимъ предовсѣмъ онъ найсовершеннѣйшій есть. Въ чимъ але слабый, того уникае и ганитъ, другое же хвалитъ за для самолюбія, пересвѣдченъ, що въ той способъ самого себе хвалитъ. Але, думаю, наилучше есть въ обохъ направленіяхъ удѣлъ брати. Въ философіи, о сколько тое образования ради дѣе ся и не погано есть молодцеви философовать. Коли але ще въ старшомъ

вѣцѣ чоловікъ философуетъ, тогда, Сократесе, смѣшне се дѣло и на мене такє саме враженіе дѣлають философуючіи, якъ говорячіи нѣсенствитицѣ и бавлячіи ся дѣти. Бо коли дитя виджу, котрому ще пристойтъ такъ роздѣляти ся, говорячи дурницѣ и бавлячи ся, то тѣшу ся и видить ми ся тое пріятнымъ, свободнымъ и приличнымъ вѣкови дитинячому, сли але дитя мудро розмовляющее чую, то робить се на менѣ прикре враженіе, разить мои уши и выдае ми ся чимсьто невольничимъ. Сли але кто чуетъ мужа говорячого нѣсенствитицѣ и бавлячого ся, то се выдае ся смѣшнымъ немужескимъ и заслугующимъ на битіе. Такє саме враженіе дѣлають на менѣ и философуючіи. Въ молодѣмъ хлопцѣ видячи философію тѣшу ся, выдае ся она менѣ приличною и думаю, що той чоловікъ свободный есть, не философующій же не свободный и не удостоивающій себе жадного, анѣ красного, анѣ благородного дѣла. Сли але старшого вѣкомъ виджу ще философующого и не освободившого ся одъ философіи, то здае ми ся, що вже на битіе заслужилъ, Сократесе, той чоловікъ. Черезъ те, що власне сказалемъ, може той чоловікъ, хотяи бы и совѣмъ dorosлѣй, немужескимъ статися, утѣкаючи изъ середоточія мѣста и мѣстцѣ назначеныхъ для всенародного собранія, въ котрыхъ, якъ поетъ сказалъ, мужи отличными стають ся а зарывши ся на проче житіе межи тремя або чотырма дѣтьми въ кутѣ базѣвкаючи, а про те, що свободне, велике и славне никогда не мовлячи.

41. Я же тобѣ, Сократесе, досить спрію. Здае ми са отже, щомъ въ томъ самѣмъ положенію теперъ, якъ

Зетось проти Аифіона въ Еврипидеса дѣлъ, о котрымъ згадовалѣмъ. И менѣ приходитъ на гадку, щось подобнаго тобѣ сказати, якъ тамтой братови своему, себѣ то, що занедбуешь, Сократесе, тое, о щобъ тобѣ дбати треба, та имѣючи природу души такъ благородну отличаешь ся якимсьто дитинячимъ видомъ и анѣ на радахъ судовыхъ не додавъ бысь доброго слова анѣ належито и переконуючо не посварилъ бысь, анѣ обѣ иннымъ дозрѣлого суду не далъ бысь. Однакожъ, милый Сократесе, не прогнѣвись на мене; я бо зъ приклонности къ тобѣ те кажу. Чижъ не выдае ся тобѣ ганебно такимъ бути, якимъ послѣ мого мнѣнія ты еси и инніи въ философію за далеко запускаючи ся? Теперъ же, колибъ ктось зловивши тебе або котрого инного зъ таковыхъ завелъ до вязницѣ, кажучи, що злодѣялъсь ничого злого не дѣлаючи, то знай не малъ бысь ничого на свою оборону, але запудилъ бысь ся и вытрѣшилъ очи не знаючи, що сказати маешь — а войшовши въ судилище, имѣючи даже совѣсть злого и презрѣнія достойного обвинителя умерѣвьсь, слибъ тойже кару смерти предложилъ. Якъ жежъ то може мудрымъ бути, Сократесе, сли якась умѣтнѣсть завладѣвши дорослымъ мужемъ, гѣршимъ его дѣлае, не могучимъ анѣ собѣ самому помочи анѣ спасти изъ наибѣльшихъ опасностей нѣ самого себе, нѣ кого инного, такъ що вороги все имѣніе ему рабують а онѣ совѣсть безъ чести въ мѣстѣ жіе? Такому, хотяй се може по просту сказано, вѣльно и позаушь дати безкарно. Алежъ, друже, послухай мене, перестань изслѣдовати и упражняй ся въ образованности дѣлъ практи-

ческихъ и въ тѣмъ, где мудрымъ бути думаешь, иннымъ ти подробности лишаючи, чи то блазнованьомъ чи дуреньствомъ ихъ звати, въ слѣдствіе котрыхъ въ порожиныхъ домахъ обитати будешь, подражаючи не мужей изслѣдующихъ таковыи дурницѣ, але тыхъ, котріи мають маетокъ и славу и многіи инніи добра.

42. С. Сливъ я случайно золоту малъ душу, чи не думаешь, щобымъ охочо знайшолъ котрый то зъ тыхъ камѣней а то наилучшій, котрымъ испытуютъ золото, до котрого душу прикладаючи, слибъ онѣ призналъ, що она въ хорошомъ состоянію, зналъ бымъ добре, що розположеніе мое задовольняюче и жадного инного камѣня испытующого не потребуу?

К. До чого той вопросъ, Сократесе?

С. Я тобѣ скажу. Я думаю, щомъ теперъ, зойшовшись съ тобою, таке сокровище знайшолъ.

К. Якъ се?

С. Я добре знаю, що, сли ты соглашаешь ся со мною въ тѣмъ, що душа моя думает, тое вже есть сама чиста правда. Понимаю бо, що хотячій испитовати душу, чи точно жіе, чи нѣтъ, повиненъ мати три средства, котріи ты маешь, вѣдомѣсть, приклоннѣсть и ширѣсть. Я бо съ многими сходжу ся, котріи не въ состоянію мене испитовати, понеже не суть мудріи, якъ ты. Инніи снова мудріи суть, та не хотятъ ми правду сказати, бо не дбають про мене, такъ якъ ты. Ти же гостѣ, Горгіасъ и Польось, мудріи суть и менѣ спріяють, не мають але отвертости въ собѣ и ажъ надто несмѣливи суть. Чомужъ бы нѣтъ? Они бо до того степеня не-

смыслности дійшли, що через несправдливостъ бдѣжаєсь кождый зъ нихъ самому собѣ противорѣчити передъ лицемъ многихъ людей а то взглядомъ найважнѣйшихъ рѣчей. Ты же все тое маєшь, чого инніи не мають. Образованный бо еси достаточно, якъ многіи Атеняне призналибъ и менѣ еси приклонный. Чимъ тое доведу? Я ты скажу: Знаю я, Каликлесе, васъ чотырохъ участниківъ мудрости, тебе, Лизандра Афиднайчика, Андрона Андротіоновича и Навзикидеса Холяргейчика. И разъ я прислухалъ ся, колисьте нараджовали ся, доколи въ мудрости упражняти ся належить, и знаю, що побѣдило мѣжъ вами мнѣніе такое, щобъ не старатися ажъ до самого бдкрыта истинны философати, але стеречи ся, щобъ ставшись мудрѣйшими незначно не погубити себе. Коли отже чую таку раду твою, яку наибольшимъ друзьямъ своимъ давалъсь, то се для мене достаточный доводъ, що воистинну менѣ приклонный еси. А шо умѣєшь ширымъ бути и не встыдатися, тое самъ кажешь и бесѣда твоя, котру попереднѣйше держалъсь, соглашаєся съ тобою. Таке дѣло про сегодняшню розмову нашу. Слѣ ты въ бесѣдѣ со мною на шо согласишъ ся то буде тое вже достаточно испытане бдъ мене и тебе, и не буде вже треба тое до инного камня испытующого бдносити. Ты бо никогда не согласишъсь ся аны по недостатку мудрости аны зъ присуствія встыда, тожъ и обманюючи не согласишъсь ся. Бо ты мой пріятель, якъ самъ кажешь. Воистинну отже мое и твое согласіе буде вже имѣти окончающее рѣшеніе правды. Найкраснѣйше але, Каликлесе, есть роз-

смотреніе о томъ, задля чого ты мене ганилъсь, т. е. якимъ треба бути мужеві и чимъ занимати ся та доколи, такъ въ старшомъ якъ въ молодшомъ вѣку. Я бо, слѣ не добре щось дѣлаю дотычно мого житя, то маєшь знати, що не добровольно блуджу, але зъ причины не-вѣжества мого. Ты отже поучай мя и дальше, якъ зачалъсь, однакожъ доведи менѣ належито, що се есть, чимъ менѣ занимати ся треба и въ якій способъ мѣгъ бытъ собѣ тое присвоити, и слѣ мя сцѣймаєшь, що те-перь согласишъсь ся, пѣзнѣйше але не дѣлатиму того, на шо согласишъсь ся, тогдѣ думай, щомъ совсѣмъ до ничего и никогда мя бдтакъ не учи, яко недостойного. Повторижъ менѣ зъ початку, шо зовешъ правомъ природнымъ, ты и Пиндаръ? Щобы могущественнѣйшій силомѣцю забиралъ власнѣсть послѣднѣйшихъ и щобы лѣпшій рядилъ гѣршими а знакомитшій бѣльше малъ, чимъ меньше знакомитый? Чи не шо инного правомъ называєшь, або чи добре памятаю?

К. Алсжъ тое казалъсь и тогда и теперъ кажу.

43. С. Чи того самого называєшь лѣпшимъ, котрый могущественнѣйшій? Тогда бо не мѣгъсь пѣзнати, шо такоко кажешь. Чи сильнѣйшихъ могущественнѣйшими зовешъ и треба, щобъ слабшіи сильнѣйшого слухали, якъ, здає ся менѣ, и тогда доводилъсь, шо великіи державы пѣсля права природного на маліи нападають, понеже суть могучественнѣйшіи и сильнѣйшіи а могучественнѣйше и сильнѣйше и лучше одно и те саме есть, чи противно можна бути лѣпшимъ а послѣднѣйшимъ и слабшимъ або могучественнѣйшимъ а гѣршимъ?

Чи тое саме понятіє лѣпшого и могучественнѣйшого? Тое менѣ докладно означи, чи те саме, чи инне есть знакомитше, а лѣпше, а сильнѣйше?

К. Алежъ я тобѣ докладно кажу, що те саме есть.

С. Отжежъ многіи могучественнѣйшіи суть, чимъ одинъ? Ониже и законы поставляютъ для того одного, якъ ты власне сказалъ.

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Постановленія же многихъ суть постановленіями могучественнѣйшихъ.

К. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежъ и лѣпшихъ? бо могучественнѣйшіи лѣпшими еуть послѣ твоего розумованія.

К. Такъ.

С. Отжежъ ихъ постановленія послѣ природы красніи суть, яко сущихъ могучественнѣйшими?

К. Такъ.

С. Алежъ чи не думаютъ многіи такъ, якъ власне ты сказалъ, що справедливѣсть значить, щобъ мати по рѣвнѣй части и що зле дѣлати огиднѣйше, чимъ несправедливо терпѣти? Такъ, чи нѣтъ? Не дай ся тутъ яко несмѣливый спѣхнути. Думаютъ ли многіи, или нѣтъ, що справедливо рѣвно мати а не бѣльше и що огиднѣйше зле дѣланье, чимъ несправедливе терпѣнье? Не завидуи одповѣсти менѣ на те, Каликлесе, щобымъ, сли согласишь ся со мною, скрѣпленный збѣсталъ черезъ тебе, пожеже розумѣющей чолѣвѣкъ со мною согласилъ ся.

К. Та многіи такъ думаютъ.

С. Не тѣлько отже по закону огиднѣйше есть зле дѣлати, чимъ несправедливо терпѣти, а справедливо по рѣвному мати, але такожъ и послѣ природы. Отжежъ, здаеть ся, неправду сказалъсь въ попереднѣйшихъ бесѣдахъ и безъ причины обвинялъсь мя мовлячи, що законъ а природа собѣ противніи и що я о томъ знаючи нечестно собѣ въ бесѣдѣ поступаю т. е. сли ктось послѣ природы каже, на законъ наворачаючи, а сли послѣ закона на природу.

44. К. Сей чолѣвѣкъ не перестане дурницѣ плести. Скажи ми, Сократесе, чи ты не встыдаешь ся, такъ старымъ будучи за слова ловити и, сли ктось въ выраженію хибить, зъ того корыстати? Ты бо думаешь, що я розличаю могучественнѣйшее ѡдъ лучшого? Чи не сказалъсь тобѣ передъ тымъ, що послѣ моего мнѣнія лѣпше и могучественнѣйше все одно есть? Або може думаешь, що я кажу, же, сли збѣдѣся голода невольникѣвъ и розмантыхъ людей ничего невартыхъ, кромѣ що сильніи на тѣлѣ, и тіи щось скажутъ, тое правне есть?

С. Добре, о наймудрѣйшій Каликлесе. Такъ кажешь?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Я бо вже, о дивный, и самъ ѡдъ давня догадую ся, що ты таке щось могучественнѣйшимъ зовешь и повторяю вопросъ, жедаючи докладно знати, що кажешь. Бо ты справдѣ двоухъ за лѣпшихъ не держишь. чимъ одного, а нѣ невольникѣвъ твоихъ за лѣпшихъ ѡдъ

тебе, понеже сильнѣйшіи суть, якъ ты. Але ще разъ зъ початку скажи, котрыхъ называешь лѣпшими, сли не сильнѣйшихъ? И, о чудный ты, лагодивше поучай мя, щобымъ не занежалъ школу твою.

К. Кепкуешь собѣ, Сократесе.

С. На Зетоса, Каликлесе, которого ты уживаючи много собѣ зъ мене кепкувальсѣ. Алежъ скажи, котрихъ кажешь, лѣпшими суть?

К. Здѣбнѣйшіи.

С. Чи видишь, шо ты самъ выраженіями играешь, а ничего не доводишь? Чи не скажешь, чи лѣпшими и могучественнѣйшими разумнѣйшихъ называешь, чи котрыхъ инныхъ?

К. Алежъ на Зевса тыхъ называю, и то съ на- тискомъ.

С. Часто же одинъ разумный могучественнѣйшій есть, чимъ премногіи нерозумніи пѣсля твого разумнѣія и треба, щобъ тамтой рядилъ а ти рядженіи були и щобы рядячій бѣльше малъ, чимъ рядженіи. Се бо, здае ся, хочешь сказати — а я не доваю за слова — сли сей одинъ могучественнѣйшій, чимъ премногіи.

К. Тоежъ я и кажу. Се бо есть пѣсля мого мнѣ- нія справедливѣсть природна, щобы лѣпшій и разум- нѣйшій и рядилъ и бѣльше малъ, чимъ гѣршій.

45. С. Заждижъ тутъ! Шо теперъ скажешь? Сли будемо на одно́мъ мѣстци, якъ теперъ, многіи собраніи люде и мати будемо спѣльно многіи стравы и напои, а будемо розмаитіи, одніи сильніи, другіи слаби, одинъ але зъ насъ буде разумнѣйшимъ взглядомъ того, будучи

лѣкаремъ а буде, розумѣе ся, бѣдъ однихъ сильнѣйшій, бѣдъ другихъ злѣбшій, то чи той, будучи разумнѣйшимъ, буде и лѣпшивъ и могучественнѣйшимъ въ тѣмъ взглядѣ?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Чи отже повиненъ онъ зъ тыхъ справъ бѣльше мати, якъ мы, понеже лѣпшій есть, або чи треба, щобы задля рядженія своего онъ все дѣлилъ, въ споживаню же и ужитю для тѣла своего не малъ бѣльше, чимъ другіи, сли не мае каранымъ бути, але бѣдъ однихъ бѣльше, бѣдъ другихъ же менше. Сли але найлѣпшій случайно найслабшій зѣ всѣхъ, то чи онъ зѣ всѣхъ найменше посядати мае, Каликлесе? Чи не такъ друже мѣй?

К. Бѣсѣда твоя крутить ся около напоивъ и лѣ- карей и дурницъ. Я же сего не кажу.

С. Чи отже разумнѣйшого за лучшего держишь? Скажи такъ або нѣтъ.

К. Такъ.

С. Чижъ не треба, щобы лѣпшій бѣльше малъ?

К. Але не стравъ и напоивъ.

С. Понимаю, але може одежей та треба, щобы найздѣбнѣйшій ткачъ наибѣльшу одежъ малъ та и най- богатше та найкрасше убранный ходилъ?

К. Щожъ снова за одежи?

С. Але дотычно сандалѣвъ очевидно треба, щобы бѣльше малъ найразумнѣйшій и найлѣпшій въ тѣмъ взглядѣ. Треба отже, щобы швецъ наибѣльшіи сандалы убывши проходжуваъ ся.

К. Шо за сандалы? Плетешъ безпрестанно.

С. Але сли ты не те кажешъ, то може слѣдуючое: Н. пр. возьмѣмъ земледѣльца разумячого ся на землѣ и найсовершеннѣйшого, тожъ треба, щобъ тойже бѣльше малъ збѣжа и що наибѣльшій засѣвъ въ свою землю вкладалъ?

К. Якъ то ты всегда те саме говоришь, Сократесе.

С. Не лише, Каликлесе, але и о томъ самѣмъ.

К. На богѣвъ — всегда безпрестанно говоришь о шевцахъ, постригачахъ сукна, рѣзникахъ и лѣкаряхъ, начебъ они були предметомъ нашего розговора.

С. Отжежъ ты самъ скажешъ, въ якѣмъ взглядѣ могучественнѣйшій и разумнѣйшій бѣльше маючи справедливо бѣльше має? Або чи анѣ мого провода не хочешъ, анѣ самъ не скажешъ?

К. Алежъ я ѡдъ давна вже кажу. Предовсѣмъ по дѣ могучественнѣйшими не разумю я анѣ шевцѣвъ анѣ рѣзникѣвъ, але тыхъ, що въ дѣлахъ державы разумнѣи суть, въ якій бы способъ добре не въ рядити можна, и не тѣлько разумнѣи але и ѡдважнѣи та здѣбнѣи совершити, що постановили и не ѡдстрашаютъ ся черезъ мягкѣсть души.

46. С. Видишь, найлѣпшій Каликлесе, що не о те саме мене обвиняешь, о що я тебе. Ты бо кажешъ, що я все те саме говорю и сваривъ на мя. Я же противно тебе, що никогда тое самое не говоришь о томъ самѣмъ але перше лѣпшихъ и могучественнѣйшихъ сильнѣйшими означилъсь, ѡттакъ разумнѣйшихъ, теперъ же снова съ чимъ иннымъ ѡдзываетъ ся. ідважнѣйшихъ

называешь могучественнѣйшими и лѣпшими. Алежъ, друже, выскажи вже разъ, котрыхъ то называешь лѣпшими и могучественнѣйшими и въ якѣмъ взглядѣ.

К. Тажъ сказалъ емъ, що разумныхъ въ дѣлахъ державы и ѡдважныхъ. Прилично бо есть, чтобы тѣи державами рядили а справедливѣсть есть, чтобы тѣи бѣльше мали, чимъ иннѣи т. е. рядячѣи бѣльше, чимъ рядимѣи.

С. Якъ то? Чи надъ собою самими, друже, рядячѣи и рядимѣи?

Б. Якъ кажешъ?

С. Я кажу, що каждый поодинокій самымъ собою рядить. Чи може того не треба, т. е. надъ самымъ собою рядити, а надъ инными?

К. Якъ се разумѣешь самымъ собою рядити?

С. Не трудне дѣло, але по сѣла загальнаго мнѣнѣя, чтобы бути мѣрнымъ, повстагающимъ самого себе и па- нующимъ надъ сластями та жаждами своими.

К. Якжежъ ты забавный. Дуракѣвъ называешь разумными.

С. Якъ то? Немажъ бо никого, щобъ не зналъ, що не те кажу.

К. Ты кажешъ тое, Сократесе. Впрочемъ, якъ мѣгъ бы бути щасливѣи чѣловѣкъ, служащи кому небудь? Але се есть власне природна красота и справедливѣсть, о котрой тобѣ широко кажу, що хотячѣи добре жити повиненъ позволить своимъ жаждамъ що наибѣльшими статись а не вздержовати, а коли тѣи якъ наибѣльшѣи суть, повиненъ бути здѣбный вдоволяти тымъ же черезъ ѡд- вагу и разумъ и заспокоивати жажду, про що небудь

она заворушить ся. Але тое, думаю, для найбільшої часті людей неможливе. Для того они и дають такихъ черезъ встыдъ, скриваючи власну несилю и кажутъ, що немѣрність огидна, якъ попереднійше сказалъ, дѣлаючи дѣлпшихъ пѣсля природы людей невольниками а самѣи, не могучи знайти заспокоєнія сластей, хвалять мѣрность и справедливость и власну необвагу. Въ прочѣмъ для тыхъ, що зъ роду суть сынами королей або самы пѣсля природы здѣлани суть прибрѣсти собѣ якусь государство або тыранію або власть, щожъ по правдѣ булобъ для тыхъ людей огиднѣйше и гѣрше, чимъ умѣркованье. Ти, котрымъ вѣльно есть насолоджати ся добрами и не мають жадного препятствія, малибъ наводити пана на себе, т. е. законъ та поговѣрку и сварню многихъ? И якжежъ не малибъ они бути нещасливими черезъ красоту справедливости и мѣрности не удѣляючи бѣльше своимъ другамъ, якъ недругамъ, а то рядячи во власной державѣ? Але по правдѣ, котрой ты, Сократесе, якъ кажешь, всегда шукаешь, тое вѣистинну такъ есть. Слостолюбіе и немѣрность и своевольность, сли имъ помѣществуєсь, дѣлають ссвершенность и щастье. Прочіи же суть прибавки, неприродні уклады, дурницѣ безъ вартости.

47. С. Не неблагородно, Каликлесе, нападаєшь на мя въ ширости бесѣды твоей. Выразно бо теперъ кажешь, що нѣхто не знають а сказати не хотятъ. Отжежъ прошу тя, щобысь не пересталъ, дабы справдѣ пѣзнати, якъ жити треба. Скажижъ менѣ: Ты кажешь, що пожаданія не треба вздержовати, сли ктось такимъ бути хоче,

якъ ся приналежить, але позволяти имъ якъ найбільшими статися, а тогда о заспокоєніе для нихъ збѣдки небудъ постаратися и що се есть совершенство?

К. Я кажу тое.

С. Отжежъ несправедливо зовуть щасливими тыхъ, що ничого не потребують.

К. Въ той бо способъ камѣня и трупы найщасливѣйши булибъ.

С. Алежъ и страшно дѣло, якъ ты житье понимаешь. Менѣ не дивнобъ, сли Еврипидесь правду говорить въ тыхъ словахъ, мовлячи:

Кто знає, чи не есть житье се наше смерть

Противножъ смерть житье?

и мы може дѣистно умерли. Якъ я се такой чулъ ѡдъ котрогось зъ мудрецовъ, що мы теперъ умерли и що тѣло могиловъ для насъ, — часть же души, въ котрой жажды суть, есть такового рода, що намовити дасть ся та сюди и туди переконанія свои змѣняє, и тую образиво якійсь проворный чоловікъ, мабуть Сикеліанинъ або Італіанъ играючи выраженіємъ задля легковѣрности и змѣнности въ судѣ „судиною“ назвалъ, нерозумныхъ же „недоумными“. У недоумныхъ же тая часть души, въ котрой суть пожаданія, розпустна и не затворена, каже, що есть, наче дѣрава судина, пѣсля ненасытимости рѣвнаючи. Противно, якъ ты, Каликлесе, доводитъ ѡнъ, що межѣ зѣстающими во пѣдземнѣмъ свѣтѣ — черезъ те невидимое онъ розумѣе — найнещасливѣйши суть недоумніи и носятъ до дѣравой судины воду опять такимъ то дѣравымъ ситомъ. Сито же, каже, якъ говорилъ

домене, есть душа. Душу же нерозумныхъ порѣвналъ со ситомъ, яко дѣраву, не могучу ничего задержать чрезъ невѣрность и забудьковатость. Тое, розумѣеть ся, троха дивне есть, однакожъ доказуе, чого я доводячи тобѣ хочу т. е. по возможности переконати тя, щобысь мнѣніе твое змѣнилъ и мѣсто ненаситимого и разпутного житя мѣрне и кождоразовыми обстоятельствами задовольняющее ся житѣ выбралъ. Але чи переконую я тебе и чи змѣнишь ты пересвѣдченіе твое о стѣльки, що мѣрніи щасливіи суть одъ разпутныхъ, або чи, хотяи и много инного образowo представляти, помимо того пересвѣдченія твоего не змѣнишь?

К. Се послѣдне бѣльша правда, Сократесе.

48. С. Пождижъ, скажу тобѣ инну причту зъ тои самои школы. Уважай, чи тое самое скажешь про житѣ обохъ, мѣрного и разпутного. Слѣбы каждый зъ двохъ людей малъ многіи бочки, одинъ же зъ нихъ цѣли и повни, то вина, то меду, то молока и многіи инніи многими рѣчками наполненіи, жерела же кождоу були не многіи и трудніи и пѣсля многихъ и тяжкихъ трудовъ полонъ выдаючи, онъ же наполнивши анъ доплыву не требовалъ анъ журитъ ся, але взглядомъ того спокойный булъ — другій же малъ жерела, якъ тамтой, могучій давати полонъ але трудніи, судна же дѣравіи и ушкодженіи а зневоленный булъ нѣчь и день наполняти тѣи, и наибѣльшии журбы зносити. Коли отже таке есть житѣ обохъ, то якъ кажешь, чи разпутного щасливише житѣ, чи мѣрного? Чи переконую тя черезъ те, шо-

бысь согласилъ ся, шо мѣрне житѣ лѣпше есть, чимъ разпутне, чи не переконую?

К. Не переконуюшь, Сократесе. Божъ оный наполнившій не має жадной утѣхи, але значить то власне, якъ казалъсь, жити, наче камѣнь. Коли наповнить, то нѣ тѣшитъ ся, анъ смутить ся. Приѣмность же житя полагае на шо наибѣльшимъ наплывъ.

С. Отжежъ потреба, сли много доплывае, щобы и много одходило, та щобы великіи були дѣры для выплыву?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Ты отже о житю качки говоришь, а не тупа анъ камѣня. Скажижъ менѣ: ты вѣдай се розумѣешь, шо то бути голоднымъ и голоднымъ будучи вѣсти?

К. Такъ.

С. И жажду имѣти, та жаждучи пити?

К. Такъ. И всѣ инніи похоти маючи, сли кто може тѣи заспокоити, то тойже тѣшиться и жѣе щасливо.

49. С. Прехорошо, о найлѣпшій. Кончайже, якъ зачалъсь та щобысь изъ встыдливости переконания своего не змѣнилъ. Божъ и не треба, здаеся, передомною встыдати ся. Та насампередъ скажи менѣ, чи маючи коросту и свербячку и имѣючи досѣть до драпаня, та цѣле житѣ драпаючи ся значить щасливо жити?

К. Якій же ты дивачный, Сократесе, и совсѣмъ бѣсѣдникъ для людю.

С. Воистинну, Каликлесе, Польосамъ и Горгиасамъ змѣшалъ и встыдливими здѣлалъ, ты же анъ змѣшаешь ся, анъ завстыдаешь ся. Бо ты бѣважный. Алежъ бѣда вѣдайно.

К. Кажу отже, що и шкробаючий ся приємно жіє.

С. Отжеж, коли приємно то и щасливо.

К. Совсѣмъ.

С. Чи тільки, сли голову драпає, чи ще о що пытати тя маю? Смотрижъ, Каликле, що одвѣтишь, сли ты ктось по порядку про все запытає. А найвысша точка зъ того всего, жітьє паскудникѡвъ, чи не страшне оно и не огидне и не нужденне? Чи одважишь ся назвати тыхъ же щаславими, сли досыть мають, чого потребують?

К. Чи нестыдаешъ ся на се, Сократесе, бесѣду звртаючи?

С. Чижь то я на те наворачтаю, о благородный, чи тамтой, що прямо такъ утѣшающихъ ся, якъ утѣшаютъ ся, щасливими называє и не розличає межи утѣхами, якіи добріи суть, а якіи зліи? Чи ты думаешъ, що то все одно приємне а добре, чи може есть що приємного, що не есть добрымъ?

К. Щобы не було несогласія въ бесѣдѣ моей, сли скажу, що суть розличніи, то кажу, що те все одно есть.

С. Перевертаешъ, Каликле, попереднійшу бесѣду и не зможешъ со мною достаточнио выслѣдити правду, сли проти власного переконанія говорити будешъ.

К. И ты тое дѣлаешъ Сократесе.

С. Не добре тое дѣлаю'анъ я, сли тое дѣлаю, анъ ты. Але, о блаженный, присмотришь, може не те добро есть, т. е. совершенно утѣшати ся. Явно бо зъ того выходитъ, що, сли такъ есть, то и те, о чимъ теперь напѡмкнулъ емъ и многое инне огидне есть.

К. Якъ ты думаешъ, Сократесе.

С. Ты же на правду, Каликле, при'тѡмъ сильно обстаешъ?

К. Такъ.

50. С. Начнѣмъ же бесѣду, коли ты тое на правду кажешъ.

К. Такъ бо есть.

С. Анужъ, коли тобѣ такъ здає ся, то розбери тое. Зовешъ ты що вѣдомостію?

К. Зову.

С. Чи не казалъсь, що и якась то ѡдвага суще-
ствує попри вѣдомости?

К. Казалъемъ.

С. Двома отже именами назвалъсь, понеже суть розличніи?

К. Дуже.

С. Щожь дальше? Утѣха а вѣдомѡсть одно и те саме есть, или нѣтъ?

К. Розличають ся, о наймудрѣйшій ты.

С. Чи и ѡдвага що пниного, якъ утѣха?

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Чекайже, щобысьмо спамятали собѣ, що Кали-
кле, Ахарнейчикъ казалъ, же приємне а добре одно
есть, вѣдомѡсть же и ѡдвага такъ между собою, якъ
и ѡдѣ доброты розличають ся.

К. Сократесь же Альокейчикъ не соглашає ся
съ нами. Чи соглашає ся?

С. Не соглашає ся. Думаю же, що даже и Ка-
ликлесъ не согласить ся, сли добре въ себе самого

глане. Скажи бо мѣнь, чи думаешь, що шасливѣи противного чувства досвѣдчають, якъ нешасливѣи?

К. Думаю.

С. Отжежъ, коли тое собѣ противне, то конечно такъ мае ся, якъ зворовье къ хоробѣ? Бо не наразъ човѣкъ здоровый и хорый и не наразъ позбувае ся здоровля або хоробы.

К. Якъ кажешъ?

С. Н. пр. выбери собѣ котрый не будь членъ тѣла и роздумай. Чи слабое часомъ човѣкъ на очи и се называе ся слабостию очей?

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Але въ той самѣ часъ не есть здоровый на нихъ?

К. Въ жаденъ способъ.

С. Щожъ? Сли слабости очей позбувае ся, тогда и здоровля очей позбавляеся а навпѣсля наразъ ѡдъ обохъ освободженый есть?

К. Нѣтъ.

С. Дивно тое, думаю, и безъ толку. Чи такъ?

К. Цѣлкомъ.

С. Але на перемѣну обое то дѣстае, то губить?

К. Такъ.

С. Отжежъ и силу и немощъ такъ?

К. Такъ.

С. И швидкѣсть и повѣльнѣсть?

К. Совсѣмъ такъ.

С. То и добра и шасье та противная тымъ, лиха и нешасье, взаимно дѣстае и освободжае ся ѡдъобохъ?

К. Цѣлкомъ такъ есть.

С. Сли але щось знайдемо, ѡлѣ чого човѣкъ вразъ освободжае ся, вразъ же и мае, то очевидно тое не може бути добро и лихо. Чи соглашаемъ ся на тое? Добре розтолковавши ѡдвѣчай.

К. Та ще и якъ соглашаю ся.

51. С. Веримъ же ся до того, на що попереднѣйше согласилисьо ся. Чи голоднымъ бути, кажешъ, приѣмно, чи утяжливо? Я думаю голодованье само про себе.

К. Утяжливо. Голоднымъ же будучи вѣсти, приѣмно есть.

С. И я такъ. Понимаю. Отжежъ голодованье само про себе утяжливое. Чи нѣтъ?

К. Такъ.

С. Отжежъ и жажду имѣти?

К. Дужежъ.

С. Чи маю ще бѣльше пытати, або чи соглашаешъ ся, що всяка потреба и жажда утяжлива есть?

К. Соглашаюсь, тожъ и не пытайся.

С. Добре. Жаждучи же пити, чи не кажешъ, що приѣмно.

К. Кажу.

С. Отже зъ того, що кажешъ, слѣдуе, що жаждучи пити значить тѣльки, що зъ болестію пити?

К. Такъ.

С. Питье же есть заспокоеніемъ potrzeby и утѣхою?

К. Такъ.

С. Отже пучи тѣшимось?

К. Такъ.

С. Жаждучи же?

К. Такъ.

С. Отже чувствуючи бѣль?

К. Такъ.

С. Чи уважаешъ отже, що зъ сего выходитъ т. е. що ты кажешъ, що чувствуючий бѣль вразъ и тѣшитъ ся, сли кажешъ, що жаждучи пѣе? Або чи не дѣе ся тое наразъ на томъ самомъ мѣстѣ и въ томъ самомъ частѣ, чи то взглядомъ души, чи тѣла? Не ма бо тутъ, думаю, розличія. Чи есть такъ, или нѣтъ?

К. Есть.

С. Алежъ сказалъсь, що се невозможно рѣчь, чтобы несчастливый вразъ и щасливымъ булъ.

К. Такъ.

С. Однакожъ призналъ есь, що се возможно дѣло, що чувствуючий бѣль тѣшитъ ся.

К. Здае ся.

С. Отже тѣшити ся не есть щастье а чувствовать бѣль не есть несчастье — и для того выходитъ на те, що пріемне розлично есть ѿ добраго.

К. Не знаю, що ты выдумуешь, Сократесе.

С. Знаешь, але претворяешъ ся, Каликлесе. Поступи но дальше, чтобысь позналъ, якъ мудрымъ будучи мене поучаешь. Чи не каждый зъ насъ на разъ перестаетъ жажду имѣти и насолоджати ся пѣтьемъ?

К. Не знаю, що кажешъ, понеже плетешь безпрестанно.

Г. Нѣтъ, Каликлесе — але ѿповѣдай и задля насъ, чтобы бѣда совершила ся.

К. Алежъ всегда такій самый есть Сократесе, Горгіасе. Выпытуе ся про дурнищъ и итсеявнищъ и пре ся опровергати.

Г. Шожъ се тобѣ вадитъ? Въ кождѣмъ случаю се не на твоѣмъ шотѣ, Каликлесе. Але позволь Сократесови опровергати тебе, якъ бѣа хоче.

К. То пытай ся про тѣ дурнищъ и фразки, коли Горгіасови такъ вподобало ся.

52. С. Щасливый ты, Каликлесе, що великіи тайны борше позналъ есь, чимъ маліи; ябымъ не гадалъ, що се право. ѿповѣдай отже, гдѣсь пересталъ, чи не разомъ перестаетъ каждый жажду имѣти и насолоджати ся?

К. Такъ думаю.

С. Отжежъ сли голодный есть и при прочихъ жагдахъ наразъ и утѣха устаетъ?

К. Такъ есть.

С. Отжежъ ѿдъ непріемныхъ чувствъ и утѣхи наразъ освободжае ся?

К. Такъ.

С. Алежъ ѿдъ добра и лиха наразъ освободжаеся, якъ ты признаешь. Чи може теперъ не признаешь?

К. Признаю, але шожъ дальше?

С. Що не те само есть, пріятелю, добре а пріемне а нѣ злое то само, що непріятне. ѿдъ тыхъ бо наразъ освободжаеся, ѿдъ тамтыхъ же нѣтъ, бо розличнии суть. Бо якжежъ моглобы бути пріемне то само, що добре, а непріемне то само, що зло. Сли же хочешь, то

и зъ той стороны смотри. Думаю бо, що въ сей спосѣбъ тобѣ не до вподобы. Тажъ уважай. Чи не зовешъ добрыхъ за для присуства доброго добрыми, такъ якъ красными тыхъ зовешъ, въ котрыхъ красота есть?

К. Такъ.

С. Щожъ? Чи добрыми мужами называешъ нерозсудныхъ и трусливыхъ? Не такъ оно, але ѡдважныхъ и розсудныхъ добрыми назвалъсь. Чи не тыхъже добрыми называешъ?

К. Безусловно тыхъ.

С. Якжежъ? Чи видѣлъ есь вже нерозумного хлопця радуючого ся?

К. Видѣлъ емъ.

С. Мужа же нерозсудного ще не бачилъ есь въ радощахъ?

К. Здає мя ся. Але на що се?

С. Ничъ то. Однакъ ѡповѣдай.

К. Видѣлъ емъ.

С. Щожъ снова? А маючого розумъ бачилъ есь въ смутку и радости?

К. Бачилъ.

С. Котріижъ бѣльше тѣшать ся и смутять ся, розсудніи чи нерозсудніи?

К. Здає ми ся, що невелике розличіє.

С. И того досыть. Въ войнѣ же видѣлъ есь вже трусливого чоловіка?

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Щожъ? При ѡдходѣ непріятеля котрі здавали ся тобѣ бѣльше радовати ся, трусливіи чи ѡдважніи?

К. Одніи другихъ перестигають. Ближе нѣтъ, то розличіє невелике.

С. Се на одно выходитъ. Тѣшать ся отже и трусливіи?

К. Ще и якъ.

С. И нерозумніи, кажесть ся.

К. Такъ.

С. Коли же непріятель приближаєсь, чи тѣлько трусливіи смутять ся, чи такожъ и ѡдважніи?

К. Тіи и тамтіи

С. Чи ѡднаково?

К. Бѣльше вѣдаєтъ трусливіи.

С. При ѡдходѣ але не бѣльше радують ся?

К. Вѣдаєтъ.

С. Отжежъ смутять ся и тѣшать ся и нерозсудніи и розсудніи и трусливіи и ѡдважніи майже ѡднако, якъ ты кажешь, бѣльше же трусливіи, чимъ ѡдважніи?

К. Такъ.

С. Алежъ розсудніи и ѡдважніи добрыми, трусливіи же и нерозсудніи злыми суть?

К. Такъ.

С. Майжежъ ѡднако тѣшать ся и смутять ся добріи и зліи?

К. Такъ.

С. Отжежъ чи не майже ѡднаково добрыми и злыми сугъ добріи и зліи? Або чи ще не бѣльше добрыми и злыми суть зліи?

53 К. Алежъ на Зевса не знаю, що кажешь.

С. Чи не знаєш, що кажеш, що добріи через присуство добрыми суть, а зліи через присуство злого? Добромъ же есть утѣха а лихомъ смутокъ?

К. Такъ.

С. Отже въ радующихъ ся находить ся добро т. е. утѣха, коли радуютъ ся?

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Отже через присуство добра добрыми суть радующіи ся?

К. Такъ.

С. Щожъ? Чижъ у смутящихъ ся нема лиха т. е. смутку?

К. Есть.

С. Добрыми же суть, що радуютъ ся а злыми, що смутятъ ся?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Бѣльшеже бѣльше, меншеже менше, однакоже однако?

К. Такъ.

С. Чижъ не кажеш, що однако тѣшатъ ся и смутятъ ся розсудніи и нерозсудніи, трусливіи и бѣважніи, або ще и бѣльше трусливіи?

К. Такъ.

С. Соберижъ вразъ сомною, що намъ выходитъ зъ того, на що согласилисьмо ся. Кажуть бо, що двичи и тричи красно есть о красныхъ рѣчахъ бесѣдовати и розсмотрювати. Сказалисьмо, що добрымъ есть розсудный и бѣважный. Чи такъ?

К. Такъ.

С. Злымъже нерозсудный и трусливый?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Добрымъ же снова радующій ся?

К. Такъ.

С. Злымъ же смутящій ся?

К. Конечно.

С. Однакоже тѣшить ся и смутить ся добрый и злый, а може ще и бѣльше злый?

К. Такъ.

С. Отже чи не однаково есть злый злымъ и добрымъ, якъ добрый, а може ще и бѣльше добрымъ? Чижъ не те и тамтое выходитъ зъ того, сли ктось думаетъ, що пріемне и добре одно и то само есть? Чижъ не конечно такъ, о Каликлесе?

54. К. Давно вже прислухую ся тобѣ, Сократесе, соглашаючись и знаючи що, сли ктось и въ жаргѣ въ чимъ тобѣ уступить, ты того съ радостію хапаешъ ся, такъ само, якъ дѣти. Ты здаеся думаешъ, що я або и кто пинный зъ людей не знае, що суть одніи утѣхи лѣпшіи, а другіи гѣршіи.

С. Ого? ого? Каликле, що ты за крутаръ и сомною, якъ съ дитятемъ, обходишь ся, мовлячи разъ, що такъ, ѳттакъ але инакше и въ той способѣ обманюючи мене. Я справдѣ не думалъ зъ початку що бѣ тебе по твоей воли обманеный зѣстану, бѣмъ ты малъ за друга. Теперъ же я обманенъ и здае ся треба менѣ пѣсля давной пословицѣ тымъ, що есть, вдовольнати ся и брати, що ты даешъ. Очевидна се правда, що одніи утѣхи добріи суть, другіи же зліи. Чи такъ?

К. Такъ.

С. Добрыми же суть пожиточніи а злыми шкодливии?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Пожиточными же суть, що добро якесь производять, злыми же, що лихо?

К. Такъ.

С. Чи мовишъ о таковыхъ утѣхахъ, о которыхъ мы теперь взглядомъ тѣла говорили, що они въ ѣденію и питію находятъ ся? Зъ тыхъ же, одии здоровье въ тѣлѣ производять, або смду або яке инне добре свойство тѣла и тіи суть добрыми, противное же производящии злыми?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежъ и неприемніи чувства такъ само, одии добрии, другии же зліи суть?

К. Чомужъ бы нѣтъ?

С. Отжежъ добрымъ, такъ утѣхамъ якъ и неприемнымъ чувствамъ треба давати первенство и возбуждати тіиже въ собѣ?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Зліи же нѣтъ?

К. Очевидно.

С. Бо задля добра, якъ оказадось намъ, менѣ и Польосови, все дѣлати треба, сли памятаешъ. Члжъ и ты на тое соглашаешъ ся, що цѣлю всѣхъ дѣланій есть добро и що оно ради треба все проче дѣлати, а не оное задля прочихъ? Чи и ты одного съ нами мнѣнія самотретый?

К. Такъ.

С. Отже • доброго ради треба все проче тожъ и приємне дѣлати, а не добре задля приємного.

К. Совершенно такъ.

С. Чи се дѣло всякого чловѣка, выберати, якіи приємности добрии суть а якіи зліи, або чи въ каждомъ случаю знатока потреба?

К. Знатока.

55. С. Пригадайможъ собѣ, що я случайно до Польоса и Горгіаса сказалъ емъ. Сказалъ бо я, сли памятаешъ, що суть одии приборы только до утѣхи стремящии, и только тую одну зготовляючии, нерозумяючии, що лѣпше, а що гѣрше, другии же, познаючии, що добре а що зло. И такъ поклавъ емъ межи односчыми ся до утѣхи кухарство, яко зручнѣсть а не умѣвнѣсть, межи тымиже, що добромъ занимаются, штуку лѣкарску. Та на бога дружба, Казиклесе, анъ самъ не думай, що со мною шутковати можна, анъ не ѡдповѣдай щонебудь проти переконанія своего, анъ не пріймай ничего ѡдъ мене въ той способъ, начебъ то я шутковалъ. Видишъ бо, що предметомъ бесѣды нашої есть тое, за чимъ даже хотѣбы не дуже розсудный чловѣкъ стремити долженъ т. е. въ якій способъ треба жити, чи въ той, до которого ты мене запрашаешъ, щобъ ось то мужескими дѣлами заниматься, передъ народомъ яко бесѣдникъ выступати, въ реторицѣ упражняться и державными справами занятымъ бути, якъ вы, чи обратитись къ житію пожертвованому философіи и въ чимъ тое житѣе ѡдъ тамтого розличае ся. Найлѣпше отже, здае

Платона Горгіаса.

ся, якъ я власне началъ емъ, розличити а розличивши и согласивши ся взаимно, чи то тїи два способи суть, розсмотрити, въ чимъ одинъ одъ другого розличае ся и якъ намъ же самимъ жити. Але може ты ще не знаєшь, що я кажу.

К. Таже не знаю.

С. Тожъ я тобъ точнїйше скажу. Коли вже разъ, я и ты, согласилисьмоя, що существуете добро, существуете же и приємнїсть, що инного же приємнїсть есть, чимъ добро, — и що въ обохъ есть старанїе ся и подготовленїе поспѣданїя т. е. въ одно́мъ разѣ гоненїе за приємнїстю, въ другóмъ за добромъ — однакожь перше запевни мя о согласїю твоимъ або нѣтъ. Чи запевняєшь?

К. Запевняю.

56. С. Отжежь взглядомъ того, шомъ ось до тыхъ сказалъ, согласи ся со мною, чи здає ся тобъ, що тогда правду сказалъ емъ. Сказалъ бо я, що кухарство не здає ся менѣ бути умѣтностїю але зручностевъ, противно же штука лѣкарска, мовлячи, що таяжь послѣдїа и природу того, що лѣчить, зглубила и причину сего, що дѣлає, а до того о всемъ тóмъ справу здати може. Тое же другое, къ утѣсѣ стремлячое, про котору исключительно тóлько и дбає, совсѣмъ неумѣтно за тоуже гонить, а нѣ природу утѣхи не розсмотримъ а нѣ причину, цѣлкомъ же безумно, щобъ не казать много, инчого не обчисляючи, черезъ упражненїе и опытъ тóлько памятку спасаючи того, що обыкновенно дѣє ся, черезъ що власне и утѣху производитъ. Розсмотрижь насампередъ, чи достаточнымъ здаєсь тобъ мнѣнїе тое и чи

суть дотычно души такіи инїи затрудненїя, одніи умѣтнїи, заботливїи про те, що наилучшимъ для души, другїи же недбаючи о тое а вбачаючи, якъ повыше, тóлько на утѣху души, въ якїй бы способъ она тойже дóстала ся, котра же лѣпша есть або гóрша зъ утѣхъ, на те не смотрячи и ничего инного на думцѣ не маючи кромѣ, щобъ догоджати ей, чи то на благо, чи на лихо. Менѣжь бо здає ся, Каликесе, що суть такіи и я щось такового похлѣбствомъ зову, такъ дотычно души, якъ и тѣла або чогонебудь инного, про утѣшенїе которого чоловікъ раболѣпствуете не смотрячи на те, що лѣпше або гóрше. Чи соглашаєшься со мною взглядомъ того, чи противорѣчишь?

К. Не соглашаюсь, однакъ не противлюсь, дабы бѣсѣда твоя закінчилась и дабымъ ось Горїасови приємнїсть здѣлалъ.

С. Чи тое тóлько дотычно одной души, а двоухъ або бóльше нѣтъ?

К. Нѣтъ, але двоухъ и бóльше.

С. Отжежь можна и многимъ наразъ догаджати, не смотрячи на тое, що наилучше?

К. Я думаю.

57. С. Можешъ отже сказати, котріи то затрудненїя суть, дѣлаючи тое? Або лучше, сли хочешъ, на мои вопросы, котре тобъ такимъ бути здає ся, то скажи такъ, котре же нѣтъ, то скажи нѣтъ. Насампередъ пригляньмось искуству игры на флетѣ. Чи не здає ся тобъ, Каликесе, що оно такового рода, що тóлько за утѣхою нашою гонить, але про що инного недбає?

К. Такъ мѣня здае ся.

С. Отжежъ и всѣ подобіи и пр. игра на китарѣ при борбахъ игрищныхъ?

К. Такъ.

С. Якъ же? Представленія хоральніи и подзів дитирамбическа не здае ся тобѣ такою бути? Або чи думаешь, що Кинезіасъ, сынъ Мелета, промышляе о томъ, дабы щось такого сказати, черезъ що бы слушающіи лучшими сталися — або чи тільки на те дбае, щоби преподобати ся толпѣ зрѣтелей?

К. Се очевидна правда, Сократесе, принаймѣи що до Кинезіаса.

С. Щожъ? А отецъ его Мелесъ чи справдѣ на благо смотрячи здавалъ ся тобѣ играти на китарѣ? Або тамтой даже и на пріемность не зважалъ спѣваючи, бо гнѣвилъ слушачей. Алежъ приглянь ся. Чи не здае ся тобѣ, що вся игра на китарѣ и дитирамбическая поезія утѣхи ради изобрѣтеніи?

К. Здае ся.

С. Щожъ теперъ? Самажъ поважна и подивляемая, мовлю, поезія трагическа, чи она пѣсля твого мнѣнія стараесть тільки приподобатися зрѣтелямъ, чи такожъ и про те бореса, щоби, сли щось тымъ же пріемне и до вподобы есть, але злое, того не казати, сли же случайно непріемне але пожиточне, щоби тое въ словѣ и спѣвѣ высказати, чи они тымъ тѣшатъ ся или нѣтъ? Въ котрый способъ здае ся тобѣ подготвлена. бути поезія трагическая?

К. Очевидно Сократесе, що къ утѣсѣ она больше направляетъ ся и ко приподобанію ся зрѣтелямъ.

С. Чижъ щось подобного не називалисьмо похлѣбствомъ.

К. Совсѣмъ такъ.

С. Анужъ, слибы ктось одиялъ всякой поезіи спѣвность и ритмъ и мѣру, чи тогда що инного лишить ся якъ слова?

К. Конечно слова.

С. Отжежъ до численпой толпы и до народа тѣи слова мовлять ся?

К. Такъ.

С. Отже якійсьто родъ людогов бесѣдничтва есть поезія.

К. Явствуе.

С. Такимъ побытомъ булабъ она реторикою проти народа. Або чи не здаесть тобѣ, що поеты въ театрахъ реторизуютъ?

К. Здаесть.

С. Теперъ отже знайшлисьмо якусьто реторику проти такового народа, що вразъ зъ дѣтей и женщинъ и мужей, зъ рабѣвъ и свободныхъ зложенъи, котрой мы совсѣмъ не уважаемо. Божъ сказалисьмо, що она схлѣбляющею есть.

К. Совсѣмъ такъ.

58. С. Добрежъ. Чимъ же есть для насъ тая реторика, котрой уживають супротивъ Атеьскому народови и проти прочимъ людямъ въ свободныхъ державахъ? Чи здаесть тобѣ, що реторы всегда на благо бесѣдуютъ,

къ тому змѣряючи, чтобы граждане черезъ ихъ бѣсѣды, що найлѣпшими були, чи такожъ и тѣи къ приподобаню ся гражданамъ стремлячи и власного добра ради общее пренебрегаючи, съ народами, мовъ съ дѣтьми обходятъ ся, стараючись только приподобатись имъ, чи але лѣпшии, чи гѣршии черезъ тое будутъ, о томъ анъ думаячи?

К. Сей вопросъ вже не такъ простой. Суть бо такіи, що дбаючи про гражданъ говорятъ тое, що говорятъ, суть же и такіи, о якихъ ты говоришь.

С. Достаточно. Бо сли и тое двояке есть, то одно зъ нихъ являеться похлѣбствомъ и огиднымъ бѣсѣдництвомъ людovýmъ, друге же красне есть — думая, стремити къ тому, чтобы якъ наилучшими були души гражданъ и бранити мовлячи тое, що наилучшее, чи то оно пріємнѣйше, чи непріємнѣйше буде для слушающихъ. Однакожъ ты такои реторики никогда и не бачилъ. Або сли можешь назвати такового зъ помежи реторѣвъ, то чомужъ и менъ не сказалъ есь, кто бнѣ есть?

К. Алежъ на Зевса не могу зъ теперѣшнихъ реторѣвъ назвати жадного.

С. Якъже? Зъ давнѣйшихъ можешь же назвати кого, котрый, ѡдколи зачалъ промовляти до народа, здѣлалъ собѣ заслугу у Атенянь, що лѣпшими сталися, попереднѣйше гѣршими бувши? Яжъ бо не знаю, кто се той есть.

К. Се що? Чи не въдаешь, що Темистоклесь добрымъ чоловѣкомъ булъ и Милтіадесь и Кимонъ, та осьъ Периклесь недавно тому упокойвшій ся, которого ты же самъ чулъ есь?

С. Се, Каликлесе, въ такомъ случаю, сли благодѣтель, про котору упершъ згадовалъ есь, правдива есть, т. е. заспокоивати пожеланія власніи и другихъ. Сли же се не такъ мае ся, але, якъ въ попереднѣйшой бѣсѣдѣ зневоленіи зѣсталисьмо согласити ся, що одніи пожеланія заспокоеніи чоловѣка лучшимъ дѣлають, то треба тѣиже заспокоивати, котріи же гѣршимъ, тѣи нѣтъ. Се же, казалисьмо, умѣтнѣсть есть. Чи можешь сказать, що котрый зъ наведенныхъ черезъ тебе мужей такимъ мужомъ сталъ ся?

К. Не знаю, що маю сказать.

59. С. Але, сли добре шукатимешь, то знайдешь. Побачмо осьъ такъ спокойно розважаючи, чи кто зъ нихъ такимъ булъ. Отжежъ добрый и на благо промовляющій мужъ не буде на слѣпо говорити, але цѣль якусь маючи передъ очима? Такъ само якъ и всѣ ирочіи художники вбачаючи каждый на свое дѣло не на слѣпо намѣщаютъ тое, що намѣщаютъ у своему дѣлу, але на те, чтобы тое, що дѣлають, мало принадлежный видѣ, на пр. сли хочешь на живописцей поглянути, на строителей домѣвъ, будовничихъ корабельныхъ и всѣхъ прочихъ художникѣвъ, кого зъ нихъ хочешь, то побачишь, що каждый въ якѣмсьто порядку все укладае, що укладае, и присоединяе одно ко другому, чтобы соотвѣтно було и соглашало ся, доки цѣле дѣло не уложитъ ся въ ладъ и красотъ. Тожъ и прочіи художники, про которыхъ и теперь мовилисьмо, себѣ то касаючи ся тѣла т. е. учителя гимнастики и лѣкарь, украшаютъ и упорядочиваютъ тѣло. Чи соглашаемъ ся, що се такъ, или нѣтъ?

К. Нехай буде и такъ.

С. Дѣмъ же, имѣющій порядокъ и ладъ булъ бы добрымъ, непорядный же злымъ?

К. Такъ.

С. А корабель такъ само?

К. Такъ.

С. Дальшежъ и тѣлеса нашихъ?

К. Совершенно такъ.

С. Щожъ душа? Чи въ непорядку суща добра буде, чи въ якѣмъсьто порядку и ладъ?

К. Конечно зъ попереднѣйшого виходить, щобъ и тое такъ було.

С. Якъжежъ называе ся состоянїе тѣла, сущого въ порядку и ладъ?

К. Вѣдай здоровьемъ и силою звалъ бысь.

С. Такъ. Якъжежъ зовеса состоянїе души, збѣстачоп въ порядку и ладъ? Старайся знайти и сказати имя, якъ попереднѣйше.

К. Чомужъ самъ не кажешъ, Сократесе?

С. А лежъ, коли тобъ прїятнѣйше, то и самъ скажу. Ты же, сли здаватись буде тобъ, що добре кажу, прїятни. Сли але нѣтъ, то опровергай мене безпощадно. Мень бо видить ся, що порядки тѣла здоровыми зовуть ся, зъ чого здоровье происходитъ и инное доброе состоянїе тѣла. Чи се такъ, чи нѣтъ?

К. Се такъ.

С. Порядкамъ и ладамъ души имя есть право и законъ, черезъ що справедливыми и нравственными

стають ся. Тое але есть справедливость и мѣрность. Такъ или нѣтъ?

К. Нехай буде.

60. С. Отже на тое смотрячи буде онъ умѣтный и добрый реторъ и бесѣды къ душамъ прикладати, котріи говорить, и всѣ дѣланія и подарокъ, сли якій дае, дасть, а сли що ѡдбераетъ, ѡдбере, всегда на тое уважаячи, щобы гражданамъ праведность въ душахъ возродила ся, розпуста же ѡддала ся и вся проча благодѣтель возродила ся, злоба же ѡдойшла. Соглашаешъ ся или нѣтъ?

К. Соглашаю ся.

С. Щожъ за хосенъ, Каликлесе, слабому и зле розположеному тѣлу давати многіи стравы и то найпрїятнѣйшіи або напои або щонебудь инного, котре иногда не поможе му бѣльше, чимъ противное послѣ правого способа а даже и менше? Чи такъ?

К. Нехай буде такъ.

С. Не пожиточно бо, думаю, чоловікови, жити со слабостію тѣла. Конечно бо и нужденно такъ жити. Чи не такъ?

К. Такъ.

С. Пожаданія же заспокоивати, и пр. голоднымъ будучи ѣсти, що хоче, або жаждучи пити, здоровому звычайно лѣкаръ не позваляютъ, слабому же, коротко мовлячи, никогда не даютъ насытитися тымъ, чого бажае. Чи и ты соглашаешъ ся?

К. Соглашаюсь.

С. Взглядомъ же души, о наилучшій, не те саме дѣло? Доки она зла есть, будучи безумною и разпутною и злобною и превращеною, то не треба приступу давати похотямъ и поблажати ей, чтобы что иного дала, якъ тое, черезъ что льпшою статись должна. Такъ чи нѣтъ?

К. Такъ.

С. Такъ бо лучше для самоиъ души?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Одвляти же ю оъ того, чого бажае, значить только что карати ю?

К. Такъ.

С. Укараною же бути лучше есть для души, чимъ безкарна разпуста, якъ ты власне теперъ думалъ есь.

К. Не знаю, що кажешъ, Сократесе, але кого иного пытай ся.

С. Той чоловікъ не хоче, щобъ малъ хосенъ и самъ одержалъ тое, про що говорить ся, т. е. кару.

К. Ничъ бо мя зъ того, що кажешъ, не обходитъ и только Горгіаса ради тое одповѣдалъ емъ.

С. Нехай и такъ буде. Щожъ теперъ почнемо? Въ серединѣжъ розвяжемо бесѣду?

К. Самъ знати будешъ.

С. Алежъ и бесѣды не добре есть въ серединѣ уривати, але додавши голову, щобъ не ходила бесѣда безъ головы. Одвчайже и дальше, чтобы бесѣда наша голову одержала.

61. К. Якжежъ ты насильный, Сократесе. Сли же мене послухаешъ, то дась супокѣй той бесѣдѣ, або съ кимъ иннымъ розмовляти будешъ.

С. Ктожъ инный хоче? Не лишайможъ бесѣды недоконченою.

К. Самъ же не мѣгъ бысь перейти бесѣду, або бесѣдуючи съ самымъ собою, або одповѣдаючи самому собѣ?

С. Щобъ на менѣ собыло ся реченіе Епихарма. „Що передъ тымъ двоухъ людей говорило, на те одинъ будучи я достаточный.“ Алежъ, здае ся, такъ конче потреба. Сли бо такъ здѣлаемо, то, думаю, соревновати намъ треба со взгляду на знаніе того, що въ бесѣдѣ нашей правдиве а що ложне. Се бо есть спѣльне добро для насъ всѣхъ. Перейдужъ я самъ въ бесѣдѣ, якъ се менѣ бути здае ся. Сли але кому зъ васъ здавати ся буде, що по истиннѣ съ самымъ собою не соглашаюся, то нужно ему бранити и опровергати. Божъ я не вѣдаючи кажу, що кажу, але шукаю вспѣльно съ вами а сли соперникъ мой щось правдивого скаже, то я первый соглашу ся. Кажу я тое на случай, ако видить ся вамъ, що бесѣду кончити треба. Сли але не хотите, то попрощаймо ся и одходѣмъ.

Г. Алежъ менѣ не видиться Сократесе, що намъ треба одходити, але противно, чтобысь ты бесѣду до конца перейшолъ. Здаесь мѣмъ, що и прочимъ такъ видить ся. Хочужъ бо и я самъ чути, якъ переходити будешъ то, що остало ся.

С. Алежъ бо, Горгіасе я самъ охотно съ тымъ ось Каликлесомъ розмовлялъ емъ, доки не оддалъ емъ му реченіе Амфіона мѣсто реченія Зетоса. Коли же ты, Каликлесе, не хочешъ въ купѣ закончить бесѣду, тожъ слушаючи брани, сли здаватись буде тобѣ, що не добре кажу. И сли мя опровержешъ, то не буду гнѣвати ся на тебе, якъ ты на мене, але яко найбільшій благодѣтель у мене записанный будешъ.

К. Говори, о добрый, самъ и кончай.

62. С. Слухай же зъ початку мое розсмотреніе на ново. Чи приємне а добре одно и те саме есгъ? Не то само, якъ я и Каликлесъ согласилисьмо. Чижъ треба приємне дѣлати доброго ради, чи добре приємного ради? Приємне доброго ради. Приємнымъ же есть тое, що здавши тѣшимо ся, добре же, черезъ присутство котрого добріи есьмо? Совсѣмъ такъ. Алежъ добрыми есьмо и мы и все инное, що добре есть, черезъ присутство якоисъ добродѣтель? Менѣ видить ся, що се конечно, Каликлесе. Алежъ добродѣтель всякого творенія и снаряда и тѣла и души або и всякого животиного не приобрѣтаеся ось такъ на слѣпо, але черезъ порядочность, принадлежность а умѣстность, котра каждому зъ нихъ соотвѣтна. Чи такъ есть? Я бо такъ думаю. Черезъ порядокъ отже уладжена и украшена есть добродѣтель каждого? Такъ думалъ бымъ, ладъ же приобрѣтаемый въ кождомъ и пытомый ему дѣлае добрымъ каждое зъ существъ? Менѣ видить ся. Тожъ и душа, имѣюча свой ладъ, лѣпша есть одъ безладной? Конечно. Маюча же ладъ ладна есть? Чомужбы не була? Ладна же роз-

судна есть? Совсѣмъ конечно. Розсудна же душа добра есть. Я не могу проти тому що инного сказати, любый Каликлесе. Ты же, сли умѣешь, то научи.

К. Говори дальше, о добрый.

С. Отже кажу, що, сли розсудна доброю есть, то въ противнымъ состоянію знаходяща ся, есть злою. Такою оказалась нерозсудна и разпутна. Совсѣмъ. Розсудный же прилично дѣлае и взглядомъ богѣвъ и людей. Божъ не булъ бы розсуднымъ, слибъ не дѣлалъ прилично. Се конечно такъ. Взглядомъ же людей прилично дѣлающей дѣлае праведно, взглядомъ же богѣвъ побожно. Кто але праведно и побожно дѣлае, конечно праведнымъ и побожнымъ есть. Се такъ мае ся. Онъ такожъ коненчо и одважный: се бо не прикмета розсудного мужа гонити, за чимъ, або утѣкати, передъ чимъ не належить, але передъ чимъ треба, не передъ дѣлами и людьми и утѣхами и горестями утѣкати або гонити за тимижъ, але операючись одважнымъ бути, где потреба. Отже конечна рѣчь, Каликлесе, якъ оповѣдалисьмо, чтобы розсудный мужъ, будучи праведнымъ, одважнымъ и побожнымъ въ той способъ совершенно добрымъ мужомъ булъ, добрый же добре дѣлалъ, що дѣлае, добре же дѣлающей шасливый и блаженный булъ, а злобный и зле дѣлающей нешасливый. Тымъ же послѣднимъ есть противоположенный розсудному, разпутный, котрого ты хвалилъ есь.

63. Яжъ тое такъ поставляю и кажу, що тое истинно есть. Сли же тое истинна, то треба, чтобы хотячий, якъ принадлежитъ, шасливымъ бути, за розвагою гонилъ

и въ тойже упражнялъ ся, передъ розпустою же утѣ-
калъ, що тільки ноги кожного зъ насъ выдержать —
дальше треба такъ уладити ся, чтобы не потреба було
кары, сли але потреба або самому або кому инному
изъ сродниківъ, або поодинокому чоловіку, або цѣлому
мѣсту, то нужно наложити кару и укарати, сли хоче
бути щасливимъ. Сія, видить ми ся, цѣль есть, на котру
смотрячи жити належить та всѣ и власнѣ и державни
обстоятельства къ тому односячи, чтобы справедливѣсть
и розвага водворилась у хочащѣмъ щасливимъ бути и въ
той способъ дѣланье свое уряджати, не позволяючи
похотямъ бути розпустными и помагати заспокоивати
тижъ, що безконечне зло есть, жиючи житьемъ розби-
шаки. Таковий бо анъ ниному чоловіку анъ богови ми-
лый не есть. Онъ бо нездѣбный до сообщанія ся. Въ
кимъ бо нѣтъ товарискости, въ томъ и дружба нѣтъ.
Мовлять же мудрецы, о Каликесе, що и небо и землю
и богѣвъ и людей сполучае общество и пріязнь и по-
рядокъ и розвага и справедливѣсть и для того цѣлый
свѣтъ той порядкомъ (*κόσμος*) зовуть, пріятелю, а не непо-
рядкомъ анъ розпустою. Ты здаешъ ся але на тое не ува-
жати, хотяй и мудрецъ еси въ томъ, але забулъ еси на
те, що рѣвнѣсть геометрическа и mezi богами и mezi
людьми велику власть мае. Ты же думаешъ, що въ по-
жадливости упражняти ся треба. За геометрію же не
дбаешъ. Добрежъ. Отже або опровергнути треба гадку
тую, що черезъ посѣданіе справедливости и розваги
щасливіи суть щасливими, черезъ злобу же нещасливіи,
або сли тая истинна есть, то смотришь вамъ, що зъ

того выходить. Все попередивъше, Каликесе выходить
зъ того, при чимъ ты мене пыталъ ся, чи тое на правду
кажу, мовлячи, що жалобу заносити належить на себе
и на сына и на пріятеля, сли зле дѣлае и на тое треба
уживати реторики. И о чимъ думалъ есь, що Польось
зо встыду на те согласилъ ся, оттакъ явилось истин-
нымъ, с. е., що зле дѣлати о скѣлько огиднѣйше, о
тѣлько гѣрше, чимъ несправедливо терпѣти. А кто хоче
належитымъ бути, долженъ бути справедливымъ и вѣда-
ющимъ, що справедливо — на що опять Польось ска-
залъ, що Горгіасъ черезъ встыдъ согласилъ ся.

64. Колижъ тое такъ мае ся, то побачмо, що есть
тое, що менѣ закидаешъ, чи оно по справедливости
сказано, или нѣтъ, що я не есмь въ состоянію помочи
анъ собѣ самому анъ жадному зъ пріятелей и сродни-
ковъ анъ спасти зъ наибѣльшихъ опасностей, але
есмь во власти першого льпшого, якъ засуженіи
во власти когонебудь суть, чи то онъ хоче, якъ ты
зухвало выразилъ есь ся, ударити позаушъ, чи одо-
брати маетокъ, чи выгнати зъ державы, чи же, що най-
остатечнѣйше, убити. И такъ розположеннымъ бути, есть
найогиднѣйше зо всего послѣ твоего мнѣнія. Яке же
есть мое мнѣніе, часто вже сказано, однакожъ ничего
не вадить, ще разъ сказати. Не признаю я, Каликесе,
що найогиднѣйше есть, несправедливо бути ударенымъ
позаушъ або оскорбленнымъ бути на тѣлѣ и маетку, але
противно бити и мене и моя несправедливо и оскорбляти
огиднѣйше и гѣрше есть, якъ тожъ и красти, вразъ и въ
неволю заберати, розбивати муръ и загаломъ зле дѣ-

лати и менѣ и моимъ горше и огиднѣйше сѣть для зле дѣлающаго, чимъ для мене, терпячаго несправедливо. Тое, явствовавши намъ повыше въ попереднѣйшихъ бесѣдахъ такъ, якъ я кажу, стоитъ крѣпко и связано есть, сли можна сильнѣйше выразитись, желѣзными и стальевыми доводами, якъ принаймѣй здае ся, и сли ты тѣмъ не розвашишь або зухвалѣйши одъ тебе, то неможлива рѣчь, щобъ думающій иначе, якъ я теперь думаю, хорошо думалъ. Моя же бѣда всегда та сама, божъ я того якъ оно есть, не знаю, що жадеиъ зъ тыхъ, съ котрыми стрѣтилъ емъ ся, якъ и теперь, иначе думающіи смѣшнымъ не бути не може. Яжъ полагаю, що се такъ мае ся. Сли же тое такъ имѣе ся а зле дѣланье найгоршымъ зъ лихъ есть для зле дѣлающаго и сли, коли тое наибольше зло, то ще большее, сли можна, зле дѣлаючи не поддатись справедливости, то якужъ помощь долженъ чловѣкъ не бути въ состояніи подати собі, чтобы по справедливости смѣшнымъ бути? Чижъ не тую, котра наибольшу шкоду одъ насъ оддалае? Але съ великою конечностію найогиднѣйше есть, не мочи помочь подати, анъ самому собі, анъ пріятелямъ, анъ сродникамъ, во вторыхъ одъ второго зла, по третє одъ третого, и въ прочихъ въ такомъ самомъ отношеніи, яка великость каждого зла есть — такъ само красота есть, сли може ся въ каждомъ случаю помочи и встыдъ, сли нѣтъ. Чи иначе есть, чимъ такъ, Каликесе?

К. Не иначе.

65. С. Двоимъ же сущимъ лихамъ, неправому дѣланю и несправедливому терпѣнію, большимъ назывались

зломъ зле дѣлати, меньшимъ же несправедливо терпѣти. Щожъ долженъ собі чловѣкъ придбати, дабы помочи собі о столько, чтобы оба пожитки имѣлъ, походячиъ зъ не неправого дѣланя и зъ нетерпѣнія несправедливого? Чи власть, чи волю? Я се такъ розумѣю: Чи, сли не хоче, не буде несправедливо терпѣти, чи, сли пріобрѣе собі власть, чтобы не терпѣти несправедливо, не буде несправедливо терпѣти?

К. Очевидно що, сли власть.

С. Що же про несправедливе дѣланье? Чи, сли не хоче зле дѣлати, тое вже достаточно — божъ не буде зле дѣлати — чи и до того потреба пріобрѣсти собі власть и умѣтнѣсть якусь такъ, що, сли не умѣе и не упражняеся въ томъ, не буде зле дѣлати? Одвѣчай менѣ власне на тое, Каликесе. чи здае ся тобѣ, що мы приналежно зѣстали зневоленіи согласитись въ попереднѣйшихъ бесѣдахъ, т. е. я и Польось, или нѣтъ, сли согласилисьмы на тое, що никто хотячи зле не дѣлае, але що всѣ зле дѣлаючи проти воли зле дѣлають?

К. Нехай тобѣ и такъ буде, Сократесе, чтобысь докончили бесѣду.

С. Отжежъ и къ тому, якъ надобно, пріобрѣсти треба собі якусь власть и умѣтнѣсть, чтобысьмы зле не дѣлали.

К. Совсѣмъ такъ.

С. За посредствомъ котройжъ умѣтнѣности есьмо въ состояніи або совсѣмъ нѣтъ, або по возможности мало терпѣти несправедливо? Смотрижъ, чи тобѣ такъ видить ся, якъ менѣ. Менѣ бо видить ся такъ: Треба або са-

Платона Горгіасъ.

мому государювати въ державѣ, даже и самодержцемъ бути, або пріятелемъ бути настоящего политическаго урядженія.

К. Чи бачишь, Сократесе, съ якою готовосію я хвалю, сли щось добре скажешь? Тое, здае ми ся, совсѣмъ хорошо сказалъ есь.

С. Смотрижь и на те, сли здае ся тобѣ, що добре кажу. Менѣ здае ся, що наибольше каждый другому пріятелемъ есть, якъ давниі мудрці повѣдають, яко рѣвнѣйшій рѣвному. Чи и не тобѣ?

К. Менѣ такожде.

С. Где отже самодержцемъ есть владѣтель дикій и необразованный, и слибъ въ той державѣ ктось булъ далеко дѣлшій, то боялъ бы ся владѣтель его а сильнѣйшій не мѣгъ бы цѣлымъ сердцемъ другомъ тамтого бути?

К. Такъ есть.

С. Анидаже, слибъ кто далеко гѣршимъ булъ, ани той. Бо зневажалъ бы го самодержецъ и не мѣгъ бы къ нему, яко другу, розположеннымъ бути.

К. И тое правда.

С. Лишаеь отже таковому только оный гѣднѣйшій другъ, котрый, однакового будучи и права, тое самое ганблячи и похваляючи, схоче рядженнымъ бути и слухати владѣтеля. Сей буде малъ велику власть въ державѣ того никто безкарно не оскорбитъ. Чи не такъ?

К. Такъ.

С. Слибъ але ктось зъ молодыхъ въ той державѣ застановилъ ся надъ тѣмъ: Въ якій бы я способъ велику

власть мати мѣгъ и никто мене не оскорблялъ? Тая сажа, якъ надобно, для него дорога, заразы бѣ молодыхъ лѣтъ привыкати утѣшатись и негодовати надъ тѣмъ самимъ, що деспотъ, и уряджати себе, чтобы якъ наибольше тамтому бути подобнымъ. Не такъ?

К. Такъ.

С. Отже ему, якъ се ваша бесѣда, зготовлено въ державѣ не терпѣти несправедливо и велику мати власть.

К. Совсѣмъ такъ.

С. Чижь и не дѣлати зле? Чи далеко до того, сли дѣлать подобный буде владѣтелеви неправедному и у него велику власть имѣти буде? Яжь думаю, що совсѣмъ противно старатись буде, що наибольше мочи зле дѣлати а зле дѣлаючи не поддатися справедливости. Чи такъ?

К. Явствуе.

С. Отжежъ буде мати наибольшое лихо, самъ пущенный будучи на души и превращенный черезъ подражаніе деспота и свою власть.

К. Не понимаю, куда всегда завертаешь бесѣду сюди и туди, Сократесе. Або чи не знаешь, що сей подражающій тамтого неподражающаго забье, сли схоче, и ѡдбере имѣніе?

С. Знаю, добрый Каликлесе, сли не есьмъ глухій, и ѡдъ тебе чуючи и ѡдъ Польоса власне часто и ѡдъ прочихъ мало що не всѣхъ въ мѣсть. Алежь нехай и я тобѣ скажу, що забье, сли схоче, злымъ будучи настоящимъ краснаго и добраго.

К. Отже чи не тое негодованье производить?

С. Для розумнаго нѣтъ, якъ зъ бесѣды нашої слы-

Або думаешъ, що чоловікъ долженъ о тое дбати, дабы якъ найдолшій часъ жилъ, и старатись о тій умѣтності, котріи насъ всегда зъ опасностей спасають, якъ ты и менѣ приказуешъ, щобымъ о реторику постаралъ ся спасаючи въ судахъ?

К. Пробѣгъ добру раду тобъ даючи.

67. С. Щоже, о ты найлучшій? Чи и знаніе плавана здаєся тобъ поважнѣмъ бути?

К. На Зевса не менѣ.

С. А прецѣмъ спасає тоежъ людей бѣдъ смерті, сли въ тую попадуть, где знаніе сіє потребне. Сли але тое для тебе маловажне єсть, то назву тобъ важнѣйшую вѣдомість, т. є. вѣдомість корабельную, котра не тільки души спасає але и тѣла и имѣнне зъ найостатечнѣйшихъ опасностей, такъ само якъ реторика. А та смирена єсть и скромна и не чванить ся претворяючись, начебъ щось незвычайного совершала, але тое самое дѣлаючи, що судєбна реторика, сли зъ Айгины сюда спасає думаю, двѣ оболѣ платити собѣ каже, сли же зъ Египта або зъ Понта, коли то дуже много платити собѣ каже за тое великое добродѣйство, спасши, якъ власне и казалъ ємъ, и самогожъ чоловіка и дѣти и маєтокъ и жени, высадиши все во пристани, двѣ драхмѣ заробила, а самъ же бѣтъ, тую вѣдомість постѣдаючи и тое совершившій, проходжаєсь вдовжъ моря и корабля въ незначущѣмъ видѣ. Бо бѣтъ думаю, умѣє осудити, що се єсть невідоме дѣло, котрымъ зъ плавучихъ поручъ пожиточнѣмъ булѣ, не давши имъ затопитися въ мори а котрымъ пошкодилъ, знаючи, що ни крѣхту лѣпшими ихъ не вы-

проводилъ, якъ вошли, ани на тѣлѣ, ани на души. Судитъ онъ, що, сли ктось великими и невилѣчимими слабостями на тѣлѣ обтягоченъ не утонулъ, той нещасливый єсть, понеже не вмеръ, и жадного не малъ зъ него хѣсна. Сли же ктось въ достойнѣйшой часті, чимъ тѣло, т. є. въ души многіи и невилѣчиміи слабости має, то томужъ не жити и не булобъ для него хѣсна, сли го зъ моря або суда або збѣди небудъ спасе, але знає онъ, що не лѣпо єсть жити злему чоловікови. Конечно бо зле жити муситъ.

68. Для того нема звичаю, щобъ величался корчміи, хотяи насъ спасає. Ани, о ты чудный, виробникъ военныхъ машинъ, котрый и бѣдъ военачальника, и бѣдъ кормчего и бѣдъ когонебудъ инного часомъ не менше спасти може. Буває бо, що цѣли мѣста спасає. Чи не здаєся онъ тобъ рѣвнѣмъ бути судєбному витіи? И воистинну, Каликле, слибъ хотѣлъ мовити, якъ вы, вывысшаючи свое дѣло, то засыпалъ бы васъ своими бєсѣдами бєсѣдуючи и намовляючи, що треба статися виробниками военныхъ машинъ, понеже все проче ничимъ єсть. Достаточна бо для него ся бєсѣда. А ты помимо того зневажаєшь его и вѣдомість оного и якобы въ наругу прѣзвалъ бысь его виробникомъ машинъ военныхъ и не хотѣлъ бысь его сынови доньку свою дати, ани самъ взяти доньку его для своего сына. И воистинну пѣсля того, що свои дѣла хвалишь, для якои справедливои причины зневажаєшь дѣло виробника машинъ военныхъ и прочихъ, о котрыхъ теперъ говоримъ? Знаю я, що сказалъ бысь, щось лѣпшій и зъ лѣпшихъ производишь. Лѣ-

пшимъ же сли тое не есть, о чимъ говорю, але сли оно само есть добродѣтелею, т. е. спасти себе и своя кому небудь, то смѣшно стае ся твоя ганьба на выробника машинъ военныхъ и лѣкаря и прочи умѣстности, котри спасанія ради установленіи суть. Алежь, о блаженный, смотри, чи не що инне есть благородне и добре, якъ спасти и спасаемымъ бути. Приѣмце бо тое житє наше. Якъ долгій же часъ, на тое не повиненъ праведный мужъ зважати и привязоватись до житя, але поручивши тое богами и повѣривши женщинамъ подземнымъ, понеже передъ судженою долею ани одинъ не утече, долженъ онъ на тое смотрѣти, въ якій бы способъ часть, котрый жити мае, якъ наилучше пережить, уподобляючи себе державѣ, въ котрой обывае, — и ты долженъ що найподобнѣйшимъ стати ся людови Атенянъ, сли хочешъ любимцемъ его бути и велику имѣти власть въ державѣ. Смотрижь, чи тое пожиточне тобѣ и менѣ, щобысьмо, о дивный, не досвѣдчили того, що о Тесалкахъ кажутъ, здоймающихъ мѣсяць. Съ утратою бо того, що найдорожше, дѣвесь выбѣръ тои же власти въ державѣ. Сли же думаешь, що котрый небудь чоловікъ удѣлитъ тобѣ такую умѣтностъ, котра здѣлае, що велику будешь мати власть въ державѣ не уподобленнымъ будучи рядови, чи то на лѣпше, чи на гѣрше, то, якъ менѣ видить ся, не добре собѣ радишь, Каликлесе. Бо не треба бути подражстелемъ, але самоприродно подобнымъ бути тымъ же, сли хочешъ щось гѣдного здѣлати на вподобу людови Атенянъ а до того на Зевса и сынови Пиріямпа. Кто же тебе тымъ же що найподобнѣйшимъ здѣлае, той здѣлае тебе, якъ ты же-

лаешь политикомъ бути, политикомъ и реторомъ. Вся бо радуются, сли бесѣды по ихъ власному праву говорятъ ся сли же по чужому, то негодуютъ. Може ты иначе думаешь, милый друже. Чи скажешь що на тое, Каликлесе?

69. К. Я не знаю, якимъ побытомъ видить ся менѣ, що добре говоришь, Сократесе. Однакожь чувство мое те, що многихъ. Не совсѣмъ тебе слушаю.

С. Бо любовь люду, Каликлесе, жиюча въ твоей душѣ, супротивляеь менѣ. Але може, сли часто и лѣпше тое самое пересмотрювати будемо, тогда увѣришь. Пригадай же собѣ, що мы сказалисьмо, що двоякии суть прираженія до обслуги кожного т. е. тѣла и души, одно стремящее къ утѣсѣ, друге же смотряче на благо, не угоджающее, але бранящее. Чи не тое есть, що тогда опредѣлилисьмо?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежь одно зъ нихъ, стремящее къ утѣсѣ, есть неблагородне и ничимъ инымъ, якъ похлебствомъ. Чи такъ?

К. Нехай тобѣ, якъ хочешь, и такъ буде.

С. Друга же смотритъ на те, щобы якъ наилучшимъ було тое, чого доглядаемо, чи то случайно тѣло, чи душа?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Отжежь такъ намъ братись за дѣло, щобы державу и гражданъ доглядати, якъ наилучшими самыхъ же гражданъ дѣлаючи? Бо безъ того, якъ попереднѣйше звайшлисьмо, ничъ не поможе яке небудь инне добро-

дѣйство подавати, сли не есть хорошимъ и добрымъ познање тыхъ, що хотять або велике имѣніе одержати або государство або инну якунебудь власть. Чи не полагаемъ, що такъ есть?

К. Совсѣмъ, сли тобѣ пріятно.

С. Слыбысьмо отже, Каликлесе, въ намѣреніи чинными бути въ дѣлахъ державныхъ, намовляли одинъ другого до будовництва, до муровъ або корабельныхъ зданій або святынъ наибольшихъ будовлей, чи треба бы було бачити на самыхъ себе и испытovati, по перше, чи знаемо тое искусство, или не знаемо тое будовництво и одъ кого научилибысьмо ся? Чи требабы, или нѣтъ?

К. Совсѣмъ потреба.

С. Отжежъ другое дѣло твое. Сли коли небудь созидалисьмо будынокъ приватно, або для котрого зъ пріятелей або для себе самого, то той будынокъ або хорошій або брідкій есть. И сли розважаючи знайшлибысьмо, що учитель нашій добрій и славній буи и що съ тыми учителями многіи и красніи зданія созиданія збѣтали для насъ, многіи же черезъ насъ самыхъ, одъ коли зъ подъ учителей вышлисьмо, то такъ розположеніи розсудно здѣлалибъ мы жертвуючись дѣламъ публичнымъ. Слыбысьмо але не могли выказатися учителемъ нашимъ, ани будынками або жадными, або многими, та до ничого, тогда справдѣ нерозсудно булобъ братися до дѣлъ публичныхъ и намовляти одинъ другого до нихъ же. Чи думаешь, що се точно сказано, или нѣтъ?

К. Совсѣмъ.

70. С. Отжежъ и по всѣмъ прочомъ такъ, и слыбысьмо забираючись пожертвоватися дѣламъ публичнымъ намовляли одинъ другого, що мы даровитіи лѣкарѣ, тобысьмо справдѣ глянули я на тебе а ты на мене, анужъ пробѣгъ самъ же Сократесъ якъ мае ся на тѣлѣ взглядомъ здоровья? Або чи вже кто другій освобожденъ черезъ Сократеса одъ хоробы, чи то невольникъ, чи свободный? И я такожъ, думаю, на те обоє взглядомъ тебе смотрилъ бымъ. Та слыбысьмо не знайшли, що черезъ насъ ктось лѣпшимъ сталъ ся на тѣлѣ, ани зъ пожежи чужинствъ, ани гражданъ, ани мужъ, ани женщина, тожъ на Зевса, Каликлесе, чижъ не смѣшно булобъ во истинну бути такъ дурными, чтобы, не дѣлаючи перше для себе, якъ удасться, не исправляючи много и не упражняючись достаточно въ искусствѣ, якъ той баже, на боицѣ гончарства учитися зачинати и самымъ до публичныхъ дѣлъ забератися и другихъ къ тому намовляти? Чижъ не выдаесь тобѣ нерозсуднымъ, такъ дѣлати?

К. Выдаесь.

С. Теперъ же, оты найлѣпшій зъ людей, коли ты власне самъ начинаешь публичными дѣлами заниматься и мене намовляешь та ганьбишь, що не занимаюся, чижъ не поглянемо одинъ на другого, анужъ Каликлесъ чи вже здѣлалъ лучшимъ когонебудь зъ гражданъ? Чи есть кто, що попереднѣйше злымъ будучи, та неправеднымъ, розпустнымъ и нерозсуднымъ, черезъ Каликлеса хорошимъ и добрымъ стался, чи то чужинецъ або гражданинъ, чи невольникъ або свободный? Скажи менѣ, сли ты ктось такъ испытыватиме, Каликлесе, що скажешь? Котрого

чоловѣка, скажешь, лучшимъ звѣлалъсь черезъ сообще-
ніе ся съ тобою? Медлишь ѡдповѣдати — якежъ дѣло
твое яко приватного чоловѣка, поки зачалъсь публич-
ными дѣлами занимати ся?

К. Ты напастный, Сократесе.

71. С. Алежъ я не зъ напасти тебе пытаю, только
по правдѣ хотячи знати, въ якій способъ, думаешь, по-
литикою занимати ся належитъ. Чи про що инное дбати
буде на хосенъ нашъ забирающійся до дѣлъ публичныхъ,
чи про тое, щобысьмо якъ наилучшими гражданами були?
Чи не часто вже согласилисьмо ся на те, що мужъ по-
литическій тое дѣлати долженъ? Чи согласилисьмо ся,
или нѣтъ? Ѳдвѣчай. Согласилисьмо ся. Я за тебе ѡдпо-
вѣмъ. Колижъ отже добрый мужъ тое для державы своей
знаряджати долженъ, тожъ теперъ пригадавши собѣ,
скажи менѣ дотычно оныхъ мужей, о котрыхъ недавно
тому згадывалъ есь, чи ще тобѣ видить ся, що они до-
брыми гражданами були т. е. Периклесь, Кипмонъ, Мип-
тиядесь и Темистоклесь.

К. Менѣ видить ся.

С. Отже, коли добрыми були, то очевидно каждый
зъ нихъ лучшимъ дѣлалъ гражданъ, бывшихъ передъ тымъ
гѡршими. Чи дѣлалъ или нѣтъ?

К. Дѣлалъ.

С. Отже чи тогда, когда Периклесь у першій
разъ зачалъ промовляти въ собраніяхъ народныхъ Ате-
няне гѡршими були, чи тогда, коли въ остатне про-
мовлялъ?

К. Въдавъ коли у першій разъ.

С. Алежъ не въдавъ, о ты наилучшій, только ко-
нечно се зъ того выходитъ, на що мы согласили ся,
сли оный добрымъ гражданиномъ булъ.

К. Щожъ зъ того?

С. Ничого. Але тое ще скажи ми, чи кажетъ ся
о Атенянахъ, що они лучшими сталися черезъ Периклеса,
чи цѣлкомъ противно, що черезъ него превращеніи зѡ-
стали. Бо я тое чулъ емъ, що Периклесь звѣлалъ Ате-
нянъ лѣнивыми, трусливыми, говорливыми и серебрю-
бивыми, напровадивши ихъ першій къ заплатѣ за службу.

К. Ѳдъ глугихъ чулъсь тое Сократесе.

С. Алежъ я того не чулъ емъ, але докладно знаю,
я и ты, що насампередъ Периклесь добру малъ славу
и жадного ганблячого зажатія Атеняне проти нему не
рѣшили, доки були гѡршими. Колижъ але хорошими и
добрыми сталися черезъ него, при кѡнцѣ житя Пери-
клеса, обвинили го о пренеувѣрство и мало шо на смерть
не осудили, очевидно понеже булъ злымъ.

72. К. Що се? Чи того ради злымъ булъ Периклесь?

С. Ослѡвъ же надзиратель и коней и волѡвъ та-
кій злымъ бы выдалъ ся, слибъ принявши ани ногами
копающихъ его, ани рогами бѣющихъ ани кусающихъ,
звѣлалъ ихъ чинячими все тое зъ дикости. Або чи не вы-
даеся тобѣ злымъ якій небудь надзиратель якого не-
будь животного, который принявши ласкавшіи звѣлалъ
ихъ дикшими, чимъ принялъ? Здаеся или нѣтъ?

К. Совѣмъ, щобъ тобѣ угодити.

С. Угодижъ менѣ и въ томъ ѡдповѣдаючи: Чи и
чоловѣкъ належитъ до животныхъ или нѣтъ?

К. Чому жбы нѣтъ?

С. Чи жъ не людьми рядилъ Периклесь?

К. Такъ.

С. Що жъ? чи жъ не треба було, якъ власне согласилисьмо ся, щобъ они справедливыми стались, будучи неправдѣйшими, коли бѣть рядилъ ними, будучи добрымъ въ политическомъ взглядѣ?

К. Совсѣмъ такъ.

С. Отже жъ справедливиі ласкавыи суть, якъ сказалъ Гомеръ. Ты же що кажешь? Не такъ?

К. Такъ.

С. Але жъ дикшими здѣлалъ ихъ, чимъ принявъ, а то проти себе самого, чого найменше хотѣлъ.

К. Чи хочешь, щобымъ согласился съ тобою?

С. Сли здае ся тобѣ, що правду говорю.

К. Нехай буде.

С. Отже жъ коли дикшими, то и неправдѣйшими и гѣршими.

К. Нехай буде и такъ.

С. Отже жъ не булъ добрымъ Периклесь въ политическомъ взглядѣ пося той бесѣды.

С. Принаймѣй ты перечишь.

С. На Зевса и ты пося того, на що соглашаешъ ся. Опять скажи мнѣ про Кимона. Чи жъ не выдавали го черезъ остракизмъ тѣи, котрыми рядилъ, дабы черезъ десять лѣтъ голоса его не чули? А Темистоклесови те саме не здѣлали а до того и прогнаніемъ не укарали? Милтіадеса же, побѣдителя Маратоньского не рѣшились вергнути у пропасть и чи не згинауль бы булъ,

слибъ не перешкодиль предсѣдатель? Воистинну они, колибъ були добрыми мужами, ипкогдабъ того не до свѣдчили. Се не такъ, чтобы добріи повощики зъ початку не выпадали зъ возѣвъ, коли же доглядали коней и самы стали лучшими повощиками, тогда выпадали. Тое не можливе ани въ повозництвѣ ани въ жадномъ инномъ дѣлѣ. Чи може тобѣ здаеся?

К. Не здаеся.

С. Отже жъ правдивыми були, якъ и надобно, попереднѣйшиі бесѣды, що мы о жадномъ мужу не знаемо, чтобы бѣть добрымъ сталъ ся политическо въ той же державѣ. Ты же соглашаешъ ся, що зъ теперѣшнихъ жаденъ, але зъ попереднѣйшихъ и отличилесь оныхъ мужей. Тѣи же оказались яко рѣвниі теперѣшнымъ такъ що, сли они були реторами, то ани правдивои реторики они не уживали — бо не булибъ изгнаніи — ани похлебства.

73. К. Але жъ справдѣ далеко до того, Сократесе, чтобы котрый зъ теперѣшныхъ таковиі дѣла твориль, якѣи котрый небудь зъ тамтыхъ здѣлалъ.

С. О ты чудный, я не ганьблю ихъ о сколько були слугами державы, але выдають ми ся услужливыми одъ теперѣшныхъ и бѣльше въ состояніи придбати державу, чого бажае. Але дотычно веденія бажаній на добру дорогу а не удовлетворенія, намовляючи и зневоляючи до того, сли граждане мали бути лѣпшими, коротко мовлячи, въ томъ тамтѣи одъ тыхъ совсѣмъ не розличають ся. Се бо едине дѣло доброго гражданина. Корабль бо и муръ и фабрики корабельниі и инниі подобниі дѣла придбати, на те и я соглашаюсь, що

тамти до того здобитиші були, якъ тіи. Смишнежъ дѣло творимо, я и ты, въ бесѣдахъ нашихъ. Черезъ цѣлый бо часъ, якъ розмовляемо, не перестаемо всегда коло того самого кружити и не понимаемо одинъ другого, що кажемо. Я отже думаю, що ты часто согласилъсь ся на те, и позналъсь, що якесь то двоюке есть затрудненіе и дотычно тѣла и души и що одно зъ нихъ услугующе есть, котре може придбати, сли голодне тѣло наше, страву, сли же жаждуче, напитки, сли же студено ему, одежи, постель, сандалы и все инне, чого тѣло желае. И совсѣмъ нарочно до тебе за посредствомъ тыхъ самыхъ образѣвъ говорю, щобысь лекше зрозумѣль. Заосмотрителемъ въ тіижъ есть або крамаръ, або купецъ гуртовый, або дѣлатель котроинебудь зъ тыхъ рѣчей, т. е. пекаръ, або кухаръ, або ткачъ, або швецъ, або гарбаръ — и не диво, що каждый такой выдаеь собѣ самому и другимъ яко дозиратель тѣла, особенно каждому, кто не знае, що есть кромѣ тыхъ всѣхъ штука гимнастическа и лѣкарска, котра по правдѣ, есть плекательницею тѣла, и котрой пристойтъ всѣми тыми зручностями рядити и уживати дѣль тыхъже черезъ те, що знае, що добре а що зле въ стравахъ и напиткахъ ко доброму состоянію тѣла, всѣ же тіи прочіи не знаютъ. Черезъ те тіи суть рабѣльными, служащими и несвобѣдными дотычно плеканія тѣла, т. е. прочіи зручности, гимнастика же и штука лѣкарска по справедливости суть господами ихъ. Що такъ само и взглядомъ души есть, здавалъсь ся тогда понимати, що кажу и соглашалъсь ся яко знающій, що я кажу.

Троха же пѣзніше одзываетъ ся съ тымъ, що якимъ то люде сталися хорошими и добрыми мужами политическими въ нашої державѣ. А коли я пытаю тебе, котріи, то здаеь ми ся подобньсьнькихъ людей во взглядъ политическомъ представляти, наче на мѣй вопросъ во взглядъ гимнастическомъ, котріи были або суть добріи дозиратель тѣла, казалъбысь совсѣмъ не безъ жарту, що Теаріонъ, пекаръ, и Митайкосъ, списавшій Сицилійске кухарство и Сарабосъ крамаръ, понеже тіи чудными стались дозирателями тѣла, одинъ чудніи хлѣбы доставляючи, другій прибавы кухарскіи, третій же вино.

74. Можебысь не гнѣвалъ ся, слибъ я тобѣ сказалъ, що ты, чоловіче, ничего не розумѣешь про гимнастику. Бо говоришь менѣ о слугахъ и придбателяхъ бажаній, якихъсь то людяхъ, не розумѣющихъ про хорошее и доброе ничего, котріи сли случитъ ся, наполнивши и наситивши тѣлеса людей, хваленіи одъ тыхъ же, нищать до того и первобытне устройство тѣла. Тіи же черезъ невѣжество не оныхъ угощающихъ обвиняють яко виновниковъ хоробъ и утраты первобытного добробыта тѣла, але тыхъ, що тогда звычайно присутствуютъ и совѣтують имъ, сли але тогдашнее переполненіе оттакъ по долгомъ часѣ хоробу имъ принесе, понеже безъ взгляду на здоровье собылося, то тыхъ обвиняти и ганьбити будутъ и зле имъ дѣлати, сли змогутъ, тамъ же попередившихъ, будучихъ виновниками сихъ бѣдствій величати будутъ. И ты ось теперъ, Каликлесе, подобньсьнько дѣлаеь. Ты величаеь людей, котріи Атеняцъ угощали, наслаждаючи ихъ тымъ, чого только

забавали и о котрых мовить ся, що они державу великою здѣлали. Що але въ розкладъ ввійшла и превращена зѣстала черезъ тамтыхъ давнѣйшихъ, того не видятъ. Бо безъ розваги и справедливости переполнили мѣсто пристанями, фабриками корабельными, мурами и податками и тымъ подобными дурнициами. Ся але прійде дотычный нападъ слабости, то обвиняти будутъ присутствующихъ тогда совѣтниковъ, Темистоклеса же и Кимона и Периклеса величати будутъ, хотяй тѣхъ винювицими суть тыхъ бѣдствій и безъ сомнѣнія тебе до отвѣчательности покличутъ, ся не остережешъ ся, и друга мого Алькибіадеса, коли первобытное стратать кромъ того, що приобрѣли, хотяй вы не естѣе винювицами тыхъ бѣдствій, але сполвинювицами. Я же нерозсудне дѣло и теперъ вижу собывающееся и чую про давнѣйшихъ мужей державныхъ. Бачу бо що, ся держава котрого зъ политиковъ яко злобного укарае, то наръкають они и рыдають, яко много терпятъ. Много добра державъ здѣлавши, несправедливо черезъ тую погубленіи зѣстають; така ихъ бѣда. Все же тое ложъ есть. Бо начальникъ державы ани одинъ никогда не зѣсталъ погубленъ черезъ ту саму державу, котрой начальникомъ естъ. Здае ся, що претворяючи себе политиками въ томъ самомъ суть состоянію, що и софисты. Божъ и софисты въ прочомъ мудрыми будучи, тое немудрое дѣло творять. Мовлячи бо, що суть учителями благодѣтели, часто обвиняють учениковъ, що ихъ же самыхъ оскорбляютъ, не даючи имъ заплаты и инни вѣдчности не оказуючи, добра одъ нихъ досвѣдчавши.

И якежъ дѣло може бути дурнѣйше одъ той бѣды, щобы люде ставши ся добрыми и справедливыми, освободженіи одъ неправости черезъ учителя и приоблекши ся въ справедливѣсть зле дѣлали черезъ те, чого не посядають. Не выдаеь тобъ тое немудрымъ, пріятелю? Воистинну зневолилъ есь я бути бѣдникомъ людowymъ, Каликесе, не хотячи одповѣдати.

75. К. Тыбысь але не булъ въ состояніи говорити, сибѣ тобъ кто не одповѣдаъ?

С. Здае ся. Теперъ же долгіи розтягаю бѣды, понеже не хочешъ менъ одповѣдати. Але, друже, скажи менъ на бога пріязни, чи не здае ся тобъ тое пероумно, мовлячи, що ся когось добрымъ здѣлало, ганьбити го за тое, що, черезъ него добрымъ ставшись и будучи, помимо того злымъ естъ?

К. Менъ здае ся.

С. Чижъ не чулесь, що такъ говорятъ тѣхъ, котріи величаютъ ся, що они воспитують людей ко благодѣтели?

К. Чулемъ. Але по що згадуешъ про подобныхъ людей?

С. Чогоже ты про оныхъ згадуешъ, котріи величаются, що суть начальниками державы и стараются, щобы найлѣпшою була, а опять при случайности тую обвиняють, яко найгѣршу? Чи думаешъ, що тѣхъ одъ тамтыхъ въ чимъсь розличають ся? Те саме, о ты блаженный, софистъ и реторъ, або щось сродного и подобного, якъ я казалемъ до Польоса. Ты же черезъ неспѣдомѣсть думаешъ, що одно зъ нихъ дуже хорошее

Платона Горгіасъ.

есть, именно реторика, другое же зневажаешь. По правдѣ же красша софистика бѣ реторики, о сколько праводавство бѣ судебництва и гимнастика бѣ штуки лѣкарской. Ябымъ думалъ, що такожъ бѣсѣдникамъ люду и софистамъ не пристойтъ ганьбити тое дѣло, котрымъ сами занимають ся, яко оно злымъ для нихъ есть, але такимъ самымъ побытомъ треба вразъ ихъже самыхъ обвиняти, що жадного хѣсна не приносили тымъ, о котрыхъ говорятъ, що имъ позиточными суть. Чи не такъ есть?

К. Совсѣмъ такъ.

С. И подавати добродѣйство безъ заплаты, якъ надобно, имъ же единымъ пристойтъ, сли я правду казальемъ. Инное бо ктось добродѣйство одержавши н. пр. швидкимъ ставшись черезъ учителя гимнастики, справдѣ не чувствовалъ бы благодарности, слибъ ему учитель дармо удѣлялъ науку и не взялъ угодивши ся про заплату гроши въ той хвилѣ, коли му швидкости удѣлае. Бо не повольностію, думаю, грѣшать люде, але неправедностію. Чи такъ?

К. Такъ.

С. Отже, сли ктось бѣ тогоже самого освобѣдае, т. е. бѣ неправедности, то нѣтъ для него опасности, щобы зѣсталъ оскорбленнымъ, але тѣлько ему единому безпечно тое добродѣйство бесплатно удѣляти, сли во истину ктось въ состояннѣ другихъ добрымъ дѣляти. Чи не такъ?

К. Такъ.

76. С. Для тогожъ, якъ надобно, прочіи совѣты удѣляти за гроши н. пр. про будовництво и инніи умѣтности, не соромъ.

К. Здае ся.

С. Дотычно же того самого дѣланя, въ якій способъ ктось найлѣпшимъ бульбы и найлѣпше домогъ своимъ або державою рядилъ, то узаконенно, що се соромъ, сли кто скаже, що не буде совѣтовати, сли му ктось гроши не дасть. Чи такъ?

К. Такъ.

С. Бо очевидно се тота причина, що тая одинока зъ добродѣйствъ дѣлае, що досвѣдчившій добра желеае взаимно добре дѣляти и се добрый знакъ есть, сли ктось удѣливши тое добродѣйство опять добра досвѣдчитъ. Сли же нѣтъ, то не добре. Чи се такъ мае ся?

К. Такъ.

С. До котрогъ дѣлательности державной намовляешь мене? Опредѣли меня. Чи бранити Атенянь, щобы якъ наилучшими стали ся, якъ се лѣкаръ дѣлае, чи служити и сообщати ся въ цѣли пріобрѣтенія собѣ приклонности? Правду скажи менѣ, Каликлесе. Справедлива бо рѣчь, щобысь, якъ зачалъсь отверто говорити со мною, такъ само и докончилъ мовити, що гадаешь. Отже и теперъ добре и благородно говори.

К. Кажу отже, що служащи.

С. Похлѣбляти отже, найблагороднѣйшій, намовляешь мя.

К. Сли тобѣ пріятнѣйше Мизійчикомъ зватися, Сократесе, бо сли того не дѣлаешь —

С. Не говори, що вже часто казавсь, що забє мене першій лѣпшій, щобымъ я опять тобѣ не казалъ, що злымъ будучи доброго. Такожъ нѣтъ, що одбере, сли шо маю, щобымъ я опять не казалъ, що одобривши не буде малъ хѣсна зъ того, але, якъ неправедно менѣ одобралъ, такъ и взявши неправедно уживати буде, сли же неправедно, то огидно, слиже огидно, то зло.

77. К. Здає ми ся, Сократесе, що ты не боишь ся ничего зъ сего досвѣдчити, наче булъ бысь далеко зъ одси и не запѣзванный въ судилище черезъ совѣсть злого и нужденного чоловіка.

С. Нерозумный я, Каликесе, воистину, сли не вѣрю, що ктонебудь въ той державѣ, якъ случить ся, тое досвѣдчити може. Однакожъ тое добре знаю, шо, сли войду во судилище опасаячися про те, шо ты кажешъ, то запозываючій мя буде нужденный чоловікъ. Жаденъ бо учтивый невинного чоловіка не запозывалъ бы. И ничъ дивного, слибымъ загинулъ. Изволишь, дабымъ ты сказалъ, для чого ожидаю того?

К. Совершенно.

С. Я думаю, шо въ числѣ немногихъ Атенянь, щобы вже не сказати самъ одинъ, занимаю ся по правому политическою умѣтностію и самъ одинъ зъ помежи теперѣшныхъ есмь добрымъ политикомъ. Не на вподобу отже говорячи ти бесѣды, шо всегда говорю, але на благо, а не на утѣху и не хотячи дѣлати, шо ты совѣтуешъ, ти велѣпнии дѣла, не буду зналъ, шо сказати въ судѣ. Приходить же менѣ те само на гадку, шо до Польоса казавсь. Будужъ бо я осужденъ,

якъ межи дѣтьми лѣкаръ осужденый зѣсталъбы на жалыніе кухари. Смотрижъ, шо мѣгъбы одповѣсти такій чоловікъ, пойманный помежи таковыхъ, слибъ обвинялъ го ктось мовлячи: Дѣти, много зла здѣлалъ сей чоловікъ и вамъ самымъ, а наймолодшихъ зъ васъ губить краючи и выпѣкаючи, а сушачи и душачи до отчаянія приводитъ, подаючи шо наибѣльше горькіи напитки и зневоляючи терпѣти голодъ и жажду, не такъ якъ я многими розмаными пріємностями вамъ угождавсь. Шо, думаешь, мѣгъ бы лѣкаръ въ той бѣдѣ спойманный сказати? Чи, сли сказалъ бы правду: „Я все тое дѣлалъ емъ, о дѣти, вашего здоровья ради“ — якже думаешь, закричалибъ такови суди? Не дуже?

К. Здає ся. Можъ собѣ подумати.

С. Отже, думаешь, въ наибѣльшомъ хлопотѣ булъ бы, шо сказати належитъ?

К. Совѣсть такъ.

78. С. Знаю я, шо те саме и менѣ приключилобы ся войшовшому въ судѣ. Не буду бо мѣгъ анѣ про утѣху сказати имъ зготовленіи, котри за добродѣйства и пожитки держать, я же анѣ угождаючимъ не завидую, анѣ тымъ, котрымъ угождає ся. Сли же ктось скаже, шо я молодежъ псую, дѣлаючи ю нездарною або старшихъ обезчишаючи, говорячи терпкіи слова, чи то въ кругахъ домашнихъ, чи въ собраніяхъ прилюдныхъ, то не буду мѣгъ сказати правду, шо я все тое справедливо чиню и на вашу користь дѣлаю, о суди, а ничего инного. Отже знай, шо приключить ся, те и терпѣти буду.

К. Чи жь здае ся тобѣ, Сократесе, що добре есть въ державѣ чоловѣкови такъ розположеному и не могучому самому собѣ помочи?

С. Слѣ оное бнѣ постѣдае, Каликлесе, на шо ты часто согласилъсь ся. Т. е. слѣ помѣгъ собѣ ани про людей ани про богѣвъ ничего злого не сказавши ани здѣлавши. Часто бо согласилисьмося, шо такая помѣчь самому собѣ найлѣпша есть. Слѣ бы мы отже ктось переконалъ, шо я не въ силѣ тоту помѣчь подати ани собѣ самому, ани другому, то встыдалъбымъ ся такъ межѣ многими, якъ и немногими опроверженный або одинокій черезъ одинокого и слѣ черезъ тую безсилность бульбымъ засуженъ, то грызлось бы тое. Слѣбымъ але черезъ недостатокъ схлѣбляющей реторыки малъ погнѣбати, то знаю, шо узрѣлъбысь бы съ легкостію смерть зносячого. Самои бо смерти никто не боить ся. Прійти бо во Гадесъ переполненымъ многими злобами на души, се есть найостаточнѣйшее зо всѣхъ лихъ. Слѣ же хочешъ, то я тобѣ, шо се такъ мае ся, повѣсть розсказати хочу.

К. Коли вже прочіе скѣнчилъсь, то вже жь и тое кѣнчи.

79. С. Слухай же, якъ оповѣдають, красной повѣсти, котру ты за басню держати будешъ, якъ я гадаю, я же за щирю правду. Божъ яко настоящу правду казатиму тобѣ тое, шо говорити хочу. Якъ бо Гомеръ оповѣдае, подѣлился владѣтельствомъ Зевсъ. Позейдонъ и Плутоны, одержавши тое ѡдъ отца своего. Буль же сей законъ про людей пѣдъ владѣніемъ Кроноса и суще-

ст्वуе такожъ ще и теперъ, якъ всегда, у богѣвъ шо сей зъ людей, котрый справедливо и побожно житъе пережилъ, коли умре, на острова блаженныхъ ѡдходитъ обитати въ совершенѣомъ блаженствѣ, свободный ѡдъ лихъ — тойже, шо несправедливо и безбожно жилъ, иде до вязницъ покуты и кары, котру Тартаромъ зовуть. Судіями же пѣдъ владѣніемъ Кроноса та ще и недавно тому за владѣнія Зевса живыхъ були жѣючіи, судящѣи того дня, коли мали умерати. Але зле суджено суды. Отже жь Плутоны и надзирателѣ зъ блаженныхъ островѣвъ пѣйшли до Зевса и сказали, шо приходять на ѡбамѣстця люди, шо на те не заслужили. Рекъ отже Зевсъ: але жь я, каже, зроблю тому конецъ, бо то теперъ суды Але засуджають ся. Облеченіи бо тѣломъ, каже, судиміи засуженіи бувають. Бо судженіи бувають жѣючіи. Многіи отже, каже, маючи зліи души облеченіи суть въ красній тѣлеса и благородне произхожденіе та маютокъ и, коли судъ ѡдбувае ся, приходять до нихъ многіи свѣдки, шо бы посвѣдчити, яко они справедливо житъе совершили. Судіи отже ѡдъ нихъ бувають ѡдуреніи — судять бо они и самы облеченіи, маючи душу очима, ушима и цѣлымъ тѣломъ, наче покрываломъ, закрыту. Все тое препятствуе имъ, и власне облеченіе и судженихъ. Нампередъ отже, каже, треба здѣлати, шо бы не предвѣщували смерть. Теперъ бо напередъ знаютъ. Приказалъ отже Прометевсови, шо бы сему конецъ здѣлалъ. Ѳттакъ надѣбно судити освобожденных ѡдъ того всего. Божъ умерлыхъ судити постановляю. Тожъ и судія долженъ бути свободный, помершій, самую же душею

своею зрячій въ душу заразъ по смерти каждого, по-
збавленого всей природы и оставшего на земли все
оне украшеніе, щобы судъ булъ справедливый. Я отже
познавши перше, якъ вы, поставилъ емъ судіями сыновъ
моихъ, двоихъ зъ Азіи, Миноса и Радамантиса, одного
же зъ Европы, Аяка. Тіи же, померши, судитимуть на
лузъ, на розпутю, зъ одки ведуть дороги, одна на
островъ блаженныхъ, друга въ Тартаросъ. И приходя-
чихъ зъ Азіи Радамантисъ судити буде, зъ Европы же
Аякосъ. Миносови же дамъ старшинство рѣшати, сли
оба прочіи не рѣшительніи, щобы якъ найсправедливій
булъ судъ дотычно назначенія для людей на другомъ
свѣтѣ.

80. Се есть, Каликлесе, що я чувши за правду
узнаю. Изъ того оповѣданя, думаю, щось такого слѣдуе.
Смерть не есть, якъ менѣ видится, ничъ инного, якъ
тільки роздѣленіе двоихъ веществъ, души и тѣла. Коли
же оддѣлять ся одно одъ другого, то помимо того кожде
зъ нихъ мае свою постать, котру и за житя чоловіка
имѣло, — отже тѣло природу свою и всѣ прикметы и
свойства на виду. Н. пр. сли чіесь тѣло було велике
за житя, чи то зъ природы, чи зъ плеканя, чи зъ обо-
ихъ причинъ, того и по смерти тѣло велике, а если
толсте, то и по смерти толсте и пр. А сли старанно
волося дозиралъ, то и мертве тѣло обильное въ волосъ.
А сли ктось поштуркайлomъ булъ и за житя малъ одъ
удареній знаки по тѣлѣ або одъ батовъ або инныхъ
уязвленій, то и по смерти можна тіи жъ видѣти на тѣлѣ.
Слиже чієсь члены ослабленіи або звихненіи були за

житя, то и на помершомъ все тоє видно. Однимъ сло-
вомъ, якій кто за житя на тѣлѣ булъ, то видно тоє
и на помершомъ, або все, або много черезъ якісь часъ.
Те саме видить ся менѣ и дотычно души, Каликлесе.
Видно все въ души, коли збѣстане освободжена одъ
тѣла, и природніи дарованія и вражѣня, якіи черезъ
занятіе ся своимъ дѣломъ малъ чоловікъ. Коли отже
приходять до судіи — Азіатскіи до Радамантиса, то
Радамантисъ уставивши ихъ пересмотрѣе душу кождого,
не знаючи, чія она есть, але часто взявшись до Пер-
ского короля або якого инного царя или владѣтеля,
узритъ, що ничъ здорового нема у душъ, але що она
збичована, полна струповъ черезъ ложніи присяги и не-
праведность, котріи дѣланіе кождого выпятовало на
души и що все криве одъ лжи и зарозумѣлости, а
ничого немає правого черезъ воспытаніе безъ правды.
И узритъ душу черезъ своевольность переполнену роз-
пустою и гордостію и безмѣрными выбрыками въ дѣ-
ланію и гидкостію. Видячи же ю въ безчестіи одсылає
мершій у вязницю, где прійшовши должна зносити при-
належніи терпѣнія.

81. Надобно же кождому подпавшому каръ, черезъ дру-
гого справедливо укараному быти, абы або самъ лѣпшимъ
сталъ ся и хосень малъ, або для другихъ булъ примѣ-
ромъ, щобы другіи видячи, що онъ терпитъ, убоявшись
лѣпшими стали ся. Суть же такіи, котріи укараніи одъ
боговъ и людей спасенія удостоиваютъ ся, а се тіи,
котріи излѣчимыми грѣхами согрѣшили. Вразъ бо черезъ
терпѣнія и боль удѣлає ся имъ спасеніе и въ земномъ

жизнью и въ Гадесъ. Не можна бо иначе оль неправости освобожденнымъ бути. Котріиже найгорше согрѣшили и черезъ тіи грѣхи неизлѣчиміи суть, зъ тыхъ дѣлаються примѣры и они самы вправдѣ жадного хѣсна не мають, понеже неизлѣчиміи суть, другіи же мають користь, видячи, якъ тіи черезъ погрѣшенія найбільшіи, найгорестивѣйшіи и найстрашнѣйшіи муки терпятъ на всегда, совершенно яко примѣры поставленіи тамъ въ Гадесъ у вязницъ, всегда приходящимъ неправеднымъ на смотреніе и поученіе. Зъ нихъ однимъ, думаю, буде и Археляосъ, сли Польосъ правду каже и каждый инный, кто такого рода тираномъ есть. Думаю такожъ, що найбільше тыхъ примѣрниковъ есть зъ помежи тирановъ, королей, владѣтелей и начальниковъ державныхъ. Тіи бо черезъ своевольность найбільшими и безбожнѣйшими грѣхами согрѣшаютъ. Свѣдкомъ на те и Гомеръ. Онъ бо представляе королей и владѣтелей въ Гадесъ на вѣки караныхъ, Тантала и Сизифа и Титія. Терзитеса же, и ктонебудь инный простолюдный чловѣкъ булъ злымъ, никто не представляе обтягоченного карами, яко неизлѣчимаго. Не малъ бо такіи, думаю, самовольности тои. Для того и шасливѣй булъ, якъ тіи, котріи на те волю мали. Отжежъ, Каликлесе, зъ помежи могучественныхъ многіи дуже злыми людьми стали ся. Однакожъ ничего не препятствуетъ, щобы и межи ними добріи мужи були и совсѣмъ достойно есть почитати таковыхъ. Трудно бо, Каликлесе, и на велику похвалу заслуге, бувши въ великой самовольности къ злему дѣланію, праведно житє совершити. Маложъ такихъ и есть. Коли суть тутже

и где инде, то думаю, будутъ хорошими и добрыми взглядомъ тоижъ добродѣтели т. е. справедливого ряженія тымъ, що имъ кто препоручитъ. Одинъ же зъ нихъ такой и дуже славнымъ сталъ ся межи Геленами, т. е. Аристейдесъ, сынъ Лизимиха. Однакожъ по наибольшей части, друже мѣй, владѣтель злыми стають ся.

82. Отже, якъ казалъемъ, коли Радамангисъ оный такового подъ свою власть дѣстане, то не знае онъ ничъ инного про него, ани кто онъ, ани якого роду, толькы що онъ злый. И на тое смотрячи одсылае въ Тартаросъ, назначивши чи излѣчимый, чи неизлѣчимый есть. Тойже тамъ прійшовши терпитъ, що му принадлежитъ ся. Часомъ же инную душу узрѣвши, що побожно и со правдою жила, чловѣка простолюдного або якого небудь инного, наипаче же, я думаю, Каликлесе, философа своими дѣлами занимавшего и невмѣшивавшего ся въ не свои рѣчи за житя, тышитъ ся и одсылае на острова блаженныхъ. Те саме дѣлае и Аякосъ. Каждый зъ нихъ берло держачи судить. Миносъ же надзираючи засѣдае, самъ одинъ золотый скиптръ имѣючи, якъ каже Гомеровскій Одисей, що его бачилъ —

Скиптръ золотый въ руцѣхъ держаща судяща помершихъ —

Я отже, Каликлесе, въ тую повѣсть совершенно вѣрю и смотрю, щобымъ суди душу мою якъ найздоровшу представилъ. Попрацавши ся отже зъ почестями большости людей, а смотрячи на правду, старатися буду справдѣ, що зможу, щобымъ найлѣпшимъ будучи жилъ, а коли умерати прійдесъ, такимъ же умереть. Намовляю же и всѣхъ

другихъ людей по возможности, особливо же тебе взаимно намовляю до того житя и до той борбы, котрой первенство передъ всеми земными борбами даю и сварю ты, що не будешь въ состояніи собѣ самому помочи, коли надѣйде твоѣ судъ и рѣшеніе, о чимъ власне вспоминалъъ, але прійшовши до суди, сына Айгины, коли ты поймавши заведе, то отворишь ротъ и сполохаешь ся тамъ не меньше, чимъ я тутъ и справдъ ударить ты ктось позаушь нечестно и совершенно ты зганьбить.

83. Знай се тобѣ баснею выдасть ся, наче оповѣданье для дѣтей, и зневажати оное будешь, та не дивно булѣбъ зневажати, слибъ шукаючи могли мы знайти льпшое и праведнѣйшее одъ того. Теперъ же видишь, що трехъ васъ, що есьте наймудрѣйшими зъ помежи теперѣшнихъ Геленѣвъ, ты и Польосъ и Горгіасъ, не може довести, що треба иное житье провадати, чимъ тое, котре и на другѣмъ свѣтѣ пожиточнымъ являе ся. Але зъ помежи такъ многихъ засадъ стоитъ, по опроверженію прочихъ, тая одинока непоколебимо, що треба злого дѣланиа бѣльше стеречи ся, чимъ несправедливого терпѣнія и що предовсѣмъ чоловікъ долженъ старатись не выдаватись добрымъ, але бути нимъ воистину, такъ въ крузѣ домашнѣмъ якъ и прилюдно. Сли же ктось въ якѣмъсь отношеніи злымъ стане ся, то долженъ бути укараный и тое есть вторе добро по справедливому бути т. е. справедливымъ стати ся черезъ укараніе и поодданіе ся справедливости. Всякого же похлѣбства взглядомъ себе самого, якъ и другихъ, взглядомъ поодинокимъ и многихъ уникати належить. Реторики же ужи-

вати належить къ справедливости и всего инного дѣланиа такъ само. Мене отже слушаючи слѣдуй тамтѣды, где зайшовши щасливый будешь живючи и умерючи, якъ се повѣсть поучае. Тожъ позволь, щобъ ктонебудь зневажалъ тебе яко нерозсудного и ганьбилъ, сли хоче, и на Зевса ѡдважно стерпи тое зневажающее удареніе. Божъ ничего страшного не утерпишь, сли воистину еси хороший и добрый, исполняющій благодѣтель. И оттакъ въ такой способъ спѣшно упражняючи ся, тогда коли потребнымъ здаватись буде, приступимо до правленія державы, або, що намъ здаеся, совѣтовати будемо, будучи льпшими до рады, якъ теперъ. Гидко бо будучи такими, якъ теперъ являемо ся, до того чванити ся, що щось значимо, а намъ никогда объ томъ самѣмъ те саме не выдаеся, а се взглядомъ найважнѣйшихъ рѣчей. До такой необразованности дѣйшлисьмо. Яко проводника отже уживаймо повѣсть, власне намъ ѡбъявленную, котра поучае насъ, що сей способъ житя найльпшій т. е. и справедливѣсть и инніи благодѣтели исполняючи жити и умерати. За нимъже слѣдуймо и инныхъ намовляймо, а не за тамтымъ, котрому ты вѣруючи мене намовляешь. Онъ бо жадной вартости не имѣе, Каликлесе.

С И Ж С Ъ

ВЫСОКОПОЧТ. ГОСП. ПРЕДПЛАТИТЕЛЕЙ.

г. екс.		г. екс.	
Антоневичъ Володиміръ	1	Гофрикъ Іосифъ	2
Барановскій Александръ	1	Гошовскій Іоаннъ *	3
Барвинскій Александръ	1	Гулла Михаилъ	1
Бачинскій Александръ	1	Гургула Іоаннъ *	1
— Омелянъ	1	Гушалевиъ Іоаннъ	1
Безкостый Лукіянъ	1	Дръ Делькевиъ Іосифъ	1
Беркешукъ Гавріилъ	1	Добрянскій Кипріянъ	1
Билнскій Омелянъ	1	— Орестъ	1
Блонскій Антоній	1	Дѣдицкій Богданъ *	1
Богачевскій Иполитъ	1	Заклинскій Алексій	1
Боднаръ Гавріилъ	1	Залудскій Алексій	1
Борковскій Александръ	1	Зарицкій Василій	1
Боровецъ Володиміръ	1	Зубыкъ Оома	1
Бучинскій Мелетій	1	Дръ Ильницкій Іоаннъ	1
Бѣлецкій Александръ	1	Калитовскій Филеомъ	1
— Василій	1	Карачевскій Михаилъ	1
Бѣлоуъ Теоодоръ	2	Качала Стефанъ	3
Величко Іоаннъ	1	Качковскій Михаилъ	20
Величковскій Антоній	1	Киселевскій Викторъ	1
— Теоодоръ	1	Ковальскій Іоаннъ	2
Витошинскій Іосифъ	1	Колянковскій Володиміръ	1
Влашинъ Іоакимъ	1	Корытко Ясонъ	2
Волошинскій Николай	1	Дръ Костекъ Францъ	1
Габла Василій	1	Костецкій Келестинъ	1
Ганкевиъ Клементій *	5	Котлярчукъ Николай	1
Ганкевиъ Северинъ	1	Красицкій Іосифъ	1
Герстманнъ Теофилъ	1	Дръ Крижановскій Гавр.	1
Герыновичъ Іоаннъ	1	Куземскій Михаилъ	1
Гладыловичъ Адолфъ	1	Кульчицкій Іосифъ	1
Глинскій Михаилъ	1	— Николай	1
Глушкевиъ Теофилъ	1	Куницкій Касіянъ	1
Головацкій Яковъ	1	Лавровскій Антоній	1
Гордіевскій Іосифъ	1	— Володиміръ	1
Гороцкій Нилолай	1	— Юліянъ	3
Горскій Феликсъ	1	— Лукіянъ	1

г. экс.	г. экс.
Лашкевич Николай	1
Левицкий Кирилъ	1
— Петръ	1
Лешкій Онуфрій	1
Лонкевичъ Григорій	1
Лопатыньскій Василій	1
— Исидоръ	1
— Іосифъ	1
Лотоцкій Евгеній	1
Лужницкій Левъ	1
Лучаковскій Викторъ	1
— Константинъ	1
Лыскъ Леонтій	1
Льсикевичъ Николай	1
Лашкевичъ Онуфрій	1
Малиновскій Михаилъ	2
Марынякъ Андрей	1
Масновскій Іоаннъ	1
Матюкъ Антоній	1
Мацѣевскій Модестъ	1
Мильковичъ Зено	1
Навроцкій Володиміръ	1
Назаревичъ Іоаннъ	1
Наумовичъ Іоаннъ	1
Недельскій Василій	1
Несторовичъ Петръ	1
Дръ Огоновскій Омелянъ	1
Онышкеничъ Юліанъ	1
Охримовичъ Юліанъ	1
Павеницкій Антоній	1
Павленичъ Евгеній	2
Павликовъ Теофилъ	1
Палюхъ Александръ *	1
Партыцкій Омелянъ *	6
Педлехъ Іоаннъ	2
Петрушевичъ Антоній	1
Площанскій Венедиктъ	1
Прухницкій Андрей	1
Раковскій Албинъ	1
— Лонгинъ	1
Репецкій Лонгинъ	1
Романъчукъ Юліанъ	1
Рудницкій Левъ	1
Савула Ѳеодоръ	1
Дръ Сембратовичъ Сильв.	1
Стебельскій Володиміръ	1
Стефановичъ Александръ	1
Струсевичъ Николай	1
Стрыйскій Омелянъ	1
Дръ Сушкевичъ Корнелій	1
Сыкевичъ Діонисій	5
— Палтонъ	1
Третьякъ Григорій	1
Турчмановичъ Северинъ	1
Турлиньскій Діонисій	1
Хоркавый Никита	1
Чайковскій Александръ	1
Червинскій Титъ	1
Черкавскій Іоаннъ	1
Чубатый Григорій	1
Шанковскій Ѳеодатъ	1
Дръ Шараповичъ Исидоръ	1
Шведицкій Яковъ	2
Шмериковскій Іосифъ	1
Шухевичъ Зено	1
— Левъ	1
Ябковскій Іоаннъ	1
Яворовскій Корнелій	1
— Титъ	1
Ясеницкій Володиміръ	1
— Павелъ *	1
Гороцкій Іоаннъ	1

Господинове Предплатитель, при которыхъ имене положенъ знакъ * занимали ся собраніемъ предплатъ, за котору то дружеску прислугу издатель имъ найусерднѣйшее благодареніе складае.

Львовъ, 24. р. Марша 1867.

ВЕСНА.

СБОРНИКЪ РАЗЛИЧНЫХЪ СОЧИНЕНІЙ

СТИХОМЪ И ПРОЗОЮ

Доходы назначены въ пользу второй городской Церкви и Дома народнаго.

ЛВОВЪ.

Типомъ Института Ставропигіанскаго

1852.